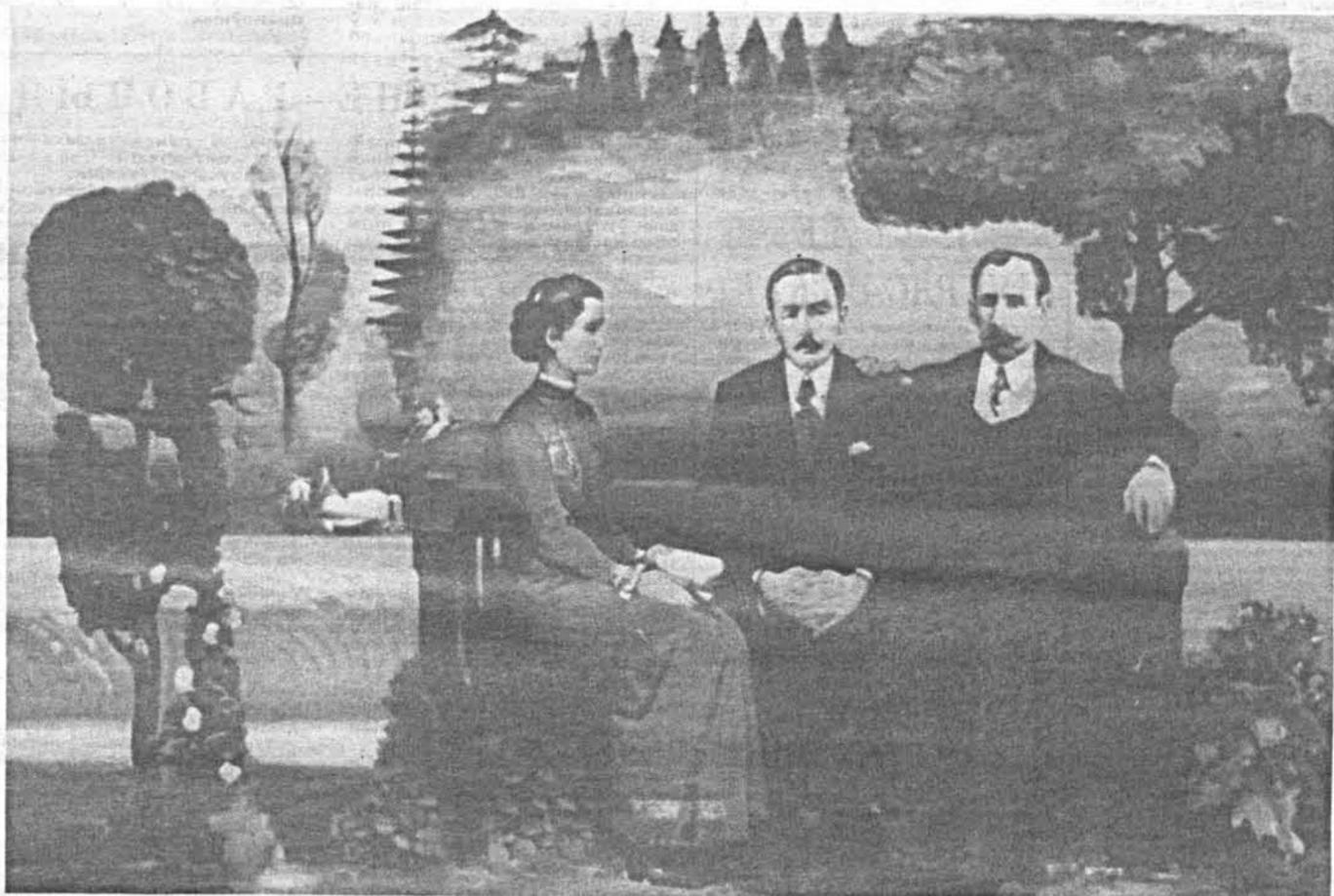

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 23 ліпеня 1982 г. ● № 29 (3127) ● Выходзіць з 1932 г. ● Цана 10 кап.

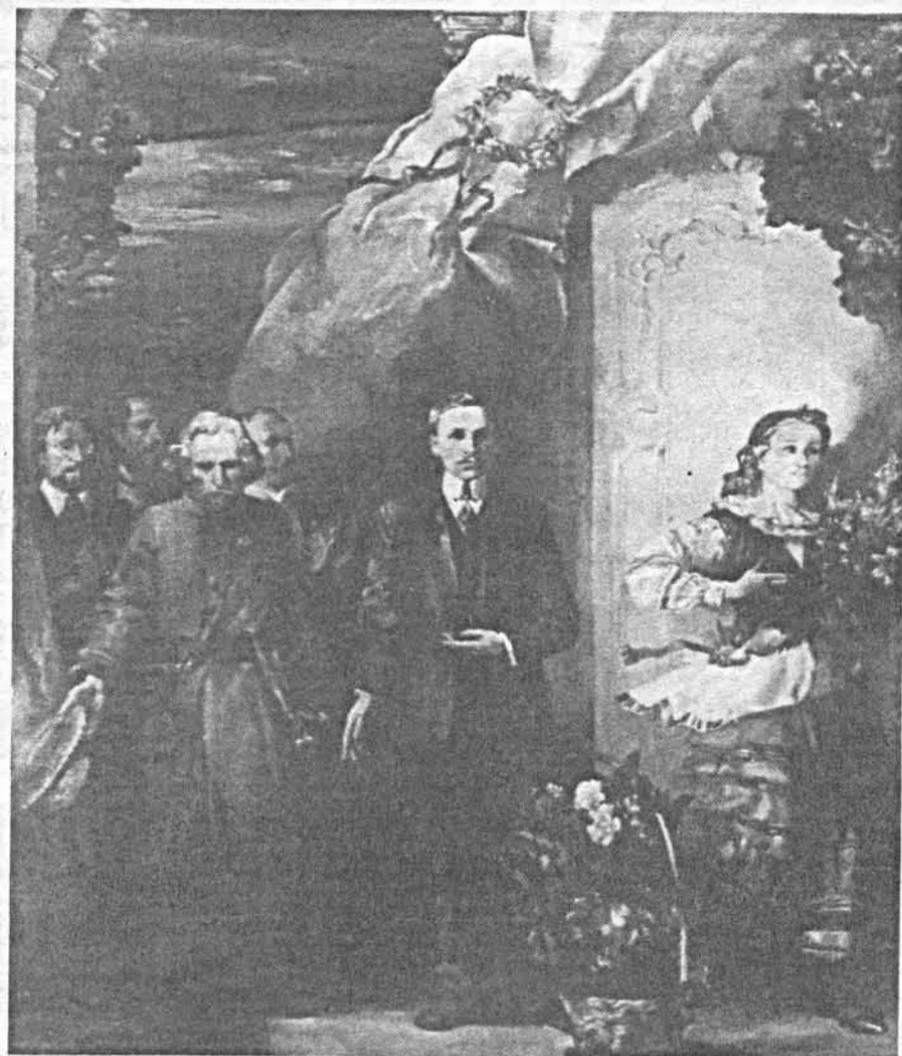
ПЕСНЯРЫ ЗЯМЛІ БЕЛАРУСКАЙ

«Вобразы міля роднага краю, смутак і радасць мая!» Міжволі згадваеш гэтыя радкі Якуба Коласа ў выставачнай зале Палаца мастацтваў, дзе сабраны плён творчых пошукаў тых, каго натхніла Купалава і Коласава слова.

Стагоддзю з дня нараджэння народных паэтаў прысвечана экспазіцыя «Песняры зямлі беларускай», якая аб'яднала больш як 400 работ — ужо вядомых, што сталі набыткам выяўленчага мастацтва, і новых, створаных спецыяльна для выстаўкі, работ прызнаных майстроў і маладых мастакоў.

У экспазіцыі — шматлікія партрэты Янкі Купалы, партрэты яго родных і сяброў, аднадумцаў, паплечнікаў, людзей, блізкіх па духу, краявіды мясцін, звязаных з жыццём паэта, творы, у якіх паўстае сённяшні дзень роднай старонкі, так пранікнёна апетай ім.

Цікаваць да творчасці песняра, уваходжанне ў свет ягоных вобразаў і герояў, мастацкае асэнсаванне спадчыны Купалы былі пачаткам працы, якая ўвасобілася ў жывапісных палотнах, графічных аркушах, скульптурных кампазіцыях. І калі падоўгу спыняешся перад карцінамі, прыходзяць на ўспамін усё новыя і новыя радкі паэта, а ў чуйнай цішыні глядзельнай залы, здаецца, чуюцца напевы Купалавых песень...

ня рэспубліканскага аддзялення Таварыства савецка-польскай дружбы, намеснік міністра лясной гаспадаркі БССР

А. Возняк. Ён раскажаў аб гісторыі развіцця краіны пасля яе вызвалення Савецкай Арміяй, побач з якой можна змага-

ГУЧЫ, НАША ПЕСНЯ

Сакратарыят Брэсцкага аблсаўпрофа, упраўленне культуры аблвыканкома і абком камсамола падзялілі вынікі абласнога конкурсу на лепшае выкананне патрыятычнай песні, прысвечанага 60-годдзю ўтварэння СССР. У ім прынялі ўдзел 204 харавыя калектывы, 217 вакальных груп з колькасцю ўдзельнікаў каля 16 тысяч чалавек, звыш 70 індывідуальных выканаўцаў.

На высокім арганізацыйным і ідэйна-мастацкім узроўні прай-

шоў конкурс у Баранавіцкім Ганцавіцкім, Іванаўскім, Луцінецкім, Ляхавіцкім раёнах. Сярод пераможцаў харавыя калектывы Крощынскага СДК Баранавіцкага, Навасёлкаўскага СДК Камянецкага раёнаў, Палаца культуры Бярозаўскай ДРЭС, мужчынскі вакальны ансамбль Луцінецкага лакаматыўнага дэпо, саліст Дома культуры племсаўгаса «Прамень» Бярозаўскага раёна І. Якаўлеў і іншыя.

М. ГОРСКІ.

СВЯТА НАРОДНАЙ ПОЛЬШЧЫ

Савецкія людзі разам з брацкім польскім народам адзначаюць яго нацыянальнае свята — 38-ю гадавіну Польскай Народнай Рэспублікі. Гэтай знамянальнай даце быў прысвечан урачысты сход прадстаўнікоў працоўных горада Мінска, які адбыўся 20 ліпеня ў Доме літаратара.

У прэзідыуме знаходзіліся намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР У. Е. Лабанок, першы намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Ю. М. Хусінаў, кіраўнікі рэспубліканскіх міністэрстваў і ведамстваў, прадстаўнікі грамадскіх арганізацый, перадавікі вытворчасці, актывісты Таварыства савецка-польскай дружбы.

Дакладчык — член праўлен-

С. А. Рублеўскі раскажаў аб шляху, пройдзеным за 38 гадоў сацыялістычнага будаўніцтва польскім народам пад кіраўніцтвам свайго авангарда ПАРП, з дапамогай краін сацыялістычнай садружнасці.

Савецкія людзі глыбока зацікаваныя тымі падзеямі, якія адбываюцца цяпер у народнай Польшчы, сказаў ён. Працоўныя Беларусі вераць, што польскі народ пераадолее цяжкасці, адновіць дабрабыт сваёй радзімы. Адзінства і саюз нашых народаў, змацаваныя сумесна пралітай кроўю ў суровыя гады барацьбы з гітлераўскімі захопнікамі, трывалыя і непарушыя.

На сходзе выступіў генеральны консул ПНР у Мінску

ліся воіны Войска Польскага. Дзякуючы дружбе і супрацоўніцтву з Савецкім Саюзам, маналітнаму адзінству ПАРП і КПСС польскі народ прайшоў вялікі шлях сацыялістычнага будаўніцтва.

Прамоўца падкрэсліў, што ва ўмовах, калі ўнутраныя і знешнія ворагі Польскай сацыялістычнай дзяржавы спрабуюць перакрэсліць сацыялістычныя заваяванні ў гэтай краіне, асабліва важна з усёй аб'ектыўнасцю паказаць, што ж даў сацыялізм польскаму народу.

Удзельнікі ўрачыстага сходу аднадушна прынялі тэкст прывітальнай тэлеграмы ў адрас Галоўнага праўлення Таварыства польска-савецкай дружбы.

БЕЛТА.

РЭЦЭНЗУЮЦЬ ЧЫТАЧЫ

Полацкая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма сумесна з рэдакцыяй аб'яднанай газеты «Сцяг камунізму» аб'явіла заочную чытацкую канферэнцыю «Дружба народаў — дружба літаратур», прысвечаную 60-годдзю ўтварэння СССР.

У рэцэнзіях, якія сталі паступаць у бібліятэкі горада і ў рэдакцыю, расказваецца аб

роль і рамонтна-механічнага цэха вытворчага аб'яднання «Беларусьгуматэхніка» імя 60-годдзя Вялікага Кастрычніка, цэнтральнай заводскай лабараторыі вытворчага аб'яднання «Бабруйскашывна», цэха клеенага абутку Крычаўскага завода гумавых вырабаў імя 50-годдзя БССР.

Сябраўднім святам дружбы стаў заключны канцэрт. Былі выкананыя песні народаў СССР, вакальныя і інструментальныя творы савецкіх кампазітараў, гучалі вершы.

А. ГОЛЫШ.

НА СЦЭНЕ — РАБОЧЫЯ

У Магілёўскай вобласці прайшоў агляд цэхавай мастацкай самадзейнасці прадпрыемстваў хімічнай і нафтахімічнай прамысловасці, прысвечаны 60-годдзю ўтварэння СССР, у якім прынялі ўдзел каля 2 тысяч чалавек.

Пераможцамі агляда сталі самадзейныя калектывы аддзела тэхнічнага кантролю і галоўнага механіка, лабараторыі прамысловай санітарыі і цэха электразабеспячэння, цэлафанавога цэха Магілёўскага завода штучнага валокна імя В. У. Куйбішова, аддзела тэхнічнага кант-

ролю і рамонтна-механічнага цэха вытворчага аб'яднання «Беларусьгуматэхніка» імя 60-годдзя Вялікага Кастрычніка, цэнтральнай заводскай лабараторыі вытворчага аб'яднання «Бабруйскашывна», цэха клеенага абутку Крычаўскага завода гумавых вырабаў імя 50-годдзя БССР.

Сябраўднім святам дружбы стаў заключны канцэрт. Былі выкананыя песні народаў СССР, вакальныя і інструментальныя творы савецкіх кампазітараў, гучалі вершы.

А. ГОЛЫШ.

ЗДЫМАЮЦЬ АМАТАРЫ

У кінааматараў Магілёўшчыны стала добрай традыцыяй сустрэкамі коннае свята новымі работамі.

Зараз мы рыхтуем да конкурсу, прысвечанага 60-годдзю СССР, — ведаміў загалочкі абласнога кінаклуба А. Фісенка. — Конкурс праводзяць абласны савет прафсаюзаў і упраўленне культуры аблвыканкома. Творчыя з'яўкі на ўдзел у гэтым кінасвяце прыслалі амаль усе 30 аматарскіх кінастудый вобласці.

Як заўсёды, цікавыя стужкі рыхтуе магілёўскія народныя кінафотаклуб «Вясёлка». Сярод іх «Поле памяці народнай», прысвечаная 23-дзённай гераічнай абароне Магілёва — бітве на Буйніцкім полі. У здымках прымуць удзел бацьцы легендарнага 388-га палка, прагучыць песня «Буйніцкае поле», якую выканае гарадская народная капэла.

Нядаўна «Вясёлка» закончыла работу над фільмам «Час —

наперад!» з серыі «3 імя Кастрычніка», які раскавае пра Магілёўскі імя 50-годдзя Вялікага Кастрычніка чырванасцяжны завод «Стромашывна». Сааўтарам «Вясёлкі» з'яўляецца народная кінастудыя стромашываўцаў «Юпітэр», Рудзькі Усёх гэтых фільмаў — А. Рагоўскі.

Кінааматары магілёўскага аб'яднання «Хімвалокно» мяркуюць прадставіць на конкурс кінастужку пра лепшую прадзільшчыцу завода штучнага валокна Героя Сацыялістычнай Працы З. Бандарэнка. На конкурсе выступіць і народная кінастудыя «МаАЗФільм».

Над конкурснымі кінастужкамі працуюць таксама юныя сцэнарысты, рэжысёры і апэратары кінастудыі «Піонер» гарадскога Дома піянераў, Крычаўскай дзіцячай мастацкай школы, «Ветразь» Міхалёўскай сярэдняй школы Бабруйскага раёна, «Пашук» ТВ-95 хімікаў г. Бабруйска.

І. ПЕХЦЕРАУ.

ПАДАРУНКІ СЯБРОЎ

Нядаўна ў Сумскім педінстытуце адбылася пятая навуковая канферэнцыя па вывучэнні беларуска-украінскіх літаратурных і фальклорных сувязей, прысвечаная 60-годдзю ўтварэння СССР, на тэму «Узаемазвяззі Янкі Купалы і Якуба Коласа з Украінай». Удзельнікамі яе былі не толькі літаратары, але і мастацтвазнаўцы. У іх дакладах адзначалася, у прыватнасці, што рад украінскіх кампазітараў стварае песні на словы Купалы і Коласа.

Арыгіналы некаторых такіх твораў перададзены аргкамітэту канферэнцыі. Паводле рашэння ўсіх яе удзельнікаў гэтыя творы і некаторыя іншыя матэрыялы (фотаздымкі, аб'явы, запрашэнні і інш.) адпраўлены ў літаратурны музей Янкі Купалы і Якуба Коласа.

П. АХРЫМЕНКА, старшыня аргкамітэта канферэнцыі.

Творчая група Маскоўскага тэатра «Современник» сустрэлася з рабочымі і служачымі Мінскага вытворча-тэхнічнага аб'яднання «Гарызонт». У выкананні гасцей гучалі вершы, маналогі; былі паказаны ўрыўкі са спектакляў, пазначаных на гасцёрнай афішы тэатра.

Фота Л. РАГІНСКАГА.

У СЕРЫЙНЫМ АФАРМЛЕННІ

Выдавецтва «Советский художник» вліваюць увагу ўдзяляе прапагандзе лепшых твораў савецкага шматнацыянальнага мастацтва. Для гэтага вынарыстоўваюцца розныя формы — выпускаюцца манаграфічныя выданні пра найбольш вядомых твораў, рыхтуюцца альбомы, калектывныя зборнікі. У апошні час шырокую папулярнасць у чытача атрымалі таксама і альбомы-камплекты рэпрадукцый павялічанага фармату, якія выпускаюцца ў некалькіх серыях. Адна з іх называецца «Савецкія Узброеныя Сілы ў выяўленчым мастацтве». Нядаўна ў ёй пабачыў свет камплект рэпрадукцый «Непераможная і легендарная», у якім прадстаўле-

ны творы, што ўслаўляюць Савецкую Армію, якая стаяла і стаіць на варце міру. Сярод іншых работ у наборы прадстаўлены рэпрадукцыі вядомых карцін М. Савіцкага «Поле» і Г. Вашчанкі «Балада пра мужнасць», а таксама «Рэліквіі Брэста» В. Рыжых.

Папоўнілася і серыя «Сацыялістычнае грамадства — грамадства новага тыпу». У ёй поруч з іншымі творамі савецкіх мастакоў увазе аматараў прыгожага прапануецца рэпрадукцыя карціны М. Савіцкага «Аднадушша». Фрагмент з гэтай работы вынесены таксама і на вокладку камплета.

П. ЛЮКОУСКІ.

ПЯТАЕ НЯКРАСАЎСКАЕ...

Усесаюзнае някрасаўскае паэтычнае свята, якое па традыцыі праводзіцца штогод кожную другую суботу ліпеня ў Карабісе, што ў Яраслаўскай вобласці, сёлета прайшло ў пяты раз. Перад шматлікімі прыхільнікамі творчасці вялікага рускага паэта выступілі многія вядомыя савецкія літаратары, сярод якіх быў і Мікола Аўрамчык.

РАЯЦА

ПЕРАКЛАДЧЫКІ

Праблемамі крытыкі перакладу быў прысвечаны пленум савета па мастацкаму перакладу Саюза пісьменнікаў СССР. На працягу двух дзён вялася гаворка аб надзённых задачах, звязаных з аналізам і ацэнкай перакладной літаратуры.

З дакладам «Задачы літаратурнай крытыкі ў галіне мастацкага перакладу ў святле пастановы ЦК КПСС «Аб літаратуру — мастацкай крытыцы» і рашэнняў VII з'езда пісьменнікаў СССР» выступіў Вячаслаў Рагойша.

У спрэчках прынялі ўдзел прадстаўнікі перакладчыцкіх секцый і саветаў саюзных рэспублік. Сярод іх — вядомы беларускі перакладчык Язэп Селяжон.

КІНАСТУДЫЯ НА ЗАВОДЗЕ

На заводзе аўтатранктарнага электраабсталявання імя 60-годдзя Вялікага Кастрычніка ў Барысаве шмат кінааматараў. Па іх ініцыятыве і была створана творчая студыя. Кіраўніком яе стаў Анатоль Гайдук. З кінакамерай у руках студыйцы бываюць у самай гушчыннай вытворчага і культурнага жыцця машынабудаўнікоў. Так з'явіліся кінастужкі «Мая брыгада» — пра інструментальшчыка Генадзя Шышлу і «Курсам тэхнічнага прагрэсу», у якой раскаваецца пра тэхнічныя навінкі завода, укараненне ў вытворчасць новых тэхналагічных ліній і абсталявання, будаўніцтва цэхаў, вытворчых магутнасцей прадпрыемства.

П. БАРОДКА.

ПОСПЕХ СПЕВАКА

«Вам аддаём мы цяпло нашых сэрцаў за Ваш цудоўны голас і абаяльнасць, 1200 дзяўчат ГПТВ-59». Гэта толькі адзін са шматлікіх водгукў на гастролі ў г. Тальцы саліста тэатра оперы і балета Беларускай ССР, народнага артыста БССР Ігара Сарокіна.

Спявак выступаў у цэхах і комплексных інтэрнатах ВАЗа, у школах і ГПТВ. У праграме былі творы беларускіх кампазітараў, оперная класіка.

Гастрольная паездка ў Тальцы стала творчай справаздачай І. Сарокіна, прысвечанай 60-годдзю ўтварэння СССР.

Л. РАМАНЮК.

МАРШРУТЫ «ВЯСНЯНКА»

Кожны тыдзень ад Ляхавіцкага раённага Дома культуры ад'язджае аўтаклуб «Вяснянка», які наведвае фермы і будаўнічыя пляцоўкі, прамысловыя прадпрыемствы, калгасы і саўгасы, дзе удзельнікі самадзейнасці паказваюць сваю праграму «Не ў брыво, а ў вока».

Адбылося больш за 20 выездаў «Вяснянкі». Кіруе выступленнямі камсамольцаў культурработнік В. Сокал.

Цяпер калектыву рыхтуе новую праграму, прысвечаную 60-годдзю СССР.

М. БАРОК.

ПРЭМ'ЕРЫ

Адзначаючы купалаўскі юбілей, Магілёўскі абласны драматычны тэатр паказаў спектакль па п'есе народнага паэта Беларусі «Тутэйшыя». Вядомая п'еса, якая даўно не ставілася на сцэне, зманціравана рэжысёрам спектакля В. Маслюком з вершаванымі творамі Янкі Купалы, у прыватнасці, з «Адвечнай песняй». Аўтар сцэнаграфіі мастак М. Волахаў, харэаграфіі — В. Шчарбіна. Народныя песні, якімі прасякнута гэтая тэатральнае відовішча, выконвае актрыса Акадэмічнага тэатра імя Якуба Коласа Т. Мархель.

На здымку: у ролях Мікіты Зносака і Ганулы артысты В. Гудзіновіч і С. Машэра.

Фота А. КАСАРСКАГА.

Ад Камітэта па Дзяржаўных прэміях БССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры

Камітэт па Дзяржаўных прэміях БССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры паведамляе, што да ўдзелу ў конкурсе на атрыманне Дзяржаўных прэміяў БССР 1982 года дапушчаны наступныя кандыдатуры:

У галіне літаратуры:

1. Вярцінскі Анатоль Ільіч. Кніга паэзіі «Ветраны». Вылучана выдавецтвам «Мастацкая літаратура».
 2. Зуёнак Васіль Васільевіч. Паэма «Маўчанне травы».
 3. Лужанін - Каратай Аляксандр Амаросевіч (Максім Лужанін). Кніга паэзіі «Галасы пад выраем».
 4. Макаль Пётр Міхайлавіч «Тэатрскі Макаль». Кніга паэзіі «Смак яблыка».
 5. Брыль Іван Антонавіч (Янка Брыль). Аповесць «Золак, убачаны далёк».
 6. Бугаёў Дзмітрый Якаўлевіч. Кніга крытычных артыкулаў «Талент і праца».
- Вылучаны прэзідыумам праўлення Саюза пісьменнікаў БССР:
7. Караткевіч Уладзімір Сямёнавіч. За раман «Чорны замак Альшанскі» (часопісны верыянт) і распрацоўку гістарычнай тэмы ў іншых творах.
 8. Кісялёў Генадзь Васільевіч. Літаратурныя даследаванні «Пошукі імя» і «Пуцывінамі Янкі Купалы».
 9. Лобан Мікалай Паўлавіч (Мікола Лобан). Трылогія «Шэметы».
 10. Сачанка Барыс Іванавіч. Кніга прозы «Ваўчыца з Чортавай ямы» (перанесена з 1980 года).
 11. Семяжонаў Іосіф Ігнатавіч (Язэп Семяжон). Дапрацаваны пераклад з лацінскай мовы паэмы Міколы Гусоўскага «Песня пра зубра».
- Вылучаны прэзідыумам праў-

лення Саюза пісьменнікаў БССР.

За творы літаратуры і мастацтва для дзяцей:

1. Казько Віктар Апанасавіч. Аповесць «Суд у Слабазе». Вылучана прэзідыумам праўлення Саюза пісьменнікаў БССР.

У галіне журналістыкі:

1. Лысятаў Юрый Васільевіч. Тэма сучаснасці ў дакументальных фільмах апошніх гадоў: «Бацькоўскае поле», «Зямля мая—лёс мой» і «Мы з Беларусі».
2. Чарняўскі Ігнат Цімафеевіч (Ігнат Дуброўскі). Нарысаў «На новыя кругі». Вылучана прэзідыумам праўлення Саюза пісьменнікаў БССР.
3. Якутаў Уладзімір Дзмітрыевіч. «М. М. Галадзед. Старонкі біяграфіі». Вылучана Стаўбцоўскім райкомам ЛКСМ Беларусі і рэдакцыяй светлагорскай раённай газеты «Агни камунізму».

У галіне музыкі і канцэртна-выканаўчай дзейнасці:

1. Дрынеўскі Міхаіл Паўлавіч. Прапаганда беларускай народнай творчасці Дзяржаўным народным хорам БССР. Вылучана Міністэрствам культуры БССР.
2. Рыжкова Ганна Паўлаўна. Канцэртныя праграмы «Як жыць, чалавек!» і «Калі ласка». Вылучаны Белдзяржфілармоніяй.

3. Сурус Рыгор Фёдаравіч. За музыку да спектакля «Несцерка» ў Дзяржаўным тэатры музычнай камедыі БССР. Вылучана Саюзам кампазітараў БССР.

У галіне тэатра, кіно, тэлебачання і радыёвяшчання:

1. Забела Уладзімір Паўлавіч. Тэлеспектаклі апошніх гадоў: «Разам з камісарам» (па Броўку), «Завеі. Снежаны» (па Мележу), «Крыло цішыні» (па Сіпакову).
2. Станюта Стэфанія Міхайлаўна. Ролі, сыграныя за апошнія гады: бабка ў п'есе Фермо «Дзверы стукваюць», Рыліна ў «Плачы перапёлкі» І. Чыгрынава, бабка ў «Верачцы» А. Макаёнка, Куліна Чарнушка ў «Людзях на балоце» І. Мележа, нянька ў вядзьмарка ў «Пунсовай кветачцы» Карнавахавай і Браусевіча, бабка ў «Снежнай каралева» Шварца, Гіла ў «Гульні з кошкаю» Эрэня.
3. Халіп Уладзімір Графімавіч — сцэнарыст, Пікман Ізраіль Цурыелевіч — рэжысёр. Трыпціч дакументальных фільмаў: «Стаялі насмерць», «Я — салдат Брэсцкай крэпасці» і «Чырвоны шчытак».
4. Шамякін Іван Пятровіч — сцэнарыст, Пташук Міхаіл Мікалаевіч — рэжысёр-пастаноўшчык, Нікалаев Віталь Яфімавіч — апэратар-пастаноўшчык, Альбіцкі Юрый Паўлавіч — мастак-пастаноўшчык, Картэс Сяргей Альбертавіч — кампазітар,

Гасцюхін Уладзімір Васільевіч — выканаўца галоўнай ролі. Мастацкі фільм «Вазьму твой боль».

Вылучаны Дзяржкіно БССР, Саюзам кінематографістаў БССР і кінастудыяй «Беларусь-фільм».

У галіне выяўленчага мастацтва:

1. Шчамялёў Леанід Дзмітрыевіч. Цыкл палотнаў «Край мой Міншчына»: «Льны івянецкія», «Навала 22.VI.41 г.», «Ліставей», «Лета». (Перанесены з 1980 года).

Вылучаны Саюзам мастакоў БССР.

У галіне архітэктуры:

1. Ткачук Аксана Фёдаравна — галоўны архітэктар праекта, Тарноўскі Уладзімір Мікалаевіч — кіраўнік групы архітэктараў, Кацнельсон Уладзімір Яфімавіч — галоўны інжынер праекта, Харытошка Уладзімір Сцяпанавіч — старэйшы прараб, Рамашкевіч Мікалай Фядосавіч — брыгадзір. Узвядзенне будынка Дзяржаўнага тэатра музыкамедыі БССР па тэме «Архітэктура грамадска-вядомых будынкаў і збудаванняў у г. Мінску».

Вялікай дапамогай Камітэту па Дзяржаўных прэміях БССР з'явіцца актыўнае абмеркаванне твораў і работ, дапушчальных да ўдзелу ў конкурсе, грамадскімі арганізацыямі, творчымі саюзамі, устаноўмі культуры, навукова-даследчымі інстытутамі, шырокі абмен думкамі на старонках газет і часопісаў рэспублікі.

Водгукі, заўвагі і прапановы просьба прысылаць да 15 кастрычніка 1982 года на адрас: 220034, Мінск-34, вул. Фрунзе, 5, Саюз пісьменнікаў БССР, пакой 306—Камітэту па Дзяржаўных прэміях БССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры.

НА АТРЫМАННЕ ПРЭМІІ ЛЕНІНСКАГА КАМСАМОЛА БЕЛАРУСІ

Названы кандыдаты на атрыманне прэміі Ленінскага камсамола Беларусі за лепшыя творы ў галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і архітэктуры. У галіне літаратуры ў спісе прэтэндэнтаў маладыя пісьменнікі Аляксей Дударав і Васіль Гігевіч. Зборнік апавяданняў А. Дударова «Святая птушка», які выйшаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура» і ў перакладзе на рускую мову ў Маскве ў «Молодой гвардыі», яго п'еса «Выбар», надрукаваная ў часопісе «Маладосць» і пастаўленая ў Беларускай, Кіеўскай і Запарожскай тэатрах юнага глядача і аповесць В. Гігевіча «Жыццё» (публікавалася ў часопісах «Маладосць» і «Москва»), дала назву аднайменнай кнізе прэзіяна, якая пабачыла свет у выдавецтве «Мастацкая літаратура») вылучаны сакратарыятам Саюза пісьменнікаў Беларусі.

На атрыманне прэміі вылучаны таксама кіраўнік майстэрні № 4 БелНДІП горадабудаўніцтва Віктар Карака — за распрацоўку праекта і ўвядзенне ў строй маладзёжнага цэнтры «Мінск» у горадзе Наваполацку; старшыя архітэктары дзяржаўнага праектнага інстытута «Мінскпраект» Вячаслаў Яўсееў і Аляксандр Чадовіч — за распрацоўку праекта і ўвядзенне ў строй бібліятэкі № 11 у мікрараёне Чыжоўна горада Мінска; кампазітар Уладзімір Буднін — за цыкл песень «Я твой трубач, таварыш камсамол»; вакальна-інструментальны ансамбль «Сябры» Гомельскай абласной філармоніі (мастацкі кіраўнік Анатоль Ярмаленка, музычны кіраўнік Мікалай Сацура) — за работу па ідэя-маральнаму выхаванню моладзі, прапаганду савецкай, беларускай народнай песні, песень беларускіх кампазітараў, за шэфскую работу па культурнаму абслугоўванню ўдарных камсамольскіх будоўляў і працаўнікоў вёскі; кінарэжысёр ВТА «Летапіс» Дзмітрый Міхлееў і апэратар Анатоль Алай — за стварэнне на экране вобраза маладога сучасніка; скульптар Святлана Гарбунова — за стварэнне скульптуры Сымона Буднага ў Нясвіжы; мастак Уладзімір Тоўсцік — за серыю жывапісных твораў «Людзі маёй рэспублікі», «Партрэты сучаснікаў», партрэт этнографа М. Раманюка, партрэт мастака В. Савіча, партрэт «Сёстры», карціны «Суботні вечар. Мікрараён», «Песня, Дотык».

У галіне самадзейнага мастацтва на атрыманне прэміі прэтэндуюць народны ансамбль танца «Радасць» Гродзенскага Палаца культуры тэксцільшчыкаў, народная агітацыйна-мастацкая брыгада «Панаяць» Мінскага дзяржаўнага медыцынскага інстытута, народны цымбальны аркестр рэспубліканскага Палаца культуры прафтэхадунцыі, народны вакальна-інструментальны ансамбль «Чырвоныя зоркі» рэспубліканскага Палаца культуры прафтэхадунцыі, народны студэнцкі літаратурна-музычны тэатр Беларускага тэхналагічнага інстытута імя С. М. Кірава, народны піянерскі ансамбль песні і танца рэспубліканскага Палаца піянераў і школьнікаў, народны аркестр народных інструментаў Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя М. Горнага, народная дзіцячая студыя выяўленчага мастацтва Палаца культуры тэксцільшчыкаў горада Мінска, народны цырк Гомельскага шклозавода імя М. В. Ламаносава.

ДЭКАДА ПОЛЬСКОЙ КНИГИ

22 ліпеня — вялікае свята польскага народа — Дзень сацыялістычнага адраджэння Польшчы. Па традыцыі, напярэдадні свята была адкрыта дэкада польскай кнігі ў Беларусі. З гэтай нагоды ў Беларускай таварыстве дружбы і культурных сувязей з замежнымі краінамі адбылася цырымонія. Адкрыў яе і вёў намеснік старшыні Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю А. Барушка.

За пасляваенны час, сказаў ён, у нашай краіне выдадзена 107 мільёнаў экзэмпляраў кніг польскай аўтару на 38 мовах народаў ССР. У БССР за гэты перыяд свет убачылі 52 назвы кніг польскіх аўтараў агульным тыражом 611 тысяч экзэмпляраў.

На гэтай дэкадзе польскія слэбры пазнаёмляць нас больш чым з 800 назвамі новых кніг. Дэкада, акрамя Мінска, будзе праводзіцца яшчэ ў васьмі буйных гарадах Беларусі.

Сёння, сказаў дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура»

М. Дубянецкі, мы заключылі кантракт з двума польскімі пісьменнікамі на выданне іх кніг на беларускай мове. Неўзабаве свет убачыць анталогію польскага апавядання. Сярод аўтараў — шырока вядомыя майстры польскай навелы Я. Івашкевіч, Л. Кручкоўскі, іх маладзёжныя калегі. Нядаўна прыхільнікі класікі атрымалі шэдэўр польскай літаратуры — «Пана Тадэвуша» нашага земляка А. Міцкевіча ў перакладзе выдатнага дзеяча беларускай культуры Б. Тарашкевіча. На чарзе — выданне слаўтай паэмы ў перакладзе Я. Семяжона. Яна аформлена адным з лепшых беларускіх графікаў В. Шаранговічам. Упершыню на беларускай мове будзе выпушчаны творы яшчэ аднаго класіка польскай літаратуры — С. Жаромскага.

Можна смела сказаць, што нашы культурныя сувязі ўзгаемныя. На выстаўцы кніг, выдадзеных у Польшчы, мы з задавальненнем бачым творы Я. Купалы, Я. Брыля, І. Пташнікава. Мы ведаем, што ў Польшчы выдадзены творы В. Быкава,

А. Макаёнка, І. Шамякіна і іншых беларускіх пісьменнікаў. Мы ведаем, што польскія таварышы рыхтуюць да друку новыя пераклады з беларускай літаратуры.

22 ліпеня 1944 года пачаўся новы этап польска-савецкіх адносін, заявіла ў сваім выступленні консул Генеральнага консульства Польскай Народнай Рэспублікі ў Мінску Данута Стаховіч. Здзейсніліся мары дзеячаў польскага рабочага руху, 100-годдзе якога мы адзначаем. Консул Д. Стаховіч гаварыла пра выданне твораў польскай літаратуры ў Беларусі і беларускай літаратуры — у Польшчы. Можна з упэўненасцю сказаць, што наша дружба, змацаваная крывёю савецкіх і польскіх салдат, якія загінулі ў барацьбе супраць гітлераўскага фашызму, будзе пастаянна ўмацоўвацца.

На цырымоніі адкрыцця выстаўкі прысутнічалі Генеральны консул ПНР у Мінску А. Возняк, старшыня Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю М. Дзялец.

БІБЛІЯТЭКА АДЧЫНІЛА ДЗВЕРЫ

Пасля капітальнага рамонтнага зноў пачала абслугоўваць чытачоў Партызанскага раёна Мінска бібліятэка імя Максіма Багдановіча, у фондах якой цяпер налічваецца 60 тысяч кніг, выпісваецца шмат газет і часопісаў.

Шмат робіць бібліятэка па прапагандзе творчасці М. Багдановіча. Нядаўна сумесна з літаратурным музеем паэта праведзены літаратурны вечар, на якім супрацоўніца музея Т. Махуйская расказала аб мерапрыемствах, што праводзіцца, па ўвекавечанні памяці М. Багдановіча, аб зборы матэрыялаў, звязаных з яго жыццём і творчасцю.

Я. САДОУСКІ.

З УЗНАГАРОДАЙ!

За заслугі ў развіцці савецкага музычнага мастацтва і ў сувязі з шасцідзесцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета ССР узнагародзіў кампазітара ВАГНЕРА Генрыха Матусавіча ордэнам Дружбы народаў.

За плённую навукова-даследчыцкую работу, актыўны ўдзел у грамадскім жыцці Прэзідыум Вярхоўнага Савета ССР узнагародзіў загодчыка аддзела навуковай інфармацыі па грамадскім навукам Акадэміі навук Беларускай ССР ЯЎМЕНАВА Леаніда Фёдаравіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Наш паэт Пятро Задніпру пісаў пра Малдавію так:

Як быццам гронка вінаграду,
Яна на карце Саюза.

Такі ён, мой родны край. Нібыта гронка вінаграду. Рарыяты. Ці кабернэ. Ці феяска. Ці іншага гатунку. Бо маем яго шмат і добрага. Але ж мастацкае параўнанне пайшло, магчыма, не толькі ад канфігурацыі нашай граніцы на карце. Малдавія, можна сказаць без ніякага перабольшання, — край цудоўных вінаграднікаў,

град спатолюў ратнікам і голад, і смагу, даў бадзёрасць рукам, смеласць — душы. І яны, падраваеўшы, нечакана напалі на ворага, пабілі яго і выгналі з краю.

Так, вінаградарства — даўні занятак малдаван. Нягледзячы на гэта, свой росквіт ён набыў толькі пры Савецкай уладзе, асабліва ў апошнія дзесяцігоддзі, калі развіццё яго стала на навуковую, індустрыяльную аснову. Наша віно і каньякі з любога міжнароднага конкурсу вяртаюцца дамоў з медалямі.

Але ж вядома, што чалавек жыве не толькі вінаградом і, асабліва, не толькі віном. Хата

гронка вінаграду, я б дадаў, што Радзіма — вялікая гронка, у якой Малдавія — чырвоная ягада.

Рэспубліка наша шматнацыянальная. З гонарам канстатую, што сярод прадстаўнікоў іншых народаў разам з малдаванамі добра і ўпарта працуюць і беларусы. Лілія Іосіфаўна Войніч родам з Міханавіч, што каля Мінска. Яна ў 1954 г. пасля заканчэння фінансавага тэхнікума разам са сваімі калегамі Мальвінай Прыстром, Ліліяй Хатэнка, Станіславай Цундзік, была накіравана на работу ў Малдавію. Яе муж Станіслаў Канстанцінавіч Галко, украінец па нацыянальнасці, працуе ды-

майтэрства. Малдаўскія гледачы гарачымі воплескамі сустракалі беларускія калектывы «Тоніка», «Песняры», «Верасы», «Чараўніцы» і іншыя. Пад капец года наша рэспубліка-сястра прыветліва і гасцінна запрашае гасцей на традыцыйную «Беларускую музычную вясень». Нашы калектывы «Флуэраш», «Контэмпоранул», «Букурья», «Арызонтул», «Жок» і іншыя не раз выступалі на беларускай сцэне.

Малдаване з душэўным задавальненнем цешыліся інтэрпрэтацыйным майстэрствам Святланы Данілюк, народнай артысткі Савецкага Саюза, а беларусы — майстэрствам Ма-

вінаградныя гронкі не аднолькавай велічыні, розныя па канфігурацыі. І не толькі таму. Падзвіжыся на форму сэрца чалавека — і ўбачыце, што яно таксама нагадвае гронку. І гэтых гронак дзвесці шэсцьдзесят дзевяць мільёнаў! Наш Саюз свабодных рэспублік хочацца параўнаць з небывала моцным вінаградным кустом, голле якога распасцёрлася ад Прута да Сахаліна, ад Каспійскага да Баранцавага мора.

Тут мне трэба было б паставіць кропку. Але ж не магу не спыніцца яшчэ на адной дэталі, якая таксама мне здаецца сімвалічнай. Здаўна ведаю аднаго энергічнага і сімпатычнага мужчыну, які заўсёды прагне палкіх дыскусій, асабліва філасофскіх. Завуць яго Яўген Сярдзюк. Ён гаворыць на чыстай малдаўскай мове, і мне ў галаву не прыйшло, што ён не карэнны жыхар Малдавіі. Сярод малдаван з традыцыйнымі прозвішчамі Чабану, Скутару, Гросу ёсць і Міхайлаў, і Мучэрскі, і Усціян, і Запановіч, і Раманчук... І толькі нядаўна, калі збіраўся пісаць гэты артыкул і шукаў беларусаў у Малдавіі, ён мне адкрыта ўсмінуўся і прамовіў:

— Дык якраз перад вамі яшчэ адзін!

Я застыў у здзіўленні. Спачатку нават думаў, што жартуе, а потым пачаў яго распытваць. І вось што я даведаўся. Нарадзіўся ён у Завайці. Нарайлянскага раёна Гомельскай вобласці. Быў у дзіцячым доме, сынам аднаго з палкоў Яска-Кішыньскай танкавай дывізіі. Пасля вывучэння раманскай філалогіі ў Ленінградскім універсітэце быў накіраваны працаваць у Малдавію. Некалькі гадоў вучыў замежнай мове школьнікаў у сяле, затым загадваў лінгафоннай лабараторыяй у Акадэміі навук Малдавіі, сёння ён — навуковы супрацоўнік, член Савецкай сацыялагічнай асацыяцыі, Філасофскага таварыства СССР. Жанаты з малдаванкай Ларысай Нямцу. Яна па прафесіі настаўніца. Маюць дваіх дзяцей: Надзіну і Аляксандра, якія гавораць чыста па-малдаўску. Бацькі ўпэўнены, што іх дзеці будуць таксама ведаць і дружную іх родную мову — беларускую.

Ці добра валодае сваёй роднай мовай Яўген, не магу сказаць. Спадзяюся, што гэта зробіць самі чытачы, таму што іменна яго я папрасіў зрабіць ласку і перакласці на беларускую мову ўсё тое, што я напісаў тут. Ён з задавальненнем узяўся за гэтую справу, бо яму заўсёды прыемна сустрацца з дарогімі сваімі землякамі.

Мы ягады з адной і той самай гронкі. Або гронкі з аднаго куста вінаграду.

г. Кішынь.

Міхаіл ЧЫБАТАРУ

ЯК БЫЦЦАМ ГРОНКА ВІНАГРАДУ...

край салодкага і духмянага вінаграду, край іскрыстых він, якія бадзёрасць чалавека. Уявіце сабе на міг, што вы — на ўзгорку, навокал, наколькі хоць вока, прасціраюцца то доўгія, злёгка выгнутыя даліны, што губляюцца ў аддаленай смуге, то ціхія ўзгоркі, сарамлівыя быццам ад таго, што паднялі свой лоб вышэй за маўклівую прастору далін. Тут трэба паведаміць, што ў нас няма ні велічных гор, ні абрывістых пянін: само размяшчэнне і канфігурацыя нашага краю — самая простая і самая сціплая, як простыя і сціплыя жыхары гэтых мясцін. Гэтыя даліны і ўзгоркі калісьці былі на большай частцы пакрытыя густымі лясамі. «Кодры» іх называюць у нас. Праз гэтыя ласы снавалі гайдукі — смелыя народныя мсціўцы. З іх радоў паходзіць і слаўны камбрыг Рыгор Іванавіч Катоўскі. Сёння даліны і ўзгоркі пакрыты вінаграднікамі. Іх рады бгучы перад табой, як быццам нікі тканана дывана. Дзесці, бліжэй да гарызонту, краявід упрыгожваюць ускраіны векавых лясоў, вялікія сады, пшанічныя, кукурузныя, сланечнікавыя нівы, палі цукровых буракоў, тытуню, люцэрны. Гэта мой край.

Але буду гаварыць зноў пра вінаград. Гэта наша культура, наша нацыянальнае, пакінутае нам продкамі багацце. Ёсць легенда пра цудоўную сілу вінаграднай ягады. Магчыма, вы не адзін раз бачылі этыкеткі на бутэльках з малдаўскім віном ці каньяком. На іх белы бусел нясе ў сваім грачыёзным палце гронку янтарных ягад. Гавораць, што калісьці малдаване былі асуджаны лютым ворагам на пагібель праз голад і смагу, бо не хацелі жыць у няволі, доўгі час ішла асада іх крэпасці. Скончыліся запасы харчоў і вады. Заваёўнікі трыумфавалі: нарэшце паставіць на калені гэтых туземцаў. Бедным людзям нічога не заставалася, як прасіць міласэрнасці і паратунку ад неба. Іх пачулі буслы, што вадзіліся ў суседстве. Яны пачалі скідаць абронцам абложанай крэпасці спелы вінаград. І гэты віна-

град і стол ёсць стол, калі яны багатыя ўсякім добром. Працуюць адзін кароткі ўрывак з Малдаўскай Савецкай Эцыклапедыі, з раздзела «Агракультура»: «Займаючы толькі 0,15 працэнта тэрыторыі Савецкага Саюза, Малдаўская ССР стаіць на шостым месцы сярод саюзных рэспублік па валавай сельскагаспадарчай прадукцыі і на першым месцы — па вытворчасці яе на 100 га сельскагаспадарчых угоддзяў. Савецкая Малдавія займае першае месца па вытворчасці чыстага тытуню і вінаграду, трэцяе месца — па аб'ёму нарыхтовак фруктаў, эфіра-алейных культур, сланечнікаў і цукровых буракоў, чацвёртае месца — па вытворчасці зерневых і агародніны».

Усяго гэтага дамагаецца чалавек працы. Гэта не ўчарашні селянін, слепа падпарадкаваны капрызам прыроды. Сёння ён, маючы шырокі гарызонт ведаў, узброены тэхнікай, з добра засвоеным вопытам, умее выкарыстаць гэтую прыроду разумна. Вядома, з'яўляюцца і непрадбачаныя экалагічныя праблемы, якія нельга ігнараваць, але ж факт ёсць факт: толькі за апошнія чатыры дзесяці гадоў наша агракультура памножыла аб'ём прадукцыі амаль у чатыры разы. Калісьці адсталы сельскагаспадарчы край, які, як гаварыў летапісец, знаходзіўся «на шляху розных бед», сёння Малдавія — прамыслова-аграрная рэспубліка, прадукцыя якой вядома не толькі ў краіне, але і далёка за яе межамі.

Усё гэта, паўтараю, — вынік творчай і свабоднай працы народа. Гэта — вынік нашага братэрства. І калі паэт гаварыў, што наша рэспубліка як

рэктарам мясцовага шклязавода, ведае беларускую мову, Лілія Іосіфаўна — украінскую, і ўдваіх — малдаўскую. Іх дачка Тая вучыцца ў Мінску, у інстытуце замежных моў. У маім родным раёне Фларэшту працуюць некалькі сот беларусаў. Два мае аднавяскоўцы, Яўген Кэрбуне і Сяргей Візітаў, пажаніліся з беларускамі. Сяргей ужо некалькі гадоў як перасяліўся ў Мінск. Жонка яго працуе цырульніцай, ён — майстрам на падшыпніковым заводзе. Сын Сярожа з маленства прывыкае да прыгожай беларускай мовы, а калі прыязджае ў госці ў Малдавію, цікавіцца мовай бабулі...

На нашых палях старанна працуе цудоўны трактар з Беларусі, працуюць грузавікі «МАЗы», на прылаўках нашых магазінаў пакупнікі знаходзяць тэлевізары, ільняную тканіну, шоўк, трыкатаж, абутак і многае іншае, зробленае працавітымі і ўмельнымі рукамі беларусаў. Тым часам прадпрыемствы і арганізацыі рэспублікі-сястры набываюць у нас дэфектаскопы, асцылографы, глыбінныя помпы, электраматоры, пральныя машыны і іншыя прылады, а таксама фруктовыя і гародніныя кансервы, віно, каньякі, іншыя прадукты з водарам малдаўскага краю.

Кожнай вясны, у пачатку сакавіка, у Малдавіі праходзіць традыцыйны музычны фестываль «Мэрцішор», які быццам адкрывае гадавы парад муз. фестывалей, на якім самыя лепшыя мастацкія калектывы рэспублік-сясцёр паказваюць сваё

рыі Біешу, таксама народнай артысткі Савецкага Саюза, лаўрэата Ленінскай прэміі. Наш чытач мае магчымасць пазнаёміцца на роднай мове з творамі Я. Купалы і І. Шамякіна, Я. Коласа і В. Быкава, іншых пісьменнікаў Беларусі. У сваю чаргу і беларусы маюць што чытаць з нашай літаратуры на сваёй мове.

Яшчэ адна дэталі, якая гаворыць пра плённасць нашай дружбы: спартсменкі-вясляркі Ларыса Аляксандрава-Папова з Малдавіі і Алена Хлопцава з Беларусі на Алімпійскіх гульнях у Маскве стварылі экіпаж «двойны скіф» і першымі з'явіліся на фініш, атрымаўшы званне алімпійскіх чэмпіёнак.

Цесныя шматбаковыя сувязі паміж нашымі рэспублікамі. У газетным артыкуле цяжка сказаць пра ўсё, нават мімаходам. Пра гэта можна пісаць без канца... Вось я ўспомніў тут імя Васіля Быкава. Нашы чытачы вельмі любяць яго кнігі. Гэты пісьменнік дарагі сэрцу нам, малдаванам, не толькі таму, што піша вельмі добрыя кнігі, але і таму, што ў сорок чацвёртым ваяваў на нашай зямлі з вінтоўкай у руках, рызыкаваў жыццём у імя нашай свабоды. Дзякуй Васілю Быкаву, дзякуй беларусам.

У пачатку артыкула цытаваў словы нашага паэта аб Малдавіі пра тое, што яна — як гронка вінаграду на карце нашага Саюза. Так яно на самой справе. Але ж мне здаецца, што і Беларусь нагадвае гронку вінаграду. І Украіна. І Казахстан. І Грузія... Таму што

Алесь Асіпенка вядомы ў сучаснай беларускай літаратуры як пісьменнік вострасацыяльнай надзеянай тэмы. Яго новы раман «Непрыкаяны маладзік» ярскава сведчанне гэтаму. У ім аўтар звяртаецца да недастаткова яшчэ распрацаваных у нашай прозе праблем сучаснага горада, раскрываючы іх у цесным спалучэнні з традыцыйнай высковай праблематыкай, імкнучыся паказаць сучаснае жыццё ва ўсёй яго паўнаце і рознабаковасці. Па сваёй структуры твор шматпланавы, з мноства сюжэтных адгалінаванняў. Дзеянне разгортаецца ў адным часавым плане, цалкам адпавядае рэальнай плыні самога жыцця — па ўсіх прыкметах мы добра бачым 60-я гады, памятна на падзеі. З добрасумленнасцю і хваляваннем сучасніка адлюстроўвае праявіў грамадскае жыццё, змест якога заўсёды глыбей, чым знешнія праявы. Перад намі праходзіць вобразы самых розных прадстаўнікоў горада і вёскі: калгаснікаў, партыйных работнікаў, супрацоўнікаў навукова-даследчых інстытутаў, міністэрстваў, настаўнікаў, медыкаў, геологаў. Усе гэтыя людзі, іх праца так або інакш узаемазвязаны. Пісьменнік падкрэслівае непадзельнасць, цесную пераплечанасць праблем сённяшняга дня. Многія сюжэты лініі рухаюцца паралельна, пашыраючы панараму сучаснасці, іншыя перакрываюцца дэталёвым узнёўленнем чалавечых лёсаў.

У рамане нельга вылучыць аднаго або двух герояў, якіх мы прывыклі называць галоўнымі, густая заселенасць твора тлумачыцца тым, што для аўтара аднолькава важна пазнаёміць чытача з рознымі характэрнымі, якім належыць асноўны роля ў пэўным коле дзейнасці. Таму для нас цікава і сустрэча з гаспадарлівым старшынёй калгаса Васько, разважлівым сакратаром райкома Калеснікавым, які шмат думае, клопаціцца аб перспектыве калгасаў, урачом Кацярынай Кірылаўнай, хірургам Сёмкіным, таленавітым вучоным, філосафам і паэтам Вадзімам Хашкоўскім. Пачуццё павягі і разумення выклікае стары Інфанцеў, які, кіруючыся сваім шматгадовым вопытам старшыні калгаса, не прымае валюнтарысцкіх загадаў аб знішчэнні палаткаў з травамі, боль і спагаду адчувае да Галі Васько, якая ўсё жыццё разлівалася за сваё першае няўдалае каханне, дзявочую даверлівасць і трагічна загінула. Непрымальна для нас жыццёвая пазіцыя Рысакі, які думае толькі аб уласным прэстыжы і матэрыяльным дабрабыце, што дае пасада дырэктара навукова-даследчага інстытута, беспрыныцпага прыставаўца Андрэя Шанкеля, для якога кар'ера важней за сумленне вучонага. Існуе ў рамане і мноства эпизодычных персанажаў, цэлы шэраг вобразаў, праз якія праявіў імкнучыся раскрыць свет нашых сучаснікаў ва ўсёй глыбіні ідэалагічных, грамадскіх, маральных параметраў. Характары гэтыя даволі акрэслена выяўляюцца ў паўсядзённым жыцці і паказаць іх галоўным чынам у жыццёвых абставінах, фарміруючых чалавека грамадзяніна. Асноўнае ў вызначэнні каштоўнасці кожнага героя ў «Непрыкаяным маладзіку» — яго адносіны да працы. Яна накладвае своеасаблі-

вы адбітак на людзей, іх паводзіны, размовы, роздум, што дазваляе адчуваць жывы погляд сучаснасці.

Побач з дзейнымі асобамі, якія запамінаюцца сваёй неардынарнасцю, самабытнасцю, багаццем духоўнага свету, на жаль, у рамане сустракаюцца персанажы даволі павярхоўныя. Многія з іх здаюцца не зусім патрэбнымі ў агульнай тканіне твора. Нельга не заўважыць таксама пэўнай стратэгіі ў бясконцай змене вобразаў, сюжэтных перыпетыяў, адчуваецца неабавязковасць увядзення такога вялікага мноства дзейных асоб. Таму і раздзелы сканструяваліся так, што ад сустрэчы да сустрэчы з тым або іншым героем праходзіць шмат часу, увага рассяіваецца, і сачыць за жыццём зацікавіўшых нас асоб няпроста. Думаецца, твор шмат выйграў бы, каб аўтар замест шыры-

стэрстве сельскай гаспадаркі, закахалася ў геолога Жарнасека, з якім выпадкова пазнаёмілася, прыехаўшы на Палессе, у вёску, наведваць хворую сястру Галю.

Вера Паўлаўна — самая яркая жаночая фігура ў рамане, ад яе ідзе святло жаночасці, мяккасці, цеплыні. Яна не проста жанчына нашага часу, эпохі НТР, але і вобраз, які прэтэндуе на пэўнае абавязковае ўнутранае рысы, якія даюць уяўленне аб поглядах сучаснасці на жыццё, яе маральным статусе, разуменне сямейнага абавязку і кахання, аб яе адносінах да людзей, працы. І Занямонца і Жарнасека аўтар больш паказвае ў працоўнай, грамадскай дзейнасці. Вера Паўлаўна, якая выкладае літаратуру ў школе, наадварот, раскрываецца праз асабістыя, сямейныя ўзаемаадносіны: мы

халодны, ён разумеў усё, што паддаецца логіцы і аналізу, а каханне лічыў «нікчэмным глупствам перад вялікім абавязкам мужа і жонкі перад сям'ёю, дзецьмі, нашай маральлю». Сяргей Сяргеевіч — гэта якраз той варыянт мужа, які быў выведзены Л. Талстым у вобразе Карэніна. Такі чалавек не мог, вядома, выклікаць у жанчыне вялікага пакуцця. У гэтым мы бачым аб'ектыўнае апраўданне «забароненаму» каханню Веры Паўлаўны і не можам асуджаць яе, а тым больш лічыць мяшчанкай, якая шукае ўцех, выйсця з аднастайнасці і шэрых сямейных будняў.

Раскрываючы душу сваёй гераіні, пісьменнік выяўляе несумяшчальнае супярэчнасці ў яе адчуваннях, рашэннях, за якімі сочыш з напружанай цікавасцю і суперажываннем і якія разумееш як пошукі адзі-

ма ніякай справы да пакуццяў, будучы абвінавачваць яе ў амаральных учынках. Вера Паўлаўна гублялася, ёй здавалася, што яна трапіла ў пастку, з якой нельга вырвацца. Да гэтых пакут прымешваюцца думкі аб фатальнасці лёсу, аб тым, што нельга сваё шчасце будаваць на няшчасці другіх. Як бы апраўдваючы рашэнне застацца з мужам, Вера Паўлаўна пераконвае сябе, што і Галя гэтага хацела, і загінула яна, спяшаючыся ўратаваць яе, Верыну, сям'ю ад распаду. «У свеце шмат гора і радавацца свайму шчасцю брыдка, амаральна. Во ў чым сутнасць усяго. Чужы боль трэба чуць, а не хавацца ад яго за ўласным дабрабытам», прыходзіць да філасофскага вываду Вера Паўлаўна і вырашае несці свой крыж да канца.

На працягу ўсяго твора пісьменнік дакладна і псіхалагічна праўдзіва выяўляе вольныя гэтага пакутлівага моманты ў душы гераіні. У ёй як бы ўжываюцца дзве зусім розныя істоты: адна — рамантычная дзяўчынка, якая апраўдвае сваё чыстае і бескарыслівае пакуццё, другая — ненавісная ёй практычная жанчына, якая наперад павінна ўсё прадбачыць і разлічыць: «Мроі заўсёды ўзнёслы і прыгожыя, а жыццё жорсткае, і рамантыкі ў ім не шмат... І не трэба баламуціць сябе... А як жа з каханнем? Уся літаратура на ім пабудавана. Смешна, літаратура кліча да кахання, а жыццё стрымлівае. Жыццё панастанула перашкод. Яно мацней...» Практычная жанчына перамагае. Вера Паўлаўна адмаўляецца ад каханага чалавека. Абавязак перад сям'ёй, грамадствам, уласным сумленнем выкананы. Але жыццё «ненавідзячы, не паказваючы свайго сапраўднага пакуцця — можа, у гэтым мудрасць? А калі подласць?».

Аўтар не павёў сваю гераіню вядомымі літаратурнымі сцежкамі. Яе не спасціг лёс Анны Карэнінай, якая загінула дзеля кахання, не пайшла Вера Паўлаўна і на кампраміс, як Ірына Віктараўна Мансурава («Паўднёва-амерыканскі варыянт» С. Залыгіна), каб жыць дваістым жыццём. Так і пакідае яе на раздарожжы пісьменнік, так і застаецца непрыкаянай душа, якой ніколі не будзе спакою. І гэта мы не можам лічыць здарэннем пакуццяў нашай сучаснасці. Пісьменнік абгрунтоўвае важнасць для кожнага чалавека высокага сапраўднага кахання, без якога не можа быць паўнаты і гарманічнасці сямейнага жыцця, і ў той жа час сцвярджае, што шчасце — гэта ўсведамленне свайго абавязку перад грамадствам, сям'ёй, дзецьмі. Вера Паўлаўна ўмее кахаць, не баіцца душэўнага дыскамфорту, каханне прыносіць ёй шчасце і боль, але яна здольна адчуваць усю адказнасць за сваё ўчынк, пакутуе, шукае яснасці, разумее, што не можа быць шчаслівай у супярэчнасці са сваім унутраным светам. Вера Паўлаўна, як амаль усякая жанчына, застаецца нязменнай у патрэбнасці кахання, але тое, што яна не пайшла за Жарнасекам, наводзіць чытача на думку: а ці ўбачыла яна ў сваім каханым сапраўднага рыцара, дзеля якога можна адрачыся ад усяго?

Перагорнута апошняя старонка рамана. Але не завершана сямейная драма, якую не пад сілу вырашыць ні аўтару, ні яго героям. Такая незавершанасць выклікае шматлікія пытанні ў чытача, прымушае задумацца над вострымі жыццёвымі праблемамі, якія хваляюць, датычацца кожнага, і ў гэтым асноўнае каштоўнасць рамана А. Асіпенкі.

Лідзія САВІК.

КАХАННЕ і АБАВЯЗАК

ні больш глыбока і падрабязна разгарнуў важныя для сацыяльнай і філасофскай падасновы твора такія сюжэты лініі, як Калеснікаў — Інфанцеў, Вадзім Хашкоўскі — прафесар Асмугін, значныя вастрыней закранутых праблем сучаснасці.

Няма, зразумела, магчымасці і неабходнасці характарызаваць усіх дзейных асоб твора: яны настолькі неадназначныя, што іх нельга звесці да аднаго паказальніка, аднаго ці некалькіх сацыяльных тыпаў. Што датычыцца псіхалагічнай працоўкі характараў, то пісьменнік больш схільны паказваць сваіх герояў праз іх учынк, паводзіны, дынамічныя дзеянні, вострасюжэтыя калізій, аўтарскія апісанні, якія высвятляюць унутраны, духоўны змест чалавека.

І ўсё ж раман «Непрыкаяны маладзік» не быў бы такім цікавым і займальным, калі б аўтар не засяродзіўся ў грунтоўна не раскрыў адну, можна сказаць, традыцыйную тэму літаратуры — маральна-этычную, дзе асноўнае ўвага скіравана да такіх яе аспектаў як сям'я, каханне, становішча жанчыны. І гэтыя аспекты не толькі знешні погляд для сувязі пасобных момантаў і сцэн твора, а самастойны напрамак для мастацкага пазнання рэчаіснасці, тым больш ён важны для нашага рацыяналістычнага веку, калі выпрабавалася трываласць амаль кожнай сям'і. У распрацоўцы гэтай тэмы А. Асіпенка ідзе ў рэчышчы класікі, і ў першую чаргу «Анны Карэнінай» Л. Талстога, што сведчыць аб адказнасці пісьменніка, які бярэцца за гэту адвечную і вельмі складаную праблему. Што новага можна сказаць, якія аднолькавыя і розныя павароты чалавечага лёсу, сямейных, любоўных узаемаадносін можна вызначыць у сувязі з «папраўкамі», якія ўносіць эпоха ў такое, здавалася б, устойліва-традыцыйнае паняцце, як каханне?

Гісторыя Веры Паўлаўны Занямонца звычайная, калі не сказаць банальная: замужняя жанчына, якая мае дачку, мужа з высокай пасадай у Міні-

бачым яе жонкай, пшчотнай маці, каханай. Глыбіні ўнутранага свету гераіні, яе інтымнае «я», аўтар выяўляе праз яе пакуцці, перажыванні, учынк і робіць гэта тактоўна, стрымана, з добразычлівым разуменнем і павагай да жанчыны.

Ціха і размерана ішло сямейнае жыццё Веры Паўлаўны, яно не ведала вялікіх узрушэнняў і хваляванняў... Пры першай сустрэчы з Жарнасекам, калі іх пазнаёміў Васько, Вера Паўлаўна адчула, углядаючыся ў абветраны, сухаваты, адухоўлены твар геолога, унутраную напружанасць, няёмкасць і адначасна дзіўную прыхільнасць да яго. Баючыся і жадаючы нечага незвычайнага, яна спрабуе змагання сама з сабой, але пакуццё ўзнікла, і адолець яго немагчыма. Зусім нязначныя напачатку спатканні з Жарнасекам, іх сумеснае вяртанне з Лісак у Мінск, нечаканая сустрэча праз некаторы час на курорце, а потым і свядомыя пошукі шляхоў быць разам — усё гэта зблізіла іх духоўна, але не пазбавіла ад душэўных пакут. Вера Паўлаўна адчувала сябе самай шчаслівай жанчынай на свеце і ў той жа час добра памятала, што яна не вольная птушка, ёй было сорамна перад мужам, ад якога яна не захачела схавач сваё пакуццё. Хоць і хочацца ёй думаць пра Сяргея Сяргеевіча са шчырасцю і цеплынёй, пераконваць сябе, што ён добры, старанны і што яна кахае яго, але ўсё часцей крытычным позіркам яна заўважае безжыццёвыя, пабяжлівыя вочы немаладога чалавека, несамавіты выгляд твару. Ён раздражняў, выклікаў глухую непрыхільнасць сваімі манерамі, звычкамі, быў далёкі ад яе ўнутраных перажыванняў, ніколі не цікавіўся яе работай, клопатамі. Праніклівы і разумны ў службовых справах, Занямонца не ўмеў, ды і не спрабаваў, зразумець жонку, нават уласныя пакуцці і перажыванні здаваліся яму непатрэбнымі, не вартымі ўвагі чалавека, занятага важнымі, дзяржаўнымі справамі. Заўсёды разважлівы,

най іскіны ў складаным становішчы Веры Паўлаўны. Перад ёй паўстала праблема правільнага выбару паміж сям'ёй і каханнем: як даць каханаму шчасце і самой быць шчаслівай? Для Веры Паўлаўны, сумленнага і чыстага душой чалавека, у гэтай канфліктнай сітуацыі засяродзіўся ўвесь сэнс яе жыцця. Яна адчувае, што Сяргей Сяргеевіч мае рацыю, калі гаворыць, што абавязкі жонкі і маці вышэй за каханне, у душы пагаджаецца з Калеснікавым, які па просьбе Занямонца, узяўшы на сябе ролю міратворца, даводзіць, што нельга «асуджаць Ірачку на сіроцтва... Мы не вольныя ў сваім выбары, калі ўжо маем дзяцей, зусім не ўнаватых у тым, што іх бацькі некалі дапусцілі памылку. Навошта ж свае пакуты перакладаць на плечы слабых істот?» Цікава, што і Жарнасек, які жыў моцным, светлым каханнем Веры Паўлаўны, адчуваў і разумеў яе ваганні, не раз думаў: «А грамадства, сям'я, думка людзей? Яны — як гранітныя скалы, аб іх усё разбіваецца».

У роспачы Вера Паўлаўна вырашыла, што не дадзена ёй адрываць прэч сорам перад людзьмі, сумленнем, абы самой быць шчаслівай. Згадваючы мінулае, яна ўспамінала сваё трывалое, нічым не азмрочанае існаванне, ёй хацелася цышыні і спакою, станавілася непамысна за паспешлівае, неабдуманнае слова Жарнасеку быць злучанымі навечна. Але праз усе гэтыя пакутлівыя думкі і згрызоты, вочы яе свяціліся шчаслівай радасцю, надыходзілі моманты, калі каханне перамагала цвярозны развагі. Блізкасць дарагога чалавека акрыляла, абуджала рамантычныя парыванні, узмацняла яе рашэнне адмовіцца ад невыноснай залежнасці, абысціся без Сяргея Сяргеевіча, без ягонай разважнасці, паслядоўнасці, жалезнай логікі.

Але рашучасць зноў прападала, як толькі Вера Паўлаўна заставалася на адзіноце, пачынала ўяўляць сцэны разводу ў судзе, размовы пра падзел квартэры, маёмасці, — увесь той сорам, калі чужыя людзі, якім ня-

А. Асіпенка. Непрыкаяны маладзік. Раман. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1982.

КНИГАПІС

В. КАЗЬКО. Судны дзень. (Суд у Слабадзе). Аповесць. Пераклала з рускай на венгерскую Юдзіт Галвэлдзі. Будапешт. «Космас», 1981.

У Венгрыі з цікавасцю чытаюць на роднай мове аповесць беларускага пісьменніка Віктара Казько «Судны дзень», якую летась выпусціла выдавецтва «Космас». Пераклад твора зроблены Юдзіт Галвэлдзі з выдання, ажыццёўленага маскоўскім выдавецтвам «Молодая гвардыя» ў 1979 годзе.

У гэтым творы ўражае лёс галоўнага героя, Колькі Леценкі, які ў маленстве стаў ахвярай фашысцкіх захопнікаў і асуджаны на марудную смерць. Аповесць выдадзена тыражом 10 тысяч экзэмпляраў. Імпрэ ПЮШНІ, студэнт Беларускага політэхнічнага інстытута.

«Бацькоўскае імя» — трэці зборнік Марыі Шаўчонак. Зборнік, у цэнтры якога лёс жанчыны і лёс паэтычнага слова, дзе паасобку, а дзе і разам. Між іншым, вершы менавіта гэтай тэматыкі найбольш хваляюць і нясуць нешта новае, у іх жыве думка і пачуццё, жыве неспакой. І нельга цалкам пагадзіцца з тым, што «паэтэса раскрывае лірычны свет свайго сучасніка, яго імкненні заўсёды быць на ўзроўні часу, актыўна ўдзельнічаць у жыцці», як аб гэтым паведамляе анатацыя ў канцы кніжкі. Наадварот, ні сучасніка, ні ўзровень часу, ні тым больш актыўны ўдзел у жыцці «Бацькоўскае імя» амаль не закранае. А вось вершаў пра паэзію, пра яе сутнасць — шмат. Прывабліваюць яны яшчэ і тым, што ў іх абгрунтаваны тыя прынцыпы і законы, якімі паэтэса кіруецца пры напісанні сваіх твораў.

Прачытаўшы кнігу, нельга не заўважыць характэрных рыс творчасці М. Шаўчонак, якія ствараюць, адпаведна, і воблік зборніка: імкненне ў вершах да пейзажнай замалёванасці, нават калі вершы і не аб прыродзе; сціпласць і стрыманасць, часам ажно залішня, якія, звычайна, з гадамі ўзмацняюцца, нагадваюць стомленасць і заспакоенасць.

Прыемна, што няма ў вершах зборніка адкрытай дыктаўчыннасці і маралізацыі, паэтэса

М. Шаўчонак. Бацькоўскае імя. Вершы. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1981.

не навязвае чытачу сваіх думак і гатовых рэцэптаў, не вучыць яго жыць. Добрая, здаецца, рыса, але ад яе ўсяго адзін крок да малавыразнасці і аб'якавага ўспрымання жыцця, млявасці інтанацыі, замест дыялогу з чытачом можа атрыма-

ся ў сучаснай паэзіі ўсялякага. Да недахопаў трэба аднесці і абмежаванае кола тэм: радзіма — прырода, слова—паэзія, «я» — каханне. Складваецца ўражанне, што аўтары нешта добрага журналісцкай цікавасці да складаных праблем су-

І толькі аднаму не надзілюся, што слоў такіх, як трэба, не знайсці.

Або: Разгублена ўслухаюся ў маўчанне. Дзе ж словы ўсе найлепшыя мае?

І нават традыцыйны міф пра «галоўны верш» непарывна звязаны ў паэтэсы з галоўнымі, «тымі» словамі.

Галоўны верш мой, за табой вятры нясуць мяне па ўсіх дарогах свету.

Разгадаць сакрэт паэтычнага слова, зразумеўшы па-новаму, па-свойму, яго сэнс і законы, а а потым даць яму жыццё — вось дзе таямніца паэзіі! Тут чытач з паэтэсай згаджаецца, але ніяк не можа згадзіцца, што па шляху да гэтай мэты

Не выручыць думка і рыфма, і тэмы маднейшай канва, і нават дабрыйшая німфа Бяссільная ў гэтым сама.

Дастаткова ўважліва ўдумацца ў гэтае чатырохрадкоўе, каб зразумець усю памылковасць і неабгрунтаванасць першага радка. Калі што ў гэтым вершы і прываблівае, дык катэгарычнасць і запал, з якім паэтэса свярдае свае перакананні.

Другой асаблівасцю эстэтычных поглядаў аўтаркі «Бацькоўскага імя» з'яўляецца паняцце прастаты ў жыцці і паэзіі. Не будзем дыскутаваць аб правільнасці або няправільнасці поглядаў паэтэсы, заўважым толькі, што калі-нікалаі па трагедыі прастата вершаў М. Шаўчонак (і па думках, і па паэ-

ца маналог пра сябе. І калі-нікалаі паэтэса такі крок робіць, хоць сама ж зазначае:

Жыві, мой верш, і сэрца грай, будзь, як і мне, патрэбны свету!

І ўсё ж размовы з чытачом выдаюцца на хапае. У першым зборніку («Белая ластаўка», 1971) паэтэсу выратоўвалі маладая непасрэднасць пачуццяў, наіўная даверлівасць, якая суседнічала з задзірыстасцю і запалам. Але даверлівасць і непасрэднасць зніклі, відаць, з набыццём жыццёвага вопыту; сталі патрэбны актуальныя тэмы і думкі, каб пры ўсёй сціпласці і некрыкліваці вершаў яны краналі, прымушалі чытача думаць і хвалявацца. Чытача дасведчанага, які наслухаў-

часнага жыцця, не вельмі загалыбляецца паэтэса і ў гістарычнае мінулае нашага народа. Мусіць, таму і нараджаюцца вось такія парадаксальныя радкі:

Такі наш век — ён стогне і бушуе, няспынна барацьба вакол ідзе, і ўсё, аб чым цяпер не напішу я, — праз дзве гадзіны — нібы даўні дзень.

Сутнасць паэзіі, падкрэслівае М. Шаўчонак у сваім зборніку, заключаецца ў слове, «сакрэт паэтычнага слова» і ёсць сакрэт творчасці:

Я разам з вамі згину і з'яўлюся, адрыю вельмі многае ў жыцці,

І гной везлі, траслі на пусцейшай раллі — Сеяць шлі аж па трэцяй арбе...

малавата для вытлумачэння гэтай з'явы.

Выклікала нязгуду некаторых літаратуразнаўцаў свярджэнне Бязрозкіна аб тым, што ў зборніку «Жалейка» выразна праявіўся рэалістычны спосаб паказу жыцця і чалавека, а ў

«Наскрозь «рэалістычны» паэт тады, калі малое тагачасную суровую рэчаіснасць, і іншым ён уяўляецца ў творах, у якія ўрываецца сонца будучыні, дзе свярджаецца сіла і непераможнасць чалавечага духу, неабмежаваныя магчымасці людскай дзейнасці. Тады ўжо ўгадваецца паэт, які праз якія-небудзь дзесяць год у вершы «Вечар» скажа: «Зямлі і сонцу нізка пакланюся — я сын зямлі і сонца вольны сын» (М. Ярош. «Польмя», 1966, № 6).

Словам, пытанне пакуль што застаецца спрэчным. Многае змянілася б, каб хто-небудзь устанавіў, што вершы, якія ў сямітомніку ўмоўна пазначаны 1908—1910 гадамі, паколькі не ўвайшлі ў «Жалейку», напісаны раней, на самым раннім этапе творчасці паэта. Хто ж гэта ўстанавіць цяпер? І ўсё ж зусім відавочна, што стыль, паэтычнае мысленне аўтара «Жалейкі» іншыя, чым у наступных яго зборніках дакастрычніцкай пары. Р. Бязрозкін гаворыць пра гэта і, як правіла, даказвае.

Вялікі клопат Р. Бязрозкіна і пра тое, каб не засланиць жывую душу паэзіі Купалы абстрактнымі збудаваннямі і канцэпцыямі. На першым плане аб'яканае «сваё працятанне Купалы, высвятленне асаблівасцей яго лірычнага стылю, вобраза, верша, дзе так многа прасторы, перспектывы. Цікавае назіранне пра ролю музычнага ў паэзіі Купалы: яно «ўваходзіць не толькі як уласцівае рытму, як мелодыя слова, а яшчэ як элемент мастацкага светапогляду, як пэўная якасць героя».

З пільнай увагай да стылю, паэтычнага майстэрства разглядаецца творчасць Я. Купалы савецкага перыяду. «Ляўкоўскі поўдзень» — так названа гэта частка кнігі. Асноўнае ў ёй —

«ІСНУЕ ВЕЛІЗАРНЫ і непаўторны ў сваім характэры мастацкі свет, які завесца светам Які Купалы. Кожнага, хто так ці інакш набліжаўся да гэтага свету, не маглі не ўразіць яго цэласнасць, яго ўнутраная завершанасць і адначасова рознахарактарнасць тых элементаў, з якіх ён складаецца», — так пачынае сваё даследаванне пра вялікага нацыянальнага паэта Беларусі Янку Купалу вядомы наш крытык і літаратуразнавец Рыгор Бязрозкін. Ён напісаў адзінаццаць кніг пра беларускую паэзію і паэтаў. Сярод іх: «Паэзія праўды», «Спадарожніца часу», «Свет Купалы», «Пімен Панчанка», «Постаці», «Звенні», «Аркадзь Куляшоў. Нарыс жыцця і творчасці», Некаторыя яго кнігі выходзілі на рускай мове ў Маскве, перавыдаваліся, што не так і часта бывае ў адносінах да літаратуразнаўчых і крытычных прац.

Нядаўна выдавецтва «Мастацкая літаратура» прапанавала чытачам выбраць з багатай крытычнай спадчыны (цяпер ужо спадчыны) Р. Бязрозкіна. І выбранае гэта склалі дзве кнігі — «Свет Купалы» і «Звенні», — якія выйшлі пад адной вокладкай. Такое спалучэнне трэба прызнаць правамерным: у абедзвюх кнігах асноўную ўвагу даследчыка займае творчасць Я. Купалы — «паэта, якому больш за ўсё аддаў ён сэрца, думак... Янка Купала заўсёды заставаўся тым пастаянным магнітным полем, якое так ці інакш, але абавязкова прысутнічае ў працах Рыгора Бязрозкіна, уздзеянне на яго крытэрыі, разуменне, адчуванне паэзіі», — заўважае ў кароткім уступным слове пра аўтара кнігі А. Адамовіч. Гэтыя кнігі, бадай, самае яркае і наватарскае з усяго, зробленага крытыкам. Абедзве яны — важкі ўклад у купалазнаўства, пачатак новага, вышэйшага яго этапу.

Прызнаючы вартасці прац Я. Мазалькова, В. Івашына, Я. Шарахоўскага, М. Яроша і іншых, Р. Бязрозкін больш за ўсё спыняецца на тым што яшчэ не вывучана, не раскрыта ці раскрыта недастаткова даказна і поўна. Першачарговай задачай літаратурнай навукі ён лічыць высвятленне асаблівасцей мастацкага метаду Купалавай творчасці і выказвае сваё,

начыў для сябе сам аўтар. І ў першую чаргу неабходна ўважліва разабрацца ў тым, што ёсць у ёй новага, вынашанага, свайго. У Р. Бязрозкіна нямаюць грунтоўных, цікавых думак, назіранняў і адкрыццяў. Адчувасць адрозна, што свет Купалы для аўтара абжыты, змалку вядомы, родны. Праз яго далёка і шырока відаць, ён — нібы мора, у якое ўпадаюць вялікія

даволі абгрунтаванае разуменне гэтага пытання.

Даследчык папярэджвае, што яго кніга «Свет Купалы» (а гутарка ідзе пакуль што аб ёй) не манаграфія, не крытыка-біяграфічны нарыс, а назіранні, думкі, спроба прачытаць па-свойму выдатнага беларускага паэта. І сапраўды, калі падыходзіць да яе як да манаграфіі, то стане відавочным: не ўсё ўлічана. Сярод папярэднікаў названы толькі Дунін-Марцінкевіч і Багушэвіч, малавата гаворыцца пра Я. Коласа як паплекніка ў літаратуры, амаль адсутнічаюць біяграфічныя звесткі, не ўпазінаюцца некаторыя раннія паэмы Я. Купалы.

Такія заўвагі сустракаліся ў асобных рэцэнзіях пад час выхаду кнігі «Свет Купалы». Але ж меркаваць пра навуковую кнігу, таксама як і пра мастацкую, трэба, зыходзячы з яе жанравай структуры, з тых прынцыпаў і правіл, якія выз-

і малая рэкі. Захапляюць высокі густ даследчыка, эрудыцыя, тонкае адчуванне паэзіі, уменне пацвердзіць канкрэтным аналізам твораў пастаўленую ў кнізе асноўную тэарэтычную праблему. Асноўнае ж тут — творчы метаду Купалы ў яго эвалюцыі, лірычны герой, асаблівасці стылю, паэтычная мова, яе выяўленчыя магчымасці.

Аспрэчвалася ў некаторых рэцэнзіях думка Р. Бязрозкіна адносна народнага сінкрэтызму, адбітак якога ляжыць не толькі на мастацкім метаду Я. Купалы, але і на яго індывідуальным стылі. Адсюль, маўляў, і псеўданім паэта, і культ сонца, і ўзвелічэнне сілы зямлі, і адухаўленне, паэтызацыя хлеба. Сляды «язычскага» светапогляду, што захаваліся ў святаўспрымання народа, у нашым фальклоры, прыкметны ў дакастрычніцкай творчасці Я. Купалы. Вядома, што аднаго верша «Хлеб» —

Мы і з сошкай ішлі, і з бароннай ішлі Заслужыцца на ласку ў цябе,

«Гусляры» і «Шляхам жыцця» — рамантычны, які меў тэндэнцыю перарасці ў самастойны, арганічны і натуральны для Купалы рамантычны метаду. «А створанае Купалам на гэтым рамантычным шляху было настолькі моцнае, дасканалое, яркае, што, даўбог, не трэба скоса пазіраць на купалаўскі рамантызм, ператвараць яго (і праз гэта «апраўдваць») у «элемент», у «састаўную частку» рэалізму... Жывілі гэты рамантызм своеасаблівасці гістарычнага развіцця Беларусі, спецыфічнасць умоў, у якіх адбывалася фарміраванне беларускай нацыі. «беларускай думкі» (выраз Купалы)».

Апаненты яго лічаць: творчаму метаду Купалы з самага пачатку была ўласціва рамантычная накіраванасць (В. Івашын). «...На нашу думку, рамантызм Купалы, няхай сабе не ў выглядзе завершанага метаду і стылю, а толькі ў асобных элементах, момантах, эпізодах, выяўляецца з самых першых крокаў дзейнасці паэта» (І. Навуменка).

тычных сродках) пераходзіць у звычайную спрощанасць.

А цяпер звернем увагу на такія творы, як «Імгненне», «Успамін», «Яшчэ спяваюць скрыпкі і кларнеты...», «Садамі белымі маўклівымі...», «Ёсць розны дзень, ёсць розны свет...», «Хай думаюць». Гэта звонкія, шчырыя і вельмі свежыя вершы. Прастата і патрэбныя словы. Лёгка, выразная рытмічнасць. І — галоўнае — чысціня гучання.

Звонкая рытмічнасць ствараецца рэфрэнам (звычайна, у межах аднаго радка), мужчынскай рыфмай, ледзь прыкметнай алітэрацыяй гукаў. Вершы гэтыя нагадваюць ручай, чысты і празрысты. Услухайцеся:

Вясна звiла там многа гнзid
i ўсе ix сонцам асвятлiла.
Якая радасная сiла
У юнай зелени бяроз!

Свежая, звонкая плынь з юнацкімі яшчэ вытокамі, і менавіта ад гэтай плыні, ад такіх вострых вершаў трэба ісці па-тэсе, шукаючы сакрэт паэтычнага слова, шукаючы «сваё імя». І не трэба так легкаважка адносіцца да рытму, рыфмы, да думкі і тэмы.

«Я ад сваіх няўдач даўно не плачу...» — прызнаецца М. Шаўчонак. Сапраўды, ад сваіх няўдач нельга плакаць, нават у вершаванай форме. Іх трэба пераадоляваць.

Сяргей КАВАЛЕУ,
студэнт філфака БДУ
імя У. І. Леніна.

ГЭТА — НАЗАЎСЁДЫ!

Ёсць кнігі, якія, з'явіўшыся з-пад пяра пісьменніка, адразу прыцягваюць увагу самага шырокага чытача, становяцца падзеяй у літаратурным жыцці, вабяць не толькі сваімі высокімі мастацкімі вартасцямі, але і выклікаюць значны грамадскі рэзананс. Гэта кнігі вострай публіцыстычнай скіраванасці, глыбокага роздуму над падзеямі часу, кнігі, у якіх уздымаюцца агульначалавечыя праблемы.

Я З ВОГНЯНОЎ СЕЛА...

«Я з вогненнай вёскі...» — кніга-дакумент, кніга-помнік — менавіта з падобных твораў. Аляксей Адамовіч, Янка Брыль, Уладзімір Караткевіч, запісаўшы ўспаміны тых, хто гарэў у

вёсках, спаленых гітлераўцамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, вынеслі свой суровы прысуд фашызму, яго чалавеканенавіснай ідэалогіі. Кніга гэтая — кніга-прысуд і адначасова — кніга-напамінак. Ніколі не павінны паўтарыцца Хатыні, ніколі чалавецтва не павінна перажыць тое, што перажыло ў другую сусветную вайну... Да гэтага заклікае яна. Гэтак у вачыцях кожным радком сваім, галасамі тых, хто цудам вырваўся з кіпцюроў смерці.

Выпушчаная выдавецтвам «Мастацкая літаратура» ў 1976 годзе, кніга «Я з вогненнай вёскі...» выходзіла ў перакладзе на многія мовы. Так, у 1977 годзе яна пабачыла свет у

выдавецтве «Дніпро». На ўкраінскую мову твор пераклала М. Львовіч.

1978 год. З кнігай «Я з вогненнай вёскі...» знаёміцца польскі чытач (выдавецтва «Пакс», пераклад Мацея Юзафа Канановіча і Ежы Літвінюка). У 1979 годзе кніга выдавалася двойчы: у бібліятэцы часопіса «Дружба народоў» (пераклад Дамітрыя Кавалёва) і ў венгерскім выдавецтве «Кошут» (перакладчыкі Марыя Сабо, Імрэ

вы «Прогресс» і балгарскае «Партиздат», перакладчык Пенка Кынева).

Летась кніга пабачыла свет у братаў Чэхаславакіі ў выдавецтве «Нацэ войско». Яе пераклаў Вацлаў Жыдліцкі.

Англіскае і балгарскае выданні, як і беларускае, аформлены вядомым мастаком-графікам Арленам Кашкурэвічам. У некаторых выданнях зменена назва кнігі.

Кніга-помнік, кніга-прысуд, кніга-дакумент «Я з вогненнай вёскі...» актыўна ўздзейнічае на чытача сваёй антываеннай скіраванасцю і адначасова важкаю аўтарскай думкай аб неўміручасці чалавека, аб яго здольнасці перамагчы сілы вайны і насілля.

Макай, Рыта Рацкі, Польша, Міс-лей).

У 1980 годзе маскоўскае выдавецтва «Прогресс» выпускае «Я з вогненнай вёскі...» на англійскай мове (пераклад Ангеліі Граф і Ніны Беленькай). У гэтым жа годзе кніга выходзіць на балгарскай мове (выдавецт-

вобраз новага часу, здабытай у рэвалюцыйных баях беларускай саветскай дзяржаўнасці, станаўленне новага чалавека. Многа робіць Р. Бярозкін для паглыбленага вывучэння паэтычнага эпаса Купалы саветскай пары: паэм «Безназоўнае» і «Над ракою Арэсай», а таксама лепшых здабыткаў лірыкі паэта. Аўтар паказвае, як эвалюцыя светапогляду Купалы, яго паэтычнага мыслення ўплывае на пошукі ў галіне стылю, жанру, вобразнасці, усяго ладу верша.

Неаднойчы рабіліся спробы знайсці падступы да цэласнага аналізу творчасці Купалы — дакастрычніцкага і саветскага перыядаў. Але аднабожны падыход — тэматычны ці сацыялагічны — не даваў жаданых вынікаў. Толькі эстэтычны падыход зможа звязаць у адно розныя элементы аналізу, дапаможа выпрацаваць цэласны погляд на асобу і ўсю творчасць такога паэта, які ўзнімаўся разам з народам і разам з ім спасцігаў сутнасць новай эпохі, бачыў яе вытокі ў далечы вякоў.

Р. Бярозкін знаходзіць такія падступы. Вось як ён пачынае гаворку пра «Безназоўнае»: «...Уся паэма, ад пачатку да канца, можа служыць доказам таго, як моцна ўладала Янкам Купалам, аўтарам «Безназоўнага», традыцыйна-паэтычная ідэя народнай еднасці і як настойліва, паслядоўна ён разгортваў гэту ідэю з дапамогаю «вясельна-цымбальных», заранкавых — па чысціні і свежасці — ідэальных вобразаў».

Кніга «Звенні» Р. Бярозкіна, як і «Свет Купалы», высока ацэнена ў рэспубліканскім і ўсесаюзным друку. Аб ёй пісалі В. Беньч («Неман», 1978, № 6), У. Калеснік («ЛіМ», 1978, 18 сакавіка), М. Тычына («Вопросы литературы», 1978, № 5). Гэта кніга сапраўды рэдкая, унікальная ў нашым літаратурна-навуковым жыцці. Ніхто да Бярозкіна не разглядаў творчасць Я. Ку-

палы і М. Багдановіча ў такіх шырокіх сувязях з класічнай рускай і сусветнай паэзіяй.

«Звенні» — працяг прафесійнай, зацікаўленай размовы пра індывідуальныя стылі Купалы і Багдановіча, іх суадносіны паміж сабою і, галоўнае, чынам, судакрананні з рускай паэтычнай класікай. Р. Бярозкін гаворыць пра вольнае саборніцтва, а часам і спрэчку розных творчых індывідуальнасцей, пра непаўторнасць светаў, розных пісьменніцкіх абліччаў. «...У нашым літаратурна-навуковым — піша ён, — можна яшчэ заўважыць тэндэнцыю паказваць літаратурны працэс на пачатку стагоддзя ў яўна спрошчаным і нівеліраваным выглядзе...»

Канкрэтна і доказна разглядае ён агульнае і рознае паміж Купалам і Багдановічам, іх «духоўнымі характарамі», стылямі, тыпамі творчай культуры.

Нямала сказана ўжо пра ўплыў Някрасава на Купалу, але часта прыводзіліся адны і тыя ж знешнія паралелі, тэкставыя супадзенні. Бярозкін паказвае рознабаковасць працягнення някрасаўскіх традыцый у творчасці беларускага песняра — праз будову верша, дактылічныя рыфмы, сінтаксічныя паўторы, запятальныя інтанацыі, рытміку.

Таксама і ў адносінах да Кальцова.

Пераканаўча гаворыцца ў кнізе пра ўздзеянне многіх рускіх паэтаў на М. Багдановіча. Цэлы раздзел прысвечаны адносінам яго да «другараднага» Фета, асабліва на раннім этапе творчасці, заўважаны агульныя матывы, эпіграфы, рэмінісцэнцыі. Раней уплывы Фета на Багдановіча так шырока ніхто не разглядаў. Беларускага паэта вабілі ў паэзіі Фета жывапісанне прыроды, пластыка. Багдановіч пачынаў не з Пуш-

кіна, але ішоў да яго праз усё сваё кароткае творчае жыццё і найбольшую лучнасць з ім выявіў у творах, пра што сведчыла паглыбленае рэалістычнае тэндэнцый, — «Вераніка», «Слуцкія ткачыкі», «Мяжы», «Эміграцкая песня». Я. Купала адразу цягнуўся да вяршынь славіянскай паэзіі: Пушкіна, Лермантава, Някрасава, Шаўчэнка, Міцкевіча.

У смелым звароце да мастацкага вопыту суседніх літаратур беларускага паэзія пачатку стагоддзя бачыла свае шырокія даягледы, выйсе з этнаграфічнай абмежаванасці. Яркім святлом свяціла ёй вялікая руская паэзія, дапамагала ўзняцца да ўзроўню багатых, развітых літаратур.

Добрая якасць абадзвюх кніг Р. Бярозкіна, аб'яднаных у гэтым выданні, — уменне весці палеміку. Адзін з яе раздзелаў так і называецца «Палеміка». Уся яна, палемічная, вострая, праблемная, адкрывае шырокі прастор для далейшага вывяслення пастаўленых тут праблем. Крытык не баіцца азірнуцца на свае ранейшыя работы, а часам тое-сёе ў іх і паправіць, прызнаць правату іншых даследчыкаў. Палеміка, у яго разуменні, нармальнае жыццё літаратурнай навукі і крытыкі, а яе, у вялікі жаль, якраз і не хапае ў сучасным літаратурным працэсе.

Цяпер, калі ў рэспубліцы нямала робіцца для паглыбленага вывучэння творчасці класікаў беларускай літаратуры, на ўвесь рост паўстала задача — асэнсаваць нашу нацыянальную літаратуру як частку літаратуры сусветнай. Важным звяном на гэтым шляху з'яўляюцца лепшыя кнігі Р. Бярозкіна, у якіх і моцны грунт і далёкая перспектыва. У іх — урок і завет новым даследчыкам і крытыкам.

Марына БАРСТОК.

НА СТАРОНКАХ «МОЛОДОГО КОМУНИСТА» — «МАЛАДОСЦЬ»

Часопіс «Молодой коммунист» — орган Цэнтральнага Камітэта ВЛКСМ — працягвае знаёміць сваіх чытачоў з літаратурна-мастацкімі і грамадска-палітычнымі маладзёжнымі часопісамі, якія выдаюцца ў саюзных рэспубліках. Гасцямі «Молодого коммуниста» ўжо былі ўкраінскі часопіс «Дніпро», грузінскі — «Цісары», літоўскі — «Нямунас», а таксама «Літаратурный Киргистан».

І вось — новая сустрэча. У пятым нумары «Молодого коммуниста» чытач пазнаёміцца з часопісам «Малодосць». Пра шлях, які прайшло выданне, пра яго аўтараў, пра дасягненні і пошукі сучаснай беларускай маладой прозы і паэзіі раскажае сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, член рэдкалегіі «Малодосці» Васіль Зуёнак.

Гаворачы пра дасягненні маладой прозы апошніх гадоў, В. Зуёнак адзначае такія творы, як «Дарога ў два канцы» Я. Лецікі, «Не забывай мяне» і «Паляванне на Апошняга Жураўля» А. Жука, «Усё яшчэ наперадзе», «Мілянкі», «Завуч» Г. Далідовіча, «Шануй імя сваё» В. Бланкіта, «Жыццёва», «Райка» В. Гігевіча, «Неруш» В. Казько і іншых.

Падрабязна гаворыць аўтар пра творчасць У. Някляева, А. Салтука, Р. Баравіковай, С. Законнікава.

На наступных старонках з нарысамі «...А я сонейка ратавала» і «Рубанавы» выступаюць актыўныя аўтары «Малодосці» Вольга Іпатава і Віктар Панявін.

У нумары змешчаны афорт Л. Асецкага з серыі «Балада пра Лаўскі бой» і ілюстрацыя Г. Сянькоўскага да аповядання А. Цяжкага.

«СОВЕТСКИЙ ВОИН» — ПРА БЕЛАРУСЬ

Грамадска-палітычны і літаратурна-мастацкі часопіс Галоўнага палітычнага ўпраўлення Саветскай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту «Советский воин» шмат змяшчае матэрыялаў, прысвечаных жыццю беларускага народа, рэгулярна публікуе творы нашых пісьменнікаў, рэцэнзіі на іх кнігі. Цяпер, у сувязі з падрыхтоўкай да 60-годдзя ўтварэння СССР, часопіс зноў звярнуўся да расказу пра Беларусь.

У дванаццатым нумары змешчаны артыкул старшыні Вярхоўнага Савета БССР, народнага пісьменніка БССР, Героя Сацыялістычнай Працы Івана Шамікіна «На зямлі беларускай», у якім аўтар раскажае пра поспехі працоўных рэспублікі, дасягнутыя ў дружнай сям'і

саветскіх народаў, пра гераічныя дні барацьбы з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, пра сваю працу над раманам «Петраград — Брэст».

Увазе чытача прапануецца вялікая паэтычная падборка «Як песня, партызанскі край». Вершы Максіма Танка, Максіма Лужаніна, Аляксея Пысіна, Кастуся Кірзенкі, Анатоля Варцінскага, Леаніда Яўменава, Уладзіміра Някляева і Таісы Бондар на рускую мову пераклаў Віктар Широкаў.

Са справамі трантарабудаўнікоў Мінска знаёміць у нарысе «Сталёвыя волаты» Н. Куц. Змешчана ў нумары таксама вялікая фотаінфармацыя, якая раскажае пра справы працоўных Беларусі, іх культурнае жыццё.

ПАЭЗІЯ

Сяргей ЗАКОННИКАЎ

ДЫМОК
МАРШАНСКАЙ
МАХОРКІ

Памяці Аляксея ПЫСІНА

На горкім, глухім рубяжы,
За рысай, для ўсіх немінучай,
Пэат незваротна ляжыць,
Абняты дняпроўскаю кручай.
Хмурынка ў яе на плячы,
Як выдых апошняй зацяжкі.
Зямля прыгарбела,
Пад каменем шэрым і цяжкім.
Нічога з сабою не ўзяў,
А свет нам дабрэйшы пакінуў.
Забраў толькі жах перапраў
І холад аконнае гліны.

Ён гэтулькі ў сэрцы насіў,
Якое спачыну не мела,
Якое за ўсё і за ўсіх
Шчымепа, балела,
смылела!..

Рабочых, натруджаных рук
Завязаны вузел навечна.
Замкнуўся жыцця першы круг,
Другі — прадаўжаецца ў верхах.

Ён там — між аконных сяброў,
А слова выходзіць на сувязь,
На скроні планеты Дняпро
Блакітнаю венай пульсую.

Зноў хмары на свет папаўзлі...
Плыве дым маршанскай махоркі...
Гарнуса да роднай зямлі,
Нібы да яго гімнасцёркі.

ЗОРКА СМУТКУ
ЗЯМНОГА

Мабыць, шчасця замнога
Мне жыццё напачатку дарыла.
Зорку смутку зямнога
Рана ў сэрцы яно запаліла.

Зорка смутку зямнога,
Ты ўзышла, як святая адплата
За бяздумнасць былога,
За ўсіх тых, перад кім вінаваты.

Ля аснежанай скроні
Час ляціць у нястрынным разгуле.
Апякаюць далоні
І сляза, і маршчыны матулі.

Поле, рэчка, азёры
Хараством выцалоўваюць вочы,
Сосны з небам гавораць, —
Як да іх на хвілінку не збочыць?

Дождж асенні цярусіць
Ці вясна прымярае абновы —
Мне з крыніц Беларусі
Светла піць векавечныя словы.

Крочу вуліцай шумнай
Ці блукаю вясковым пагостам —
Западае ў душу мне
Гэты свет, кожнай рысай няпросты.

Зорка смутку зямнога
То паблякне, то зноў разгарыцца...
А праз вечнасць дарога
Без супынку, пыліцца,
імгліцца.

Пад ліпай, што галлём чарнее,
Стаяла хата ў тры вакны.
Жыла там цётка Паланея,
Адна, як перст, пасля вайны.

Сваёй не адрачэцца долі —
У хаце мужыка няма.
Сама ў гародчыку і ў полі,
І на падворку ўсё — сама.

Калі саломы ўшчэнт сатлела,
То выгляд даху смешным быў:
Дзе толь, дзе лапкі бляхі белай,
А побач — гонта і гарбыль.

Цікаўны з бальшака зварочваў
Да хаты сцэжкаю глухой,
Бо надта ж западала ў вочы
Яна стракатаю страхой.

А цётка шчыра рада гасцю,
І хваліць сціплае жылло:
— А што з тае мне прыгажосці?..
Абы за карак не цякло.

Увішнай, маладой хадою
У склеп спяшае па траве.
Нясе гарлачык сырадою:
— Частуйся, добры чалавек...

Над могілкамі дзень сінее,
Як васілёк маёй віны.
Пад крыжам цётка Паланея
Сніць вечна хату ў тры вакны.

Свет не заўважыў гэтай страты,
Не азірнуўся на бягу...
А перад кім я вінаваты,
Што памяць, як страху, залатаць,
Відаць, ніколі не змагу?

ТРЫ АБЛІЧЧЫ

Калі вочы мае праясніла заранка
І жыцця раскінуўся абрус,
Над калыскай спявалі тады калыханку —
Маці, каліна і Беларусь.

Недзе зараз у сцішанай хаце
Пра мяне журбоціцца маці.
Засыпае маю пуцявіну
Белым цветам надзеі каліна.

І куды б ні пайшоў — застаюся
Пад бусліным крылом Беларусі.

Вочы выбліснуць ціхім сюзор'ем у згадцы,
І трылогі абрынецца груз...
Тры абліччы... Ім вечна за нас хвалявацца...
Маці, каліна і Беларусь.

ЧАРНАВІК

На маім чарнавіку
Света свет малюе.
На маленькую руку
З зайздросцю гляджу я.
Тулаюць паміж радкоў
Жава чалавечкі,
Сонца ёсць, сям'я грыбоў,

ПРОЗА

Стома добра адчувалася, але не скоўвала цела, разлівалася па жылых цеплаватай млявасцю. Яны ішлі нетаропка, мернымі крокамі. Пасля доўгага сядзення ў кабіне ногі ступалі так, нібы з асалодаю мацалі зямлю.

— Во раздолле! — Алег спыніўся. Васіль таксама стаў. За Дняпром, які ў гэтым месцы выгінаўся лукою, адкрывалася сіняя далечыня з бляскам азёр, са стагамі сена і прытуманеным грабенчыкам лесу. Над ракою ляліва махала крыллем чайка. Васіль, пастаяўшы хвіліну моўчкі, паказаў на яе куртатым пальцам:

— Што, зайздросціш ёй? Зноў закарцела туды? — Ён ускінуў вочы ўгору і пасміхнуўся. — Вызначыцца, праявіць сябе, га? — Нагнуўся, узяў каменьчык. Хацеў шпурнуць у птушку, ды чакаў, як адгукнецца на яго падколку сябар. Алег прамаўчаў.

— Канечне, табе цяпер край павыстаўляцца трэба. Васіль любіў паджартоўваць і нярэдка — з кпінамі, задзірліва. За дзень ён намаўчаўся: а з каго ты будзеш пацвельвацца, калі адзін у кабіне, з камбайна?.. Ён толькі час ад часу азіраўся, гразіў Алегу кулаком: не газуй так, «не наступай на пяткі». Хто тут звеняны? Як вяду, так і рухайся... Цяпер яму рупіла язык павастрыць, і ён даў сабе волю.

«Трэба павыстаўляцца...» Алег зразумеў, на што ён намякаў, загадкава ўсміхнуўся: а табе не трэба? Пазіраў на Васіля так, нібы ў душы яго панавалі спакон, які не маглі парушыць аніякія Васілёвы кепкі і зачэпкі.

— Маўчы-ыш... А чаго ў бязмежка ўзіраўся — думаеш, цяжка здагадацца? Ведаю, за лясамі, за морамі пабачыў казачна-дзівосны востраў Кіпр і на ім — багіню прыгажосці Афрадзіту. Так? — Васіль старэйся ўцягнуць Алега ў размову аб тым, на што рабіў шматзначныя закіды. Можна, выпытаў ў яго нешта з таго, пра што яму дужа хацелася ведаць, можа, той прагаворыцца як?

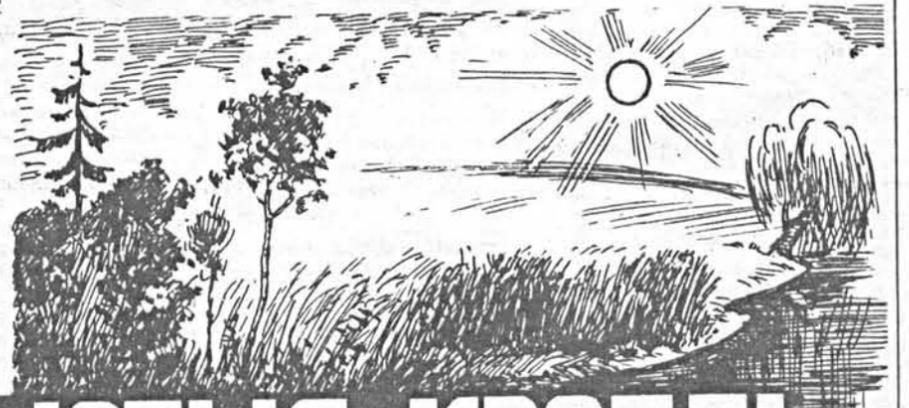
Алег у ясна было, якую Афрадзіту меў Васіль на ўвазе: чарнавокую, смуглавую бібліятэкарку Тамару. Дзіўна, але на момант яму прытоена падалося, быццам іхнія з Васілём думкі ідуць у адным кірунку. Можна, сапраўды пра яе, Афрадзіту? Апошнім часам яны пачалі адзін перад адным запрашаць яе на танцах.

— Ну як жа, раздобрыць яму свае цыганскія вочы, запаліць у іх гарачыя зоркі, дык дзе ж тут ён не будзе ўспамінаць яе, — усё насядаў, дамагаўся свайго Васіль. Па праўдзе кажучы, Алег не прыкмеціў у Тамарыных вачах гарачых зорак. А Васіль?..

«завесці» яго, пазлаваць. Ну, то хай сам папетышыцца, калі так... Ён, каб падражніцца з сябелюбцам, адразу пагадзіўся:

— І сапраўды, здаецца, ужо напіўся яе, а яшчэ прагнеш. — Скажаў, а сам падумаў: «Не забыўся... Хіба такое забываецца?»

Аляксандр КАПУСЦІН

ЯК ЧЫСТЫЯ КРОПЛІ...

А П А В Я Д А Н Н Е

Напамінак пра Тамару перапыніў, зблытаў ранаейшыя Алегавы думкі. Але яны не зніклі, толькі як бы аддаліліся былі, потым паступова пачалі насаўвацца зноў.

— Ага, запальвае... А дзень які, га? — крутнуў Алег убок, каб перавесці гаворку. Глыбока, з асадою ўдыхнуў цёплае, настоенае на духмяных красках паветра.

Васіля кранула за жывое: не паддаецца. — Ты хочаш сказаць, як той твой? Не забыўся, значыцца? Выходзіць, слава—яна... Яна, як піва, — паддзеў ён ужо з адкрытай з'едлівасцю. Але ўцяміў, што Васіль наважыўся абавязкова

Такім вольным цёплым сонечным днём іхняя паветра-на-дэсантная часць праводзіла вучэнне. Алег над лугам спускаўся на парашуце. Раптам ён не тое што заўважыў — нейкім, можа, дзесятым пачуццём адчуў, што ў байца, які выкульнуўся з самалёта ўслед за ім, не раскрыўся парашут. Што і як рабіў Алег, ён не памятае. Усё адбылося імгненна і як бы само сабою. Ачнуўся ён толькі тады, калі адчуў, што моцна абхапіў цела таварыша. Калі яны ўпалі ў траву, першым да іх падбег Васіль... Дзень тых вучэнняў нехта ў часці назваў днём Алега Кудрашова.

— Успомніў, значыцца, такі, палашчыў душу славаю? — настываўся Васіль.

Стужка сіння рэчкі.
З вуснаў зліжа язычок
Потым кроплі поту.
І галоўка набачок —
Ацаніць работу.
Стома сцішыла дачку,
Бег рукі таропкай...

Як на тым чарнавіку
Мне паставіць кропку?

Мне сніцца мора.
Там, за валам,
Што белаяпенна лёг да ног,
Ты, нечаканая, стаяла,
Над галавою — рук вянок.

Трымцела радаснае цела,
Крывінкай кожнаю жыло,
Нібы ў сябе ўабраць хацела
Усё — да кропелькі — свята.

Яно звінела і спявала,
І цалавалася з вадою,
І свет прыціхлы хвалявала
Сваёй загадкай маладой.

І не забудзецца ніколі,
І не паўторыцца нідзе...

Ты па маёй душы паволі,
Як па каменчыках, ідзеш.

Мы прыйшлі на зямлю,
як над ёй пасвятлела
Сонца,

чыста адмытае слёзамі ўдоў

Ад пякучага пылу,
крыві закарэлай,

Ад куродыму
доўгіх, ваенных гадоў.

Мы праз попел сівы
прабіваліся рунню,

Наліліся жыццём каласы і радкі,
Час трывожнаю радасцю нервы
наструніў,

Боль і шчасце з'яднаць —
выпаў лёс нам такі.

Цяжка,
трудна,
як хлеб,
нараджаюцца словы,

Ад якіх сэрца плача,
смяецца, п'яе...

У былых хлапчукоў заінелі галовы,
Гэты іней і ўлетку не растае.

Нашы мары бясконцы Сусвет абышлі,
Заўтра спраўдзіцца ўсё,
немагчымае сёння.

Прагу руху бярэ чалавек ад Зямлі,
Што без страху ляціць у
касмічным бяздонні.

Ты,
надзея,
жыві...

І настане той дзень,
І душа да душы невядомай памкнецца.
Толькі хочацца верыць,
што памяць людзей

Не сплыве ў небыццё,
назаўжды застанецца.
У настаўніка будзе свой час
і свой хлеб,

І трывога інакшая сэрца апаліць...
Ды патрэбна яму,
каб сумленнем не слеп,
Нібы воку сляза,
ачышчальная памяць.

Хоць грыміць пагрозна век імклівы,
Крута рве на віражы крыло,
На зямлі,
пакутнай і шчаслівай,
Выспявае дабрыні свята.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Сябра мой,
не ведаючы зморы,
Прысак слоў надзеяй варушы...
Ёсць у нас падмога і апора
Вечны рух нятулонай душы.

Куды ж мяне простыя словы панеслі
Пад спеў журавіліны калёс?

Жыццё — дзве сціпых,
простых даты,

І рыска — шлях твой па зямлі...
Ды ўсё ж, якое гэта свята
Адчуць, што мы былі, жылі!

СПАЧАТКУ ТЫ...

СПАЧАТКУ — ты,
а потым — я...

Такая прымаўка твая.
Каханая,
даруй за тое,
Што горкіх слоў нясеш ты крыж,
Што часам крыўды ў сэрцы тоіш,
Маўчыш,
пакутуеш,
не спіш.

Дакор нямы пашлюць мне вочы,
І думка ў скроні задзяўбе,
Што я,
як злодзей сярод ночы,
Ушчэнт абрававаў цябе.
Даруй за гуж нялёгкай справы,
Бо ўзяўся —
нечыым ахвярай.

За вершы,
што душою правяць,
Даруй,
прашу цябе,
даруй.

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

За непрынесеныя кветкі
(Сабраць бы іх — бярэма ружі!),
Як і за тое,
што ў суседкі
Надзвычай дамавіты муж.
За тое,
што не годзіш модзе,
Што ў іншых больш убораў ёсць,

Што, як дажджы,
як снег,
праходзяць

Твае краса і маладосць.
Даруй за кожны вечар шэры,
Ім даражыць бы,
не маўчаць.

Даруй за ўстойлівасць і веру,
З якімі крочыш ля пляча.
Зрэдчас падумаецца жартам —
Так,
я — і грэшнік, і святы,
Ды ўсё ж,
калі чагосьці варты,
То вінавата ў гэтым — ты.
Спачатку — ты,
а потым — я...
А прымаўка ў цябе — мая!

За гарою знік лужок маленства,
За пагоркам — маладосці гай.
Сцежка полем сталасці пралегла,
А далей сінее небакрыж.

Веру, што мой дзень яшчэ высокі,
Умалотны зернем спраў і дум.
Самыя прыгожыя аблокі
Зносяць, нібы крыгі, ціхі сум.

Лепшай мне не трэба ўзнагароды.
Ёсць жыццё.
Я на любой вярсце
Пакланюся мудрасці прыроды
І яе суровай праваце.

Век жыві — і век спялі адвагу,
Бо сыдуцца ўсё ж,
што ні кажы,
Непазбыўнасць вечнага працягу,
Непазбежнасць страшнае мяжы.

Не таліш смагу існавання,
Не ўратае нават лішні год.
Паўстаюць святанні,
як пытанні,
Ды адказ не высвеціць заход.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

Час мой,
Набірай крутую хуткасць
І не грэбуй падзяліць са мной
Чорны каравай зямнога смутку,
Белы бохан радасці зямной.

ТЭАТРАЛЬНЫЯ ДАЛЯГЛЯДЫ

ГЛЯДАЧ атакаваны пытаннімі: якую з адзінаццаці назваў гастрольнага рэпертуару можна лічыць для «Современника» праграмнай? ці ёсць «скандальныя» спектаклі? што варта паглядзець абавязкова?..

Калі вам давялося пабачыць хача б палову спектакляў, адназначнага адказу вы ўжо не знойдзеце. Наўрад ці возьмеце на сябе смеласць вылучаць адну работу як сцэнічны эталон менавіта гэтага тэатра ці як твор, зусім для яго тыповы.

Канечне, прыйшоўшы аднаго разу на спектакль, вы, залежна ад вашых крытэрыяў і густаў, можаце «спатыкнуцца» на Чэхава, занудзіцца на Шукшыне або расчаравацца ў Вампілаве і зрабіць свой канчатковы прысуд: навошта, маўляў, глядзець ледзьве не ўсё запар — абы толькі зачапіцца ў рэшце рэшт за што-небудзь добрае?.. Ды хутчэй за ўсё вы не паспашаецеся з прысудам, пойдзеце ў тэатр з новымі добрымі надзеямі: што ж тады шукаць, калі не лепшае? Благое шукаць не трэба... Спектаклі «Современника» не блізкія. Вы ўглядаецеся ў непадабенства іх абліччаў і — шукаеце агульныя рысы ў іх, «дзецях аднаго тэатра». Шукаеце і прывабныя, і спрэчныя — тыповыя, арганічныя для іх прыкметы. Мяркуючы над тым, які ж ён сёння, «Современник»...

А САПРАЎДЫ, які?

Тое, што добра вядома чытачу пра стварэнне «Современника», пра яго ідэяна-эстэтычныя пазіцыі, паўтараць не будзем. Нагадаем толькі думкі рэжысёраў тэатра, выказаныя ў час сустрэчы нашых гасцей з журналістамі: тэатры, паводле вядомага афарызму, — як людзі. Яны нараджаюцца, старэюць і паміраюць. Зарука даўгаліцца тэатра — у няспынным творчым руху, у імкненні быць не падобным да сябе ранейшага, не паўтараць у новых работах. «Современник» змяняўся, стаў з цягам часу не такі, як гадоў дваццаць назад? І дзякуй богу, што так гавораць! Значыць, арганізм — жывы.

Бадай, у неспакойным рабочым рытме і выяўляецца «стыль жыцця» гэтага тэатральнага арганізма. Колькі намаганняў прыкладае мастацкае кіраўніцтва тэатра, яго літчастка, каб афіша «Современника» не гублялася ў рэпертуарным шматгалосці сваіх маскоўскіх і немаскоўскіх сабрацоў! У садружнасці з ім неаднойчы працаваў драматург В. Розаў (яго п'еса «Вечна жывыя» была першай пастапоўкай калектыву); п'есу «Эшалон» М. Рошчын напісаў спецыяльна для «Современника», з калектывам звязана і першая драматургічная спроба Ч. Айтматава — «Узыходжанне на Фудзіяму». Сёлета пастаноўкай п'есы У. Гуркіна, акцёра Омскага тэатра, «Каханне і галубы» тэатр адкрыў новае імя ў драматургіі. А чатыры гады назад, як вядома, «Современник» гэтаксама падтрымаў драматурга-пачаткоўца У. Малагіна, прыняўшы да пастаноўкі яго п'есу «НЛО».

Хто не ведае пастановачную гісторыю гэтага спектакля, часта выказвае здзіўленне, неразуменне, папрокі ў шматкаватасці дзеяння, эскізнасці ўсяго твора. Галоўная скразная думка дзіўна губляецца ў ланцугу нібыта самастойных акцёрскіх эцюдаў, накіталт: «задуменнасць», «чаканне», «самавыяўленне пошласці», «пакрыўджанае самалюбства», дыялог на тэму «што такое добра...». А ў свой час недасканалая п'еса маладога аўтара даводзілася да

ладу непасрэдна ў працэсе пастаноўкі, калі акцёры пад кіраўніцтвам рэжысёраў Г. Волчак і М. Алі-Хусейна прайгравалі розныя варыянты дыялогаў, шукалі найбольш пераканальную слоўную і пластычную характарыстыку персанажаў. Удалыя імправізацыі, прыдумкі записваліся, узгадняліся з аўтарам. Такая работа, выкананая, што называецца, эцюдным метадам, была б дзіўная для акадэмічнай сцэны. Але яна зусім заканамерная для тэатра, які пачынаўся з маладзёжнай драматычнай студыі.

ЗРАЗУМЕЛА, гэта не адзінае адрозненне «Современника» ад мастацтва той жа акадэмічнай сцэны. Дарэчы ўспомніце меркаванні А. Луначарскага наконт традыцыйнага тэатраў, поруч з якімі пажадана мець іншыя, новыя сцэны, дзе і класіка трактвалася б у святле сённяшняга жыцця. А «Современник», адзін з самых маладых тэатраў, якраз ніколі не цураўся класікі. Тут толькі важна, як сцвярджае Г. Волчак, імкненне скараціць дыстанцыю паміж часам, месцам

Самі чэхаўскія персанажы тут нагадваюць больш не дзейных асоб, а функцыянераў. Вось жвавая, «без комплексаў», ваяўнічая ў сваіх беспардонных учынках мяшчанка Наталля (А. Маёрава). Самазадаволены прагматык Кулыгін (Р. Сухаверка). Нейкі знясілены і нуднаваты, добрапрыстойны і непрыкаяны Вяршынін (В. Гафт) з яго сумнай матэматыкай: «Да працавітасці дадаць адукацыю, а да адукацыі — працавітасць...», з яго бязвольным каханнем да Машы. Вось вельмі падобныя паміж сабою сёстры Прозаравы (Вольга — Г. Пятрова, Маша — М. Няёлава, Ірына — М. Хазава). Падобныя ў сваіх надрыўных, істэрычных скаргах на спустошанае, банальнае, абрыдлае існаванне сваё, у клікушаскім жаданні «выплеснуцца», каб зноў адмежавацца шырмамі адно ад аднаго — у родным доме.

Бяссплоднае, жахлівае вярчэнне — а па сутнасці, тапанне на адным месцы, «жизни мышья беготня»... Жыццё без агенчыка? Але ж, так... Згас-

Народны артыст РСФСР А. Табанов у ролі Балалайка.

цам бы шукаюць карані няшчаснага выпадку з іх сынам — а па сутнасці займаюцца самаабаронай, зрэдку дамагаючыся раўнавагі сіл на міжусобным фронце. Для глядача, як і для акцёраў, якія на пра-

сучасны тэатральны лубок. Немудрагеліста і каларытна, з гумарам «зямным», але трапным, таму і не вульгарным, з мяккай, незласлівай іроніяй і шчодрой усмешкай, з прастадушным выплываннем пачуццяў разыгрываецца на сцэне кавалек жыцця правінцыяльных «чудзікаў» — сібіракоў.

Адвяднае жанру афармленне спектакля (мастакі В. Твардоўская, У. Макушэнка). Шчыт у цэнтры сцэны, накіталт размаляванага рукою мастака — прымітывіста — на сценнага дываніка ці наўнай паштоўкі з краявідам: блакітны прудок, белыя лебедзі з выгнатымі шыямі, будытны сярод зялёных купін — як гордасць мясцовага дойдліства. Вуглы шчыта спавіты яркімі папярвымі кветкамі. Паабалал яго, з глыбіні, выглядаюць бок пуні і дашчаная «шпакоўня». Ну а над шчытом, пад самым небам — гаспадарова ўсеха, збітая са старых абшарпаных дошак галубятыя, да якой вядзе прыстаўная лесвіца.

Вася Кузякін (Г. Фралоў) будзе «душэўна» гутарыць з суседзямі Міцем (В. Тульчынскі), забывшыся на электраплітку, якую, відаць, не першы ўжо раз наважваецца рамантаваць, будзе даглядаць сваіх галубоў. Жанчыны будуць развешваць бялізну, лавіць парсюка. Усе героі разам — па-сямейнаму, па-суседску — будуць філасофстваваць на свой лад, сварыцца з-за дробязей, скардзіцца да слёз. Здарыцца камічны і «грэшны» Васеў курортны раман з працягам... А часам і сярод жарту-жартачак, і ў «лубочных зонах» — прыпеўках, і ў красамоўным дыска-танцы Васевых здыццей арганічна праглянуць нягоды старэйшай дачкі Люды (А. Турган), у якой не зладзілася жыццё з гарадскім мужам, і журбота бяздзетных старых суседзяў, і мацярынская трывога за лёс навабранца Лёшкі; вечныя чалавечыя клопаты...

Спектакль «Каханне і галубы» прайшоў усяго толькі раз, другі, а ўжо досыць гладка гучаў у ім акцёрскі ансамбль. Выканаўцы роляў (і найперш — актрысы) з камічнай верай у натуральнасць гэтага дзівакаватага (часам і мітусліва-дзівакаватага) сцэнічнага свету жылі ў ім. Арганічныя рухі, «асвоеная» вопратка і свет хатніх рэчаў, самабытная гаворка... Хіба можа не запомніцца баба Шура (Н. Каташова) — з яе смешнай хадой, дзелавіта-сур'ёзным выразам твару, характэрнай старэчай артыкуляцыяй, з яе перакананымі пра гарадскіх, якія «ўсё жыццё спляжылі», з яе хваравітай спагаднасцю да лёсу Кузякіных!

А Надзя — Н. Дарошына? Сапраўдная, вясёлая, спагадлівая, працавітая, — як мяня-

ЯКІ Ж ЁН, «СОВРЕМЕННИК»?

МІНСКІЯ ГАСТРОЛІ ТЭАТРА

напісання класічнага твора, традыцыямі яго трактоўкі — і сённяшняй маладой аўдыторыяй.

Так, напрыклад, «Дванаццатая ноч» У. Шэкспіра, пастаўленая ў 1975 годзе, набыла свежую, жывую інтанацыю дзякуючы інтэрпрэтацыі «з першых рук» — англійскага рэжысёра П. Джэймса і дзякуючы новаму, пікантнаму, гранічна набліжанаму ледзьве не да папулярнай сёння гутарковай мовы, перакладу Д. Самойлава.

Адна з нядаўніх прэм'ер — «Тры сястры» (пастаноўка Г. Волчак, рэжысёр Г. Сакалова). Частка глядачоў выказала адкрыты пратэст супраць такой трактоўкі чэхаўскай п'есы — пасля антракту ў зале нават заставаліся пустыя крэслы. Даводзілася чуць і досыць узрушаныя водгукі, і стрыманыя, памярковыя... Што ж, зноў пацвердзілася, які гэта нялёгка працэс — крысталізацыя на тэатральных падмостках сучаснага аблічча драматургіі А. Чэхава.

Гарбатыя арачны масток над сцэнай — нібы паблякляя высёлка. Знарочыста блякля расфарбоўка дэкарацыйнага афармлення (мастакі П. Кірылаў, В. Зайцаў). Фанэграма «лютаўскай» завеі; сінкапіраваны, нейкі каструбаты, нервовы вальс. Пад гэтай паблякляй высёлкай-мастком праходзіць амаль усё сцэнічнае жыццё сямейства Прозаравых.

Круціцца раз-пораз сцэнічны круг. Круціцца цацка-ваўчок, якую прыносіць на імянны Ірыны Фядоцік. Круціцца хваравіты матуў вальс. Сутаргаватай хадой рухаюцца праз мост постаці ражаных, ці то пагарэльцаў — у дзіўных сініх балахонах. Мітусяцца і самі персанажы.

З першых жа рэплік — тарапкая, задзішлівая гаворка, узвінчаны інтанацыйны лад маладога, нервовага, мітуслівага пластыка, багатая жэстыкуляцыя. Быццам тэатр не даследуе загадкавую настальгічнасць чэхаўскіх натур, а прадстаўляе «маральныя ахвяры» зусім іншага часу і месца дзеяння, дапусцім так: ахвяры «духоўнага дыскамфорту» сучаснай густаселенай гарадской кватэры.

нуць свечкі на імянінным пірагу; халоднай бліскавіцай коротка ўспыхне лямпла фатограф; чужой бядой мінецца жар у суседнім квартале; захлынецца, не разгарэўшыся, і полымя душэўных пакут герояў. І стары п'янаваты доктар Чабутыкін (В. Нікулін), узрушаны смерцю хворай жанчыны, ахоплены гідкім, пошлым, неадступным адчуваннем, стаўшы на калені, ліне вады ў пустую ражку, апусціць — астудзіць твар, утрэцца газетай, потым, угледзеўшыся, скамечыць газету, падпаліць, дачакаецца, пакуль агонь з паперы дабарэцца да кончыкаў пальцаў — і ўтопіць гэты свой «пажар» у ражцы з вадой... Вечер развее іскры апошніх надзей — застануцца сёстры Прозаравы «і іншыя» пагарэльцамі на шэрым папалішчы іх няўдалага жыцця...

Калі глядзіш «Тры сястры», усё здаецца ясным, зразумелым у задуме пастаноўшчыкаў і... у самім драматургічным матэрыяле, быццам бы. А потым не пакаіе адчуванне, што чэхаўскую п'есу тэатр скарыстаў як магчыма напярэці, жорстка, гучна, без аўтарскіх падтэкстаў, паўтонаў, інтанацый і паўз, выказацца пра тое няладнае ў гэтай «суете сует», што можа «рваць душу» і чалавеку сённяшняму.

Такая адкрытасць задумы, рэзкасць акцэнтаў, да парадыйнага нечэхаўскі максімізм і выклікаюць, відаць, непрыняцце спектакля часткай глядачоў.

ВОСЬ ГЭТЫМ «адразу ўсё ясна», бадай што, пазначана і пастаноўка п'есы А. Гельмана «Сам-насам з усімі» (рэжысёр М. Алі-Хусейн), таксама адна з апошніх работ тэатра.

Дзелавы, упэўнены, пазбаўлены абаяльнасці Андрэй Голубеў (П. Шчарбакоў) і яго жонка Наташа (А. Пакроўская) — непрыбраная жанчына — распущанымі нервамі — пачынаюць віток за вітком раскручваць спіраль іх сямейнай драмы. Высветляючы гісторыю сваіх узаемаадносін і адносін да жыцця, яны быц-

У КУПАЛАЎСКІМ ТЭАТРЫ

Расказвае дырэктар Акадэмічнага тэатра
імя Янкі Купалы І. І. ВАШКЕВІЧ

У летапісе Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы ёсць даты, якімі пазначаны пэўныя этапы або значныя для станаўлення і развіцця сцэнічнага мастацтва спектаклі. Сёлета самі купалаўцы і іх сталыя глядачы прыгадвалі тыя лісткі календара, што звязаны з імем чалавека, які сваёй творчасцю вызначыў надзвычай важны кірунак у працэсе крышталізацыі нацыянальнага аблічча і мастацкай адметнасці тэатра. 17 верасня 1920 г. — прэм'ера камедыі «Паўлінка». 14 красавіка 1921 г. — драмы «Раскіданае гняздо». Іван Дамінікавіч — у крэсле партэра на рэпетыцыях такіх спектакляў, як «На Купалле» М. Чарота, «Кастусь Каліноўскі» Е. Міровіча, «Гута» Р. Кобеца, «Бацькаўшчына» К. Чорнага, потым на іх прэм'ерах. Іван Дамінікавіч — далікатны і дасведчаны дарачык Еўсцігнея Міровіча, які ўзначальваў мастацкае кіраванне тагачаснага Першага БДТ і выпрацоўваў пэтыку і метадку сцэнічнага мастацтва ў рэчышчы рэалістычнага і пэтычнага раскрыцця рэчаіснасці.

Як адзначыў 100-годдзе з дня нараджэння Янкі Купалы Акадэмічны тэатр, які носіць імя народнага песняра Беларусі, — пра гэта карэспандэнту штоднёвіка «Літаратура і мастацтва» расказаў дырэктар тэатра Іван Іванавіч Вашкевіч.

— Па-першае, наш калектыў заўсёды помніць пра тое, што само гэта званне — «Купалавец» — пачэснае і адказнае. Дзе б мы ні выступалі, асабліва калі наладжваем творчыя справаздачы на прадпрыемствах або перад сельскім глядачом, акцёры і рэжысура ва ўступным слове і ў непасрэдных гутарках з людзьмі розных пакаленняў расказваюць пра Купалу-драматурга, мастака, які так многа адкрывае для глыбокага спасціжэння народнага жыцця менавіта нам — дзеячам сцэны. І як прагна, як уважліва слухаюць нашы глядачы тых, хто меў гонар сустрапаць Купалу асабіста або выступаць у ролях, напісаных Іванам Дамінікавічам, — гэта Стэфанія Станюта Эдзіслаў Стома, Галіна Макарава... І да юбілейных дзён наш тэатр падрыхтаваў спектакль «Наш Купала», дзе гучыць у запісе жывое слова нашых знакамітых дзеячаў сцэны — Ларысы Александровскай, Барыса Платонава, Паўла Малчанова, Уладзіміра Дзядзюшкі. І гэтае іх слова падхопліваюць Стэфанія Станюта, Зінаіда Браварская, Галіна Макарава, Эдзіслаў Стома. У гаворку пра значэнне для нас купалаўскай творчасці

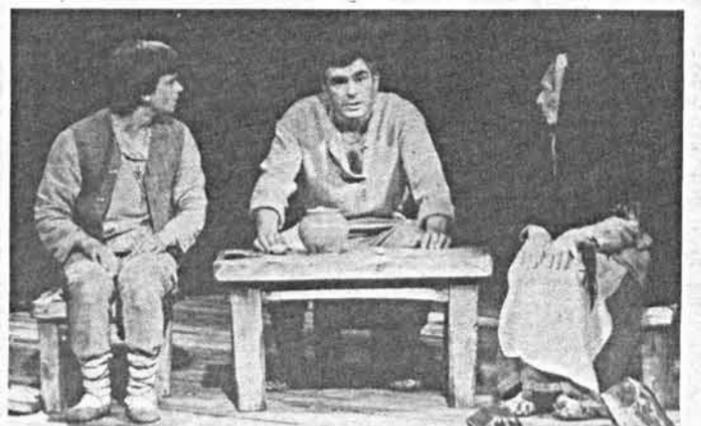
ўплываюцца асабістыя ўспаміны, гучаць вершы народнага песняра, выконваюцца сцэны са спектакляў па яго п'есах, музыка, танцы... Своеасаблівы агляд купалаўскага на купалаўскай сцэне — вось што такое спектакль «Наш Купала», які глядачы прынялі вельмі гарача.

Гарачыя апладысменты адрасуюцца зала і новай нашай Паўлінцы. Так, цяпер галоўную ролю ў спектаклі «Паўлінка» выконвае Зоя Белахвосцік. Маладая актрыса толькі што атрымала дыплом аб зананчэнні Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута. Гэта дачка нашага вядомага артыста Валлянціна Белахвосціка і ўнучка непаўторнага Глеба Паўлавіча Глебава, стваральніка маляўнічага вобраза Пранцыся Пустарэвіча ў спектаклі «Паўлінка» 1944 года. Дынастыя? Так, пасля дынастыі Ждановічаў, Уладзімірскіх з прыходам Зои можна гаварыць яшчэ пра адну сям'ю сапраўдных купалаўцаў. Творчае права на ролю яна пацвердзіла на гастролях, перад патрабавальнымі кіеўскімі глядачамі і тут, дома, у Мінску.

Адноўлены спектакль «Раскіданае гняздо» таксама ўвайшоў у праграму юбілейнай дэкады нашых купалаўскіх вечароў. Аднаўляў яго рэжысёр Барыс Луцэнка.

У гэтыя дні тры акцёрскія брыгады купалаўцаў выступаюць перад сельскімі глядачамі Гродзеншчыны і Міншчыны з намердзійнымі відовішчамі — «Верачка» А. Макаёнка і «Ажыццё» М. Чарота і Далікатных. Перад кожным спектаклем артысты выступаюць са словам пра Янку Купалу, чытаюць яго вершы...

На здымках, зробленых карэспандэнтам «Літа» Ул. Крукам, — сцэны са спектакляў. У ролях Паўлінкі і Быкоўскага З. Белахвосцік і заслужаны артыст БССР А. Памазан. У ролях Марылі, Сымона і Данілікі з «Раскіданага гнязда» народная артыстка БССР С. Станюта, заслужаны артыст БССР В. Белахвосцік і А. Уладзімірскі.

С. БЕРАСЦЕНЬ.

гладжваецца, маладзее твар гэтага пажылага чалавека, калі ўваходзіць насцярожана яго дарослая дачка. Ён хвалюецца, як школьнік, гаворыць пераканана, шчыра... і вымушаны выслушаць абвінавачанні, звонку быццам і справядлівыя. І скаланецца ўся постаць гэтага добрага адзінокага чалавека, і павернецца ён тварам да нас — пастарэлы, разбіты. Зноў замкнецца ў сабе, адмахваючыся ад выпадковага субсяседніка, хаця... зрэшты, ён не супраць, а вось ужо і нават рады, пагаварыць пра тое, як нам усім жыць разам, па справядлівасці, па закону міласэрнасці... І верыш у жыццёвасць гэтага ідэаліста.

Так верыш у жыццёвасць вобразу караля Людовіка, уважанага В. Гафтам у «Кабале святош» М. Булгакава. Халёны твар, замкнёны, але не зацятны. Як лёгка памыліцца,

значнасць супярэчлівай геніяльнай натуре свайго персанажа, а пражывае той ці іншы паварот дзеяння як бы псіхалагічным жыццём булгакаўскага героя. Прынамсі, калі Мальер выкрывае «ўсыноўленага злодзея» Муарона, у багатую галасавую гаму І. Квашы пераканальна ўрываецца ўжо не боль за жончыну здраду, а боль чалавечай немачы. Рэўнасць — па інерцыі, бо найбольш важным для Мальера становіцца раптам адкрыццё ў сабе блізкай невылечнай хваробы, не знаёмае яму дасюль адчуванне сябе самога як ужо іншага, старога, асуджанага на смерць, чалавека.

Паглядзеўшы многіх акцёраў «Современника» ў розных спектаклях, можна заўважыць іх прафесійную разнастайнасць, спрактыкаванасць, тэхнічнасць. У іх адборы сцэнічных сродкаў выяўляецца, часам, той жа «савецкі» максімалізм. А ў старых, пераважна, пастаноўках акцёры, бывае, зусім беспамылкова карыстаюцца дакладна адпрацаванымі для сваёй ролі штампаў, каб па-эстраднаму кідка «падаць» яе глядачу. Шчыра кажучы, крыўднавата было за гэтыя «ўзроставаыя прыкметы» ў спектаклі «Балалайкін і К°» (п'еса С. Міхалкова паводле сатыры М. Салтыкова-Шчадрына, пастаўленая Г. Таўстаногавым у 1973 годзе) — колішняй бліскучай работы «Современника». Жывая сатыра падавалася некаторымі акцёрамі ўжо ў той звыклай залішні гратэскай манеры, калі ўклад жыцця шчадрынскіх персанажаў са страшнага ператвараўся ў па-пустому смешны, і нейкая частка непераборлівай публікі пачынала апладзіраваць кожнаму жэсту і рэпліцы акцёра, быццам эфектнаму циркавому труку або спрытна закінутай шайбе. І праз шум, воплескі залы не тое што рытм дзеяння «пакульгваў», а і тэксту, слова, акцёрскага голасу, без чаго не існуе спектакля, было часам проста не чуваць... (Гэта ўжо не камплімент для тэатральнага глядача).

МЫ ПАДЗЯЛІЛІСЯ самімі свежымі і далёка не ўсімі гастроляўнымі ўражаннямі. І паспрабуем яшчэ раз задумацца над пытаннем: які ж ён сёння, «Современник»?

Тэатр, які не намагаецца лобой цаной эпаціраваць публіку і не дураецца, разам з тым, эстраднай кідкасці ў сцэнічнай манеры; дапускае і спалучае адвольнасць трактовак з дакладнасцю выканання пастаўленых задач, максімалізм у адносінах да драматургічнага матэрыялу з тонкасцю тэхнікі яго ўвасаблення, «мальчэштва» ў паасобных ролях і прафесійную сабранасць ансамбля. Тэатр, які страляе па абывацельскім асяроддзі; спрабуе на аснове прыватных выпадкаў гаварыць пра небяспечныя з'явы, што разбураюць чалавечае ў чалавеку; імкнецца разварушыць і заваяваць аўдыторыю, настроіць яе на шырокі роздум; расказвае пра дзівакоў і пакутнікаў, якія выпраўляюцца ў жыццёвую дарогу, каб несці цяжкі крыж сваёй справы. І з чым бы ні звяртаўся ён да нас — з сатырай, камедыяй, з драмай, — «Современник» заўсёды гаворыць, звяртаючыся да лепшага ў сваім субсяседніку-гледачу.

Сімптаматычна тое, што гастролі нашых гасцей завершацца выпрабаваным ужо ў часе спектаклем па п'есе М. Рашчына «Спяшайцеся рабцы дабро». Тэатр «Современник» верны сабе ў пошуках самога ідэала дабрны. І праз гэта ўжо, відаць, не можа не быць — добрым...

еще яна, даведаўшыся пра Васеву «любоў»! З якой жаночай спявадальнасцю прымае Раісу Захараўну, не адрозніваючы ўцяміўшы, што гэта ж і ёсць — «яна». І як тады ціхмяная Надзіна гордасць прарываецца скандалам!.. Спустошаная, амаль нежывая, будзе ляжаць яна і слухаць гаданне суседкі, а потым зычна загалосіць у шкодабе да сябе, у крыўдзе на ўвесь свет за сваю незаслужаную абразу. І тут жа з алімпійскай сабранасцю сустрачае «беглага» мужа. Па-дзявочы пакапрызіўшыся (маўляў, не пайду на спатканне да мужа, які «з паўтарыцельнай любоўю набіваецца»), раптам гарэзіва «ўстрахне перайкам».

НАОГУЛ, спектаклі «Современника», і маладыя і спрактыкаваныя акцёры якога забяспечаны ролямі, іграюць на роўных, — і не могуць не вы-

«Тры сястры»: Маша (заслужаная артыстка РСФСР М. Няёлава), Вольга (Г. Пятрова), Ірына (М. Хазава).
Фота А. ДЗМІТРЫЕВА.

значна ансамблевасцю выканання. Бадай, нельга назваць спектакль, у якім не было б ніводнай акцёрскай удачы, ніводнага запамінальнага ансамбля партнёраў па сцэне — хаця б эпизаднага.

У «Дванаццатай ночы» можа ўразіць і сцэна начнога разгулу кампаніі сэра Тобі — з першым публічным канфортам Мальволье (А. Табакоў), і вынаходлівы, у трапіна распрацаваным пластычным вырашэнні паядынак сэра Эндру (В. Шалыхіна) і Цэзарыя (М. Няёлава). У «НЛО» — дакладная работа маладога акцёра В. Ржэўскага ў ролі афіцыянта Радзіка: акуратны, ветлівы, дзелавы; якім прывычным прыгожым жэстам сервіруе столік, скручвае сурвэтку — карцінка! Але ад нечаканага павароту падзей быццам маска злятае з гэтага «карамельнага» хлапача тварыка, які псуецца ад дробязнай крыўды, ад жорсткага жадання — помсціць. Потым зноў ветлівасць, у якую, быццам у прыгожую сурвэтку, загорнута подласць. Потым ветлівасць зноў іншая — маскіруе радасць рэваншу Радзіка над былым прыяцелем.

І па якіх бы агульных прынцыпах вы не ацэньвалі спектакль «НЛО», вы, напэўна, вылучыце дуэты з удзелам А. Вакача ў ролі Старога. Сядзячы за рэстараным столікам, яшчэ «не ў фокусе» (увага глядача павінна скіроўвацца пакуль што на галоўнага героя, Мазава), ён дзіўным чынам прыкоўвае ўвагу і да сябе: прыслухоўваецца, нервуецца, сумуе, чакае. Святлее, раз-

спрабуючы па ім «прачытаць чалавека» цалкам! Але акцёр неўпрыкмет дапамагае нам «чытаць». Інтэлект, пячатка вышэйшай сануюмасці, імпульсіўны і жоўчы характар, вытанчана выхаванасць і вытрымка, чалавечнасць і вялікадушнасць, загнаная глыбока пад цяжар яго жорсткай, пажыццёвай ролі «сонца Францыі» — і яе тырана. А што схавана за нежывой радасцю ўсмешкі Людовіка ў час ягонай трапезы: ці то вытанчаны здзека са збынтэжанага, няграбнага Мальера (І. Кваша), які давіцца каралеўскім пачастукам; ці то элементарная каралеўская міласць; ці то вялікадушны настрой; ці ўрачыстая гатоўнасць падараваць дзёрзкаму таленавітому камедыянту права іграць «Тарцофа»?..

Пад крэслам, як верны сабака, — Справядлівы шавец, блазен, чыя адданасць каралю не супярэчыць яго ж сімпатыям да Мальера. У ролі шаўца В. Мішчанка відавочна прадстаўляе тую чалавечую грань каралеўскага «я», што назавяды адасобілася ад аблічча Людовіка, быццам вымушана перасялілася ў ягонага блазна. Усё, што «сонца Францыі» хавае і ад сябе самога (пагарда да Муарона, спагаднасць да Мальера), знаходзіць арганічнае эмацыянальнае выйсце ў жывых рэакцыях блазна — «чалавечы прадаўжэння» каралеўскай натуре.

І, зразумела, у «Кабале святош», пастаўленай І. Квашой летась, нельга абмінуць яго работу ў ролі Мальера. Прыемна, калі акцёр не проста дакладна ілюструе шмат-

Грыгорэ ВІЕРУ

Далёна на поўдні, у краі садоў і вінаграднікаў, у краі сонечных песень-дойнаў жыве паэт, чья паэзія зачароўвае мяне здаўна. Мову краю, мову народа яго пачала вывучаць, каб парадніцца з паэтам радкамі вершаў — і палюбіла край, працавітых, гасцінных людзей яго. Палюбіла назаўсёды. Край гэты — Малдавія. Паэт — Грыгорэ Віеру. На маю думку, ён адзін з самых цікавых паэтаў нашай краіны. Прапаную чытачам штотыднёвіка падборку вершаў Грыгорэ Віеру ў сваім перакладзе.

Таіса БОНДАР.

У сонечным Кішыніве.

Ш Ч А С Ц Е

І хлеб — гэта шчасце.
Пасля вайны
бачыў я ўдоў маладых
якія ў полі
спалі ў самую спёку,
прыкрыўшыся небам,
прыпаўшы шчакой,
нібы да мужавай цёплай шчакі,
да цёмнай скарынькі хлеба.
Так, і хлеб — гэта шчасце.
Пасля вайны
бачыў я ўдоў маладых,
якія вярталіся з поля
і неслі ў вузельчыку
некрануты хлеб —
чаб не быць адзінокімі.

Г У Л Ь Н Я

Шэсць дошак шпурнула
мне смерць — на труну,
ды з дошак тых крылы
зробіў я млыну.
Смерць камень магільны
спяшала знайсці,
я камень цяжкі той
на жорны пусціў.
Смерць яму капала —
па росту, наўздзіў,
я ж дрэўца чарэшні
ў свой дол пасадыў.
Смерць сунула свечку:
згарыць — адживеш!
А я пры святле яе
склаў гэты верш.
Смерць стала з касою
за брамай самой,
я ж сцішыўся,
бы й не прыходзіў дамоў.

І М Г Н Е Н Н Е

Міг — падзенне ў глебу зерня,
міг — вяртанне кветкі ў сад.
Два акруглыя імгненні —
вочы, лёгкі іх пагляд.
Бачна, як цячэ па голлях
квецень — пенны ручаёк,
перастук зярнятак голых
ў каласах чуваць здалёк.
Зорка, стомленая, стыне
ў вінаградзіне цяжкой...
Што ж падзелены пустыняй
два пагляды — твой і мой?

УБАЧЫЦЬ ЦЯБЕ

— Мне б убачыць цябе, любая!
Толькі марай і жыву —
ў вочы зазірнуць зялёныя,
ў іх глыбокую траву.
Разглядзець павекі цёмныя,
што пагойдваюць пагляд, —
так з дуброваю зялёнаю
хмары лучаць далягляд...
— Мне б убачыць цябе, любы мой!
Затужыла па табе —
у вачах трава зялёная
затужыла па касьбе.
Ты прыходзь, касі з ахвотаю,
так, каб з зорнаю расой
густа-густа травы хмельныя
уставалі за касой.

ПЕСНЯ ЖАНЧЫНЕ

З нашых вуснаў, каханая,
адначасова
зрываюцца адны і тыя ж словы:
радзіма, каханне, пшчота...
Даўно
разам надкусваем яблык,
і ліст палыновы,
разам, з чаркі адной,
прыгубліваем віно.
Пальцы нашы, каханая,
спалучае
адзін і той жа пярсцёнак,
над адною калыскай
схіляемся мы
з найпяшчотнейшым пачуццём.
Разам носім
адну і тую ж карону сонца,
валасы нашы збытаны ветрам,
як травы
у лузе бясконцым.
Ледзь адчуўшы, ўсвядоміўшы,
што нягоды і радасці адышлі,
мы — абое мы! — ператворымся
у гдзін камячок зямлі.
І аднойчы
прыйдзе юнак, па пояс аголены,
і зярняты, адно за адным,
на нас упадуць з далоні яго.
І як вочы нашы —
светлыя тыя зярняты —
будуць адно на адно дзівіцца,
каб з-пад глебы,
з-пад цемры бухматай,
нам каласкамі прабіцца.
Каласкамі,
якія сплятуцца з пакарай —
вейка на вейка,
моцна-моцна! —
і не адчуоць, як зноў пад карань
зрэжа іх дзень
промнем сонца.

● Можаш паплакаць!
Але толькі тройчы:
пахавайшы маці,
над яе магілай,
у распушчаных косах мілай
на беразе, каля вады,
і пад сцягам Радзімы
у час бяды.

Можаш паплакаць!
Тым слязам,
што ў дол жалобны сышлі,
травой прарасці з зямлі.
Тым, што ў косы любай праліцца,
заблішчаць там жамчужнай ніццю.
Аб каменні тых слёз,
што на сцяг пральеш унаны,
будзеш шаблю тачыць.

Можаш паплакаць!

РАТАЮ

Калі хлеб мне патрэбны,
іду да яго — да ратая.
Калі хмурыцца неба,
іду да яго — да ратая.
З песняй стрэчы жадаю,
іду да яго — да ратая.
Дабрыні не хапае,
іду да яго — да ратая,
У бядзе, ў паняверцы
іду да яго — да ратая.
Сум закрадзеца ў сэрца,
іду да яго — да ратая.
Памяць продкаў згадае,
іду да яго — да ратая,
Вечнасць бліжай з гадамі,
іду да яго — да ратая.
Каб пачуць
шыхаў зор з-за пляча,
іду да яго — да ратая,
каб мой верш загучаў,
іду да яго — да ратая!

ЗБЛІЗКУ

Калі ж, калі ляглі снягі
на косы маміны? Хто скажа,
калі? Я столькі год даўгіх
быў побач з ёй і не заўважыў!

Здавалася, да сівізны
далёка... Я ж быў юны, смелы,
я верыў, што дажджы вясны
заступяць шлях заваям белым!

З пшчотаю цалую твар,
патрэсканы, як гліна ў спёку,
і кос заснежаны папар
аддыхваю дыханнем лёгкім.

Руку баюся адпусціць,
празрыста-тонкую, як месяц,
бы шляху, лесу майго ніць
губляецца ля самых весніц.

Калі ж, калі ляглі снягі?

ПЕСНЯ ІГОЛКІ

Зноў маму ноч за працай
застала — шыла мама
шырокія кашулі
са зрэбніны калянай.

Гад роўны стук машынкі,
нібы пад калыханку,
я засынаў штовечар
і прачынаўся ўранку.

А ўранку напайнялі
сяляне нашу хату —
з калоссямі лшаніцы
у валасах калматых.

І апаналі грудзі
той зрэбнінай калянай,
і з косамі на плечах
ішлі выкошваць ранак.

Прыходзілі жанчыны
за хусткамі, што мама
падрублівала ўмела
салёнымі шыўкамі.

І дзеці паслухмяна
сарочки прымяралі —
на каўнярах слязінкі
мае
іх вышывалі.

Шчаслівае дзяцінства.

Фота І. ЗЕМШАНА.

Нашы продкі казалі, што калі забываюць пра апошнюю вайну, пачынаецца новая. Свята шануем мы памяць пра Вялікую Айчынную. Пра яе герояў, загінуўшых і жывых, пра ўсіх, хто вынес на сваіх

карціна «Чэрвень. 1941 год» экспанавалася летась на VII Усесаюзнай выстаўцы твораў маладых мастакоў у Маскве, атрымала прызнанне глядачоў і была адзначана 1-й прэміяй ЦК ВЛКСМ.

Мы сустрэліся з яе аўтарам у майстэрнях Акадэміі мастацтваў, дзе Уладзімір Кожух працуе пад кіраўніцтвам народнага мастака СССР, лаў-

асаблівасцю, глыбінёй думкі. Творчыя задумы літаральна захлісталі маладога аўтара. Ва ўпартых пошуках свайго мастацкага стылю, мовы пераважала імкненне быць самастойным. Былі ўдачы і няўдачы, памылкі. І заўсёды побач патрабавальныя, уважлівыя педагогі: у вучылішчы — А. Малішэўскі, у інстытуце — Б. Аракчэў, П. Крахалёў. Ма-

фар і сімвалаў або мудрагелістых алегорый. Створаныя па законах мастацкай праўды, вобразы карціны драматычныя. Магчыма, ім нестася глыбіні і шматпланавасці, але яны вельмі пераканаўчыя і жыццёвыя.

У гэтай рабоце У. Кожуха, як і ў работах многіх маладых мастакоў, адчуваецца аналітычны падыход да тэмы. Архітэктоніка карціны зразумелая і выразная, заснаваная на лепшых традыцыях класікі. У ёй адчуваецца імкненне аб'яднаць два пачаткі — рацыянальны і эмацыянальны. Дасягнуты менавіта той сінтэз, калі прадуманасць і рацыянальнасць кампазіцыйнага вырашэння не перашкаджае аўтару выказаць свае эмацыянальна — этычныя адносіны да падзей.

Суладдзе і музычнасць ліній ствараюць рытм, які, спалучаючыся з рытмамі колеру і святла, надае твору асаблівую вострыню пачуццяў, асаблівую інтанацыю. Мастак гаворыць пра вайну ад імя свайго пакалення. Ён стварае свой свет — трывожны, драматычны, романтизаваны.

Працаваць пад кіраўніцтвам Міхаіла Андрэевіча і цяжка, і цікава, — працягвае Уладзімір. — Нашы пошуні ён не толькі не стрымлівае, а наадварот, дае магчымасць свабодна выказаць сябе ў пошуках кампазіцыі і пластыкі.

Вядома, кожны з нас імкнецца глыбока і поўна вывучыць метады работы вялікага майстра, набыць уласную індывідуальнасць...

Пасля завяршэння работы над вобразам М. Багдановіча, я ўзяўся за акцыяўленне даўняй задумы — стварыць карціну аб маіх сучасніках, дакладней аб жыцці Савецкай Арміі. Есць ужо і назва яе — «Паводна».

Мы разглядаем шматлікія эскізы, накіды.

Не адразу выпрацоўваецца творчы метады мастака, не адразу акрэсліваецца ў яго сваё кола тэм. Але зварот яго да гераічнай гісторыі свайго Радзімы, гісторыі яе культуры, умненне бачыць гераізм у працоўных буднях, у паўсядзённасці — сведчанне правільнасці шляху, абранага мастаком.

Ларыса САЛАВЕЙ.

Леаніду Яўменаву — 50

Учора паэту, доктару філасофскіх навук прафесару Леаніду Яўменаву споўнілася 50 год з дня нараджэння. З гэтай нагоды праўленне Саюза пісьменнікаў БССР накіравала юбіляру віншаванне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Леанід Фёдаравіч!

Ад усяго сэрца віншваем Вас, нашага налегу і таварыша па літаратурнай працы, з днём 50-годдзя!

Вы належыце да таго пакалення беларускіх пісьменнікаў, на долю якога выпала цяжкае ваеннае дзяцінства.

Скончыўшы сярэдняю школу, Вы паступілі ў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт імя У. І. Леніна на аддзяленне філасофіі гістарычнага факультэта. З 1958 па 1961 год займаўся ў аспірантуры Акадэміі грамадскіх навук пры ЦК КПСС, працаваў у камсамоле, у вышэйшых навучальных установах г. Мінска, у Сакратарыяце ЮНЕСКА, загадваў кафедрай марксісцка-ленінскай этыкі, эстэтыкі і навуковага атэізму БДУ імя У. І. Леніна. З 1979 г. Вы — загадчык сектара Інстытута філасофіі і права АН БССР.

У выдавецтвах «Навука і тэхніка» і «Вышэйшая школа» выйшлі Вашы навуковыя працы па філасофіі «Дыалектыка і рэвалюцыя» (1969), «Ленінізм і сучасная ідэалагічная барацьба» (1970), «Філасофія антымарксізму і дыалектыка» (1981).

Праз усё сваё жыццё Вы пранеслі любоў да паэзіі, якую палюбілі яшчэ ў дзяцінстве. Свае першыя вершы Вы надрукавалі ў бабруйскай газеце «Камуніст» у 1949 г., калі вучыліся ў сярэдняй школе. Пачынаючы з 1956 г., Вашы паэтычныя падборкі перыядычна з'яўляліся на старонках беларускіх газет і часопісаў. Яны звярнулі на сябе ўвагу літаратурнай грамадскасці свежасцю паэтычнай думкі, схільнасцю да філасофскага абагульнення.

У 1980 г. аматары паэзіі атрымалі Ваш першы паэтычны зборнік «Чужая планета», які быў прыхільна сустрэты і чытачамі, і крытыкай.

Віншуючы Вас з 50-годдзем, жадаем Вам, дарагі Леанід Фёдаравіч, моцнага здароўя, асабістага шчасця і новых творчых поспехаў.

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага віншавання.

У. СІУЧЫКАУ.

ВЫТОКІ ТВОРЧАСЦІ

плячах цяжар яе выпрабаванніў. Памятаем не толькі для таго, каб гучалі ў нашых сэрцах несціханым болем імёны герояў, якія аддалі сваё жыццё за свабоду Радзімы. Не толькі таму, што не можам не памятаць. Але і для таго, каб ніколі больш не паўтарылася трагедыя мінулай вайны.

Творчая моладзь Беларусі, як і майстры мастацтва, звяртаецца ў сваіх творах да гэтай невычэрпнай тэмы па закліку сэрца. Па-рознаму ўваасабляюць яе маладыя жывапісцы — Э. Белугураў і А. Родзін, М. Ісаёнак і Н. Лівенцава, А. Панцюк і А. Кузняцоў, У. Ткачэнка, А. Квяткоўскі і А. Кокцёў.

І вось яшчэ адно імя — Уладзімір Кожух. Гэта яго

рэата Дзяржаўных прэміяў СССР і БССР М. Савіцкага. Сюды малады мастак прыйшоў больш за год назад пасля службы ў Савецкай Арміі. За плячамі ўжо былі Мінскае мастацкае вучылішча, Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут. А пачынаўся яго творчы шлях у студыі выяўленчага мастацтва Дома піянераў. Крок за крокам, з зайздроснай упартасцю авалодваў нялёгкай прафесіяй хлапчук з невялікага гарадка Драгічын, што на Брэстчыне.

Мне згадваюцца шматлікія выстаўкі студэнцкіх работ. Творы Уладзіміра Кожуха вылучаліся перш за ўсё разнастайнымі пошукамі кампазіцыі. Кожны з іх вабіў сваёй непадобнасцю на іншыя, свое-

лады мастак успамінае іх з цеплынёй і ўдзячнасцю. Самастойны працоўны шлях Уладзіміра Кожуха пачаўся ў калектыве калгаса «Рассвет», дзе ён працаваў над роспісамі Палаца культуры і кіраваў студыяй выяўленчага мастацтва.

— І ўсё ж сапраўднае разуменне ўсёй складанасці абранага шляху, разуменне адназначнасці мастака перад грамадствам прыйшло менавіта цяпер, — гаворыць Уладзімір. — Гэты перыяд — асаблівы этап у маёй творчай біяграфіі. У гутарках з намі М. Савіцкі гаворыць аб мастацтве як аб сродку чалавечых зносін, аб тым, што сіла яго ўздзеяння — у змястоўнасці, а яна неаддзельная ад светапогляду і светаадчування мастака. Тут для мяне па-сапраўднаму адкрылася разуменне марціны як падзеі — і для мастака, і для грамадства. Разуменне таго, што ў ёй павінны знаходзіцца адлюстраванне буйных, сацыяльна-значных ідэй і падзей нашага часу...

Тры жанчыны асырожна нясуць параненага байца, прыняўшы, як эстафету, яго зброю. Хвалі залацістага жыта — фон гэтага дзеяння. Цёмная лінія гарызонта, злавесны цень упаў на родную зямлю. Яна — нечакана крывавага колеру...

Мастака захапіла не батальная сцена. Ён звяртае нашу ўвагу на самае, здавалася б, непрыкметнае на вайне, знешне не гераічнае. Яднанне арміі і народа — яно стала асноўным фактарам перамогі над ворагам. Пранікнёна і дэярыльна гаворыць з намі пра гэта жывапісец, не карыстаючыся ўскладнёнай мовай мета-

Чэрвень. 1941 год.

СОНЦА У ФАРБАХ

Дзіцячай студыі выяўленчага мастацтва Палаца культуры і спорту чыгуначнікаў імя Ільіча прысвоена званне народнай.

Звыш сарана чалавек, пераважная большасць якіх — дзеці работнікаў Беларускай чыгункі, займаюцца ў гэтай студыі, якой кіруе А. Квяткоўскі. Асноўная тэматыка большасці работ студыйцаў сёлета прысвечана 100-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Пяцікласніца Оля Купрайчык, напрыклад, выканала серыю работ па матывах вершаў песняроў, напісаных для дзяцей. Паэму «Яна і я» праілюстравала Лена Красоўская.

Многія студыйцы працуюць у дэкаратыўна-прыкладным мастацтве, ствараюць габелены, мазайку, аплікацыі.

За чатыры гады работы студыі юныя мастакі паказвалі свае работы на выстаўках у Японіі, ГДР, Канадзе, Дарэчы, з 24 малюнкаў, адобраных для антываеннай выстаўкі ў Японіі, сем былі выкананы Оляй Купрайчык.

Юныя мастакі працуюць цяпер над работамі да сусветнай выстаўкі дзіцячага малюнка ў Фінляндыі. Рыхтуюцца яны таксама да ўсесаюзнай выстаўкі, якая мае адбыцца ў Кішыневе.

В. ФЕРАНЦ.

ЗАЎСЁДЫ Ё ПОШУКУ

Імя Георгія Паплаўскага добра вядома беларускім аматарам выяўленчага мастацтва. Творы яго вылучаюцца рамантычнай узнісласцю, метафарычнасцю мыслення, тонкім мастацкім густам і высокім прафесіяналізмам.

Паплаўскі аднолькава паспяхова працуе ў станковай і кніжнай графіцы. Найбольш запомніліся наведвальнікам вернісажаў лісты з яго станковых серый «Памяць» (1968), «Браслаўшчына — край азёрны» (1970), «Камандоры» (1973), «Высокае неба» (1975).

Графік удала праілюстравваў цэлы шэраг кніг беларускіх, савецкіх, замежных пісьменнікаў. Адно з творчых дасягненняў Георгія Паплаўскага — афармленне паэмы Я. Коласа «Новая зямля» ў 1968 годзе. Праз дзесяць гадоў мастак звярнуўся да творчай спадчыны другога класіка нашай літаратуры. У 1979 годзе ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйшла сувенірнае выданне паэмы Я. Купалы «Яна і я».

Г. Паплаўскі неаднаразова звяртаўся і да класічнай сусветнай літаратуры. Вельмі цікавыя атрымаліся ілюстрацыі

да кнігі старажытнаіндыскай паэзіі «Ціркурал», а таксама да паэмы Г. Лангфела «Спеў аб Гаўаце».

І вось новая прыемная сустрэча.

Рукі, падобныя да птушых крылаў. Прыгожая самотная дзяўчына накідае сабе на галаву чорнае пакрывала. Побач — рыцарскі меч, а ўдалечыні, за спіною прыгажуні, — сярэдневяковы горад з імклівымі шпілямі ратуш і касцёлаў. Пануе настрой тугі і таямнічасці. Унізе лаканічны надпіс: «Фрыдрых Шылер. Баллады».

Так выглядае супервокладка новай кнігі, якая нядаўна выйшла ў выдавецтве «Юнацтва». У зборнік увайшлі баллады «Палікратаў персень», «Гера і Леандр», «Івікавы жураўлі», «Кубак», «Рыцар Тогенбург» і іншыя. Пераклады з нямецкай мовы зрабіў Ю. Гаўрук, а Г. Паплаўскі праілюстравваў шырока вядомыя творы класіка. Мастак тонка адчуў каларыт мінуўшчыны, стылістыку твораў Ф. Шылера, іх высакародную прыгажосць, драматычнасць, псіхалагічную і эмацыянальную завостранасць. Добра «працуюць» на раскрыццё во-

Фрыдрых Шылер БАЛЛАДЫ

разнага ладу твораў буквіцы і канцоўкі. Непадзельна паядналіся ў гэтым выданні змест і форма, рамантычная паэзія і майстэрства мастака. Хочацца адзначыць і высокі ўзровень паліграфічнага выканання кнігі. Сувенірнае выданне будзе добрым падарункам беларускаму чытачу.

ХАРЧОВАЯ ПРАГРАМА: ЗДАБЫТКІ, ПРАБЛЕМЫ...

«РОДНАЯ зямелька», «зямля — карміцелька», — як толькі не называюць яе. Дадамо аднак, што далёка не ўсякая зямля — карміцелька, што цудоўную яе ўласцівасць карміць чалавека можна звесці на нішто. Я маю на ўвазе не толькі дрэннае гаспадаранне на зямлі, калі ад яе бяруць, нічога не даючы ўзамен, а і трохкі іншыя матэрыялы...

Мне хочацца сёння пагаварыць пра тое, як мы губляем тысячы і тысячы гектараў выдатных урадлівых зямель, губляем ці не безваротна. Вось вам некалькі лічбаў. У 1955 годзе на аднаго жыхара рэспублікі прыпадала 0,80 гектара, у 1975 — 0,69, у 1980—0,64 гектара ворнай зямлі. У чым прычына гэтай адмоўнай дынамікі?

Давайце па парадку. І школьніку вядома, што зямля хавае розныя карысныя выкапні. Скажам, і такія распаўсюджаны ў нашай рэспубліцы, як торф, гліна, мел, камень і г. д. Вельмі патрэбныя прамысловасці, будаўніцтву матэрыялы. Але кожнаму зразумела, што ці не любое радовішча, як кажучы, не бяздоннае. Надоходзіць час, калі ўсё, што можна было ў ім узняць, узятая. Што далей? Далей застаюцца вялізныя кар'еры і катлаваны, якія з самалёта нагадваюць гіганцкія рубцы і язвы на цэлае зямлі.

«Рубцы» гэтыя не такія ўжо і малыя. На 1 студзеня 1982 года ў рэспубліцы налічвалася 73 тысячы гектараў зямельных участкаў, дзе яшчэ ў 1969 годзе былі спынены ўсе прамысловыя работы па здабычы выкапняў (у тым ліку 43 тысячы былых тарфянікаў), і якія па гэты дзень выключаны

са сферы гаспадарчай дзейнасці. Вось такія «кавалкі» мы кідаем пры ўзрастаючым з кожным годам дэфіцыце ворнай зямлі, пашы, сенажацей.

Недасведчаны чытач можа тут сказаць: «Што ўпала, то прапала». Ды не павінна было ўпасці, не павінна было прапасці. Адным з асноўных спосабаў стабілізацыі ўрадлівых

Дык вось, правядзенне гэтай работы з наступным залужэннем магло б забяспечыць грубымі кармамі не меней як 80 тысяч галоў буйной рагатай жывёлы.

У МАІ гэтага года мне давалося пабываць у Івацэвіцкім раёне. Цікавіўся, як ідзе рэкультывацыя кар'ераў. Самы буйны з іх належыць Дама-

суму. Я пра гэта сказаў работнікам камбіната, але ў адказ яны толькі паціскаюць плячамі, кажучы, што ім з гэтага няма аніякай карысці, бо атрымае прыбытак саўгас, а яны з іншага ведамства...

Што і кажаць, ведамасныя інтарэсы, бывае, ставяцца вышэй за ўсё. І сёлета камбінат таксама не збіраецца перада-

напрыклад, многія дарожныя арганізацыі. З 1973 года ніхто не цікавіцца выпрацаваным кар'ерам каля пасёлка Косава таго ж Івацэвіцкага раёна. Праўда, два гады назад дарожна-будаўнічаму ўпраўленню № 33 было даручана давесці да ладу трохкватэрны кар'ер і перадаць яго саўгасу «Косава». Ды даручэнне фактычна засталася на паперы. Пакуль рашалі-вырашалі справу, кар'ер ператварылі ў звычайную звалку. Галоўны інжынер-землеўпарадчык Івацэвіцкага раённага ўпраўлення сельскай гаспадаркі І. Юрчанка раскавае:

— Калі ў 1978 годзе ў раёне праводзілася інвентарызацыя парушаных зямельных участкаў, дык было выяўлена 300 кар'ераў. Цяпер іх мо на сотню больш.

На маё пытанне, чым гэта тлумачыцца, Іван Аляксандравіч кажа, што ў раёне вядзецца інтэнсіўнае будаўніцтва дарог і для гэтага адкопваюцца ўсё новыя і новыя пясчаныя кар'еры.

Калі я ехаў да вёскі Амелінае, у вочы кідалася мноства дробных кар'ераў. Значыць, дарогі будуцца. Гэта надзвычай добра. Але хто потым зараўняе кар'еры? Ці ўсё гэта застанецца на дзесяцігоддзі?

Немалыя плошчы чакаюць рэкультывацыі на Полаччыне. Полацкі камбінат Міністэрства будаўнічых матэрыялаў з 1973 па 1981 год не добраўпарадкаваў ніводнага з 60 гектараў кар'ераў, якімі ўжо не карыстаецца шмат гадоў.

Вытворчае аб'яднанне «Даламіт» за дзесятыя пяцігодку перадало калгасам і саўгасам Віцебскага раёна ўсяго 11,7 з 122 гектараў глыбокіх вапнавых кар'ераў.

Я б зрабіў памылку, каб усю віну за дрэннае добраўпарадкаванне парушаных зямель усклаў толькі на прамысловыя прадпрыемствы. Вінаваты тут таксама калгасы і саўгасы.

ШТО ВЬРАСЦЕ У КАР'ЕРЫ?

глеб з'яўляецца рэкультывацыя (аднаўленне) зямельных участкаў, у свой час аддадзеных прамысловым і будаўнічым арганізацыям для здабывання карысных выкапняў.

Хачу падкрэсліць, што правядзенне рэкультывацыі абумоўлена заканадаўствам, у прыватнасці, Законам аб ахове прыроды, прынятым Вярхоўным Саветам БССР у 1961 годзе, а таксама Зямельным кодэксам Беларускай ССР. Законы патрабуюць ад усіх землекарыстальнікаў па-гаспадарску ставіцца да зямлі, а прынамсі, ад прадпрыемстваў і арганізацый, што атрымліваюць зямельныя участкі ў часовае карыстанне, калі міне тэрмін, прыводзіць іх у стан, прыгодны для выкарыстання ў сельскай, лясной або рыбнай гаспадарцы.

Даводзіцца тут ужыць сакраментальнае «на жаль». Рэкультывацыя і тэхнічная, і біялагічная праводзіцца ў рэспубліцы з рук вон дрэнна. Я ўжо называў адну лічбу — 43 тысячы гектараў тарфянікаў, якія патрабуюць рэкультывацыі.

наўскаму камбінату будаўнічых матэрыялаў Міністэрства мясцовай прамысловасці БССР і знаходзіцца непадалёк ад вёскі Амелінае, дзе дажывае свой век стары цагельны завод. Сумнае відовішча ўяўляе гэты кар'ер, дзе работы спыніліся яшчэ ў 1975 годзе. Там-сям рабілі спробу яго засыпаць, ды абнавілі з рук — планіроўка не зроблена, на кожным кроку ў рост чалавека гурбы зямлі.

Кар'ер гэты займае ладны кавалак зямлі — больш як 10 гектараў і пасля тэхнічнай рэкультывацыі павінен быць перададзены мясцоваму саўгасу імя Мічурына. Павінен быць... Ды нічога не атрымалася. З 27 тысяч рублёў, прадугледжаных праектам і каштарысам рэкультывацыі гэтага кар'ера, выкарыстана толькі каля трох тысяч, што дало магчымасць здаць саўгасу ўсяго 4,3 гектара. Адным словам, «эканомілі».

Ды гэта не тая эканомія, што патрэбна. 10 гектараў, занятых кар'ерам, пры гаспадарскім стаўленні, праз некалькі год з лішкам вярнулі б гэтую

ваў саўгасу гэтую плошчу. Дарэчы, сёлетні план рэкультывацыі, даведзены яму абласным упраўленнем мясцовай прамысловасці, склаў крыху больш аднаго гектара.

Не звяртаюць на гэта ўвагу і ў самім міністэрстве. Мы доўга гутарылі пра тэмпы аднаўлення парушаных зямель з начальнікам аддзела будаўнічых матэрыялаў А. Грабюшкім. Той спіхнуў усю віну на ладрачыкаў, якія, маўляў, зрываюць выкананне плана рэкультывацыі.

Але мне здаецца, што не тут, як кажучы, закапаны сабака. Справа ў тым, што ад рэкультывацыі кар'ераў прамысловыя прадпрыемствы часта ўхіляюцца, таму што выдаткі на гэтыя работы кладуцца на сабекошт прадукцыі. Вось і цягнуць яны без усякай меры. Вось і атрымліваецца, што ведамасныя інтарэсы сутыкаюцца з агульнадзяржаўнымі, і даць рады тут пакуль што, на жаль, ніхто не можа.

Падобныя факты можна прыводзіць бясколькі. Вельмі марадна вядуць рэкультывацыю,

ным прадпрыемстве былі прызначаны майстры, якія працавалі толькі з надомнікамі.

Але добры пачатак не ўсюды быў даведзены да канца. Напрыклад, Бабруйскай фабрыка мастацкіх вырабаў запрасіла на працу з вёскі Ясенцы майстроў-ганчароў, якія рабілі і прадавалі на базарах яркі керамічны посуд буйных памераў з хвалістымі краямі — разнастайныя малочнікі, міскі і посуд для кветак. Аднак прадпрыемства працавала з імі нядоўга, вырашыўшы, што для іх гэты народны промысел не падыходзіць: мала дае прыбытку. Адмовілася ад паслуг народных майстроў і Слоніцкая фабрыка мастацкіх вырабаў, якая запрасіла працаваць надомнікамі пружанскіх і ружанскіх ганчароў. Посуд гэтых майстроў асаблівы. Адно выраблялі паліўную кераміку, другія — старажытную — чорнаглянцаваную, задымленую (такі посуд не прапускае вільгаць). У гэту брыгаду майстроў уваходзіў і А. Такарэўскі. Але праз год-другі кіраўніцтва звольніла ўсіх майстроў, спасылаючыся на тое, што іх прадукцыя не карыстаецца попытам пакупнікоў.

Антон Рыгоравіч Такарэўскі і цяпер працуе, але ўжо ў сістэме Мастацкага фонду БССР. Прадукцыя яго ніколі не залежваецца. Нядаўна была праведзена яго персанальная выстаўка-продаж у салоне-магазіне Мінска, якая прайшла з вялікім поспехам.

Яшчэ прыклад. Гродзенская фабрыка мастацкіх вырабаў запрасіла братаў Шопікаў — майстроў з вёскі Поразава,

якія выраблялі задымленую чорную кераміку. Але хутка перасталі з імі працаваць, матывіруючы тым, што з імі шмат клопатаў: трэба прывозіць ім гліну, дровы, забіраць прадукцыю. А нядаўна на выстаўцы народнай творчасці ў мінскім Палацы мастацтваў экспанаваліся цудоўныя вырабы братаў Шопікаў, якія набылі многія музеі рэспублікі.

Аршанская фабрыка мастацкіх вырабаў таксама нядоўга працавала з майстрамі з гарадскога пасёлка Дуброўна і вёскі Благаўка Віцебскай вобласці, якіх запрасіла вырабляць гліняную цацку. У выніку цікавыя работы гэтых майстроў так і не ўвайшлі ў побыт.

І яшчэ важная праблема, якая хвалюе нас. Праблема настаўніцтва. У Рэчыцы на заводзе мастацкай керамікі пайшлі на пенсію тры майстры. А маладых сваіму рамяству не навучылі. У выніку прадукцыю на гэтым прадпрыемстве цяпер выпускаюць метадам штампоўкі і ліцца. І толькі з-за таго, што кіраўніцтва завода не захачела лішніх клопатаў — стварыць неабходныя ўмовы для падрыхтоўкі маладых майстроў, якія б маглі працягваць традыцыі рэчыцкай керамікі.

Такое ж становішча і на некаторых іншых прадпрыемствах Міністэрства мясцовай прамысловасці БССР. У вёсцы Крэва і ў Скідалі Гродзенскай вобласці ў цэлу ганчарнай вытворчасці засталася па адным-два майстры-ганчары. У ганчарным цэху вёскі Гарадок у Віцебскім ВА «Будаўнік» за-

ПРАБЛЕМЫ. МЕРКА- ВАННІ. РОЗДУМ

АМАЛЬ усе жыхары вёскі Гарадной Брэсцкай вобласці спрадвеку займаліся вырабам глінянага ганчарнага посуду. Цікава, што нават дзяўчаты адмаўляліся выходзіць замуж за хлопцаў да таго часу, пакуль жаніх не навучыцца працаваць на ганчарным крузе. Славілася кераміка вёскі Гарадной не толькі ў Беларусі, але і далёка за яе межамі. Пра гэта сведчыць багатая экспазіцыя краязнаўчага музея ў Пінску, дзе экспануюцца шарападобныя глянкі, гаршкі, слоікі, спарышы, міскі, макацеры і іншы гліняны посуд, выраблены з высака якасных мясцовых светлых глін гарадніянскіх майстрамі.

І сёння ў некаторых дамах Гарадной можна бачыць майстэрні-ганчарні, дзе ёсць ганчарны круг, стэлажы, дошкі, на якіх сохне толькі што вытанчаны гліняны посуд. Захаваліся і не спыняюць сваю работу гораны па абпальванні вырабаў. Звычайна ўся сям'я займаецца вырабам керамікі: мужчыны выцягваюць на крузе розныя формы посуду, жанчыны і дзеці распісваюць яго чырвонай глінай (ангобам), прыстаўляюць ручкі, папраўляюць скрыўленні...

Але ж чым заклапочаны майстры з Гарадной?

Былы дырэктар Пінскай фабрыкі мастацкіх вырабаў І. Дваранінавіч — вялікі энтузіяст і прыхільнік народнага мастацтва — у 70-х гадах запрасіў 18

ЧЫМ ЗАКЛАПОЧАНЫ МАЙСТРЫ З ГАРАДНОЙ...

лепшых майстроў гэтай вёскі працаваць на фабрыцы надомнікамі. Для іх была выдзелена грузавая машына для падвозкі гліны, дрову, а таксама развозкі гатовага посуду ў магазіны сельпо Столінскага, Іванаўскага і іншых раёнаў. Гарадніянскія майстры заўсёды былі аднымі з лепшых. На абласных і рэспубліканскіх выстаўках неаднаразова ўзнагароджваліся яны дыпламамі, медалямі і каштоўнымі падарункамі.

Але сёння ў цяжкім становішчы знаходзіцца ганчары з вёскі Гарадной. Справа ў тым, што Пінская фабрыка адмовілася ад паслуг майстроў. Новы дырэктар Б. Смаляр вырашыў, што іх прадукцыя эканамічна не выгадна для прадпрыемства і дабіўся ў Мінмясцпраме рашэння аб перадачы надомнікаў Кобрынскаму камбінату будаўнічых матэрыялаў. Кіраўніцтва камбіната не здолела аказаць майстрам практычнай дапамогі,

бо тут свой клопат: прадукцыя камбіната — разнастайная (мэбля, клей, цэгла і г. д.). Умовы, у якіх аказаліся гарадніянскія майстры, вельмі цяжкія: гліну, дровы ім не завозіць, прадукцыю не забіраюць. А тым часам многія магазіны Пінскага раёна звоняць у Брэсцкае ўпраўленне мясцовай прамысловасці з просьбай пастанова прывозіць ім посуд гарадніянскіх майстроў.

На жаль, не толькі гарадніянскія майстры аказаліся ў такім становішчы.

Пасля выхаду пастанова «Аб развіцці народна-мастацкай прамысловасці» Упраўленне мастацкай прамысловасці ММП БССР і прадпрыемствы непасрэднага падпарадкавання энергічна ўзяліся за справу, адшукваючы ўмельцаў, народных майстроў, каб далучыць іх да работы ў якасці надомнікаў. Для гэтай мэты міністэрства выдзеліла грузавы транспарт. На кож-

Вось факты. Са ста тысяч тэхнічна рэкультиваваных гектараў, прынятых за апошнія 20 гадоў калгасамі і саўгасамі ад торфапрадпрыемстваў Міністэрстваў паліўнай прамысловасці, мясцовай прамысловасці і рэспубліканскага аб'яднання «Белсельгасхімія», выкарыстоўваецца менш палавіны. Амаль 33 тысячы гектараў лічацца дзесяць і больш гадоў у стады бялагічнай рэкультывацыі. Лічацца. Бо фактычна на землі гэтыя ніхто не звяртае ўвагі.

За дзесяць гадоў работы ў Дзяржкамтэце БССР па ахове прыроды мне давялося сустрэцца, даўбог, толькі з адным калгасам, дзе па-гаспадарску ставяцца да рэкультывацыі зямель, раней аддадзеных часова прамысловым прадпрыемствам. Гэта вядомы на ўсю рэспубліку калгас «Аснежыцкі» Пінскага раёна. Калі Пінскае аб'яднанне «Сельгастэхніка» вярнула калгасу 18 гектараў выпрацаваных гарфянікаў, тут адразу пачалі даводзіць гэтыя плошчы да ладу і праз каторы час атрымалі высокія ўраджаі збожжа і іншых культур.

Заканчваючы гэтую гаворку, мне хочацца нагадаць тое месца ў пастанове майскага (1982 года) Пленума ЦК КПСС «Аб праекце Харчовай праграмы СССР на перыяд да 1990 года», дзе гаворыцца, што цяпер «...асабліва важна сканцэнтраванне намаганняў на барацьбе за паляпшэнне выкарыстання зямлі...»

Як бачым, сказана гранічна ясна. І наша сённяшняя гаворка аб рэкультывацыі зямлі скіравана менавіта ў гэтым рэчышча.

Я. ЗАЛЭСКИ,
намеснік начальніка аддзела Дзяржкамтэта БССР па ахове прыроды, заслужаны аграном БССР.

стаўся адзін майстар — ганчар-віртуоз А. Татарыс. Але яму даведзены такі план, што іншы наўрад ці вытрымаў бы: у змену 200 малочнікаў вырабляе на ганчарным крузе. Разумела, што пры такім плане яму няма часу падумаць аб стварэнні арыгінальных вырабаў.

Што ж на гэты конт думае Міністэрства мясцовай прамысловасці з яго спецыялізаваным упраўленнем мастацкай прамысловасці? Менавіта яно павінна дапамагчы майстрам з вёскі Гарадной і іншых вёсак і пасёлкаў рэспублікі. Чаму б не пабудаваць хоць невялікае памяшканне або рэстаўрыраваць стары цэх у вёсцы Гарадной, стварыць там умовы для нармальнай работы старых майстроў і навучання моладзі? Чаму б не арганізаваць вытворчае навучанне ў школе?

Прыкладам можа служыць Івянецкі завод мастацкай керамікі, на якім пастаянна вучацца школьнікі Івянца. Многія выпускнікі гэтай школы прыйшлі працаваць на завод, селі за ганчарны круг і ствараюць новыя ўзоры вырабаў, выкарыстоўваючы традыцыйныя народныя івянецкія майстры. Старыя майстры І. Малчановіч, М. Звярко, А. Пракаповіч ахвотна дзеляцца сваім багатым вопытам, вучаць школьнікаў сваёй любімай справе.

А чаму б такім жа спосабам не прадаўжаць традыцыі беларускай керамікі і ў вёсцы Гарадной, у Скідалі, Рэчыцы і іншых традыцыйных цэнтрах народнай керамікі?

М. ШАУЦОВА.

ДАЙЦЕ РЫБЕ ЧЫСТАЙ ВАДЫ

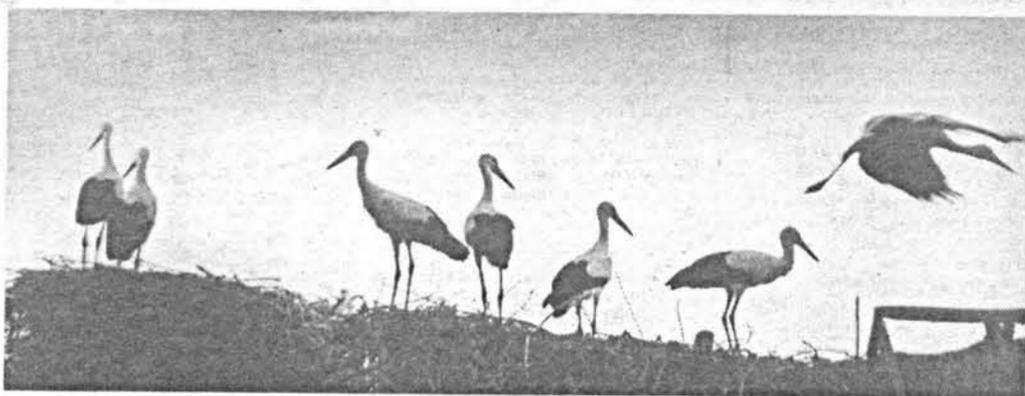
Багата ў Беларусі вадаёмаў. Ці не на кожным кроку — смагадзавыя каралі азёраў, блакітныя стужкі рэк, мноства рэчышчаў, затокаў, бурлівых раўчukoў. Такая звычайная, такая неад'емная частка беларускага ландшафту, знаёмая з дзяцінства, апетая ў песнях, вершах, паданнях.

**Паміж гораў цячэ Нёман
Светлы, чысты, як з расы,
Накапаў ён ям і мораў,
Кожны вода праз лясы.**

Але ці такі ўжо ён чысты, гэты Нёман? Ці такая, як хацелася б, чысціня іншых — вялікіх і малых вадаёмаў рэспублікі? І ці добра жывецца іх насельнікам? Вада і рыба ў нашым разуменні настолькі неаддзельныя, што ўявіць іх адно без аднаго проста немагчыма.

Немагчыма? Вось, да прыкладу, рака Тур'я, прыток Нёмана. У выніку таго, што ачышчальныя збудаванні ў Шчучыне працуюць неэфектыўна, перагружаны амаль удвая, рака пастаянна забруджваецца і цалкам страціла сваё рыбагаспадарчае значэнне.

Забруджванне вадаёмаў рэспублікі сцёкавымі водамі прадпрыемстваў аказвае істотныя негатывы ўплыў на стан рыбных запасаў. Найбольш забруджваюцца сцёкавымі водамі рэчка Свіслач і Асіповіцкае вадасховішча. Здабыча рыбы тут значна зменшылася за апошнія гады, а вылаўленая рыба аддае нафтай. У выніку забруджвання ўчасткаў поймы ракі Днепр, якая прымыкае да Заспненскага крухмальнага завода і свінакомплексу калгаса «Савецкая Беларусь» Рэчыцкага раёна, тут часткова знішчаны месцы нерасту рыб. Скідванне прамысловых сцёка-

вых водаў з прадпрыемстваў г. Светлагорска ў азёры Арэхавае і Парэшча прывяло да страты імі рыбагаспадарчага значэння.

У чым жа тут справа? Можна, гэта працэс, які непазбежна звязаны з развіццём прамысловасці, пастаянным умацненнем дзяння антрапагеннага фактара?

Ды не, гэта далёка не так.

Практыка паказвае, што забруджванне вадаёмаў дапускаецца там, дзе слабы контроль за эксплуатацыйнай ачышчальнай збудаванняў, за захаваннем і выкарыстаннем воднага аміяку і хімічных прэпаратаў, мінеральных угнаенняў.

У выніку бездаказных адносін да выканання службовых абавязкаў работнікаў Пінскага ўпраўлення водаправодна-каналізацыйнай гаспадаркі ў ліпені 1980 года было дапушчана залпавае скідванне неачышчаных і неабясшкоджаных сцёкаў з ачышчальных збудаванняў г. Пінска ў затон ракі Піна. Вынікам гэтага з'явілася масавая гібель рыбы. Рыбнай гаспадарцы быў нанесены ўрон на 193 тыс. рублёў.

Галоўны інжынер Пінскага водаканала Э. Залівака, начальнік цэха каналізацыі І. Кавалевіч і начальнік помпавай станцыі В. Котаў Пінскім нарсуdom асуджаны да розных тэрмінаў (ад 1 да 2 гадоў).

Але гэта, як кажуць, факт не з новых.

А вось і свежыя.

Толькі ў 1981 годзе было зарэгістравана 12 выпадкаў гібель рыбы ў вадаёмах рэспублікі. Страты, нанесеныя пры гэтым рыбнай гаспадарцы, склалі 1,6 мільёна рублёў.

За прыкладамі далёка хадзіць не трэба. Так, 9 красавіка 1981 года ў р. Ашмянка (басейн р. Віліі) ад залпавага скідвання неачышчаных сцёкавых водаў у раёне г. Ашмяны была знішчана рыба на працягу 36 кіламетраў. Галоўны інжынер Смаргонскай ПМК-65 В. Шэлег, па віне якога адбылося забруджванне ракі, быў асуджаны на 2 гады пазбаўлення волі.

Насцярожвае той факт, што большасць выпадкаў гібель рыбы (8 з 12) у 1981 годзе адбылася па віне арганізацый сельскай гаспадаркі.

З матэрыялаў выбарачных праверак вынікае, што не ва ўсіх калгасах і саўгасах захоўваецца Інструкцыя па абыходжанні з водным аміякам. Асабліва забруджваюць вадаёмы свінагадоўчыя комплексы. На працягу многіх гадоў скідвае ў іх гноевую жыжку племзавод «Леніна» Магілёўскай вобласці. У племсаўгасе «Нясята» той жа вобласці ачышчальныя збудаванні не працуюць, а сцёкавыя воды, забруджаныя гноевай жыжкай, скідваюцца ў раку Нясята. У саўгасе «40 гадоў Кастрычніка» Касцюковіцкага раёна 11 мая 1981 года злілі з фермы гноевую жыжку ў р. Зубр (басейн ракі Днепр), што прывяло да гібель рыбы на працягу 6 кіламетраў.

Бывае, што мінеральныя угнаенні трапляюць у рыбагаспадарчыя вадаёмы пры няправільнай іх транспарціроўцы, захаванні і ўжыванні.

16 кастрычніка 1981 года ў выніку зліву аміячнай вады трактарыстам Гарадоцкага райаб'яднання «Сельгасхімія» ў р. Кабішчанка (басейн р. Заходняя Дзвіна) рыба загінула на працягу 4 кіламетраў. Стра-

ты, нанесеныя рыбным запасам, склалі 6 тысяч рублёў.

Водакрыніцы сістэматычна забруджваюцца і засмечваюцца рознымі прамысловымі і бытавымі адходамі, лесасплавам, ядахімікатамі і іншымі выкідамі, што прыводзіць амаль заўсёды да масавай гібель рыбы.

«Белрыбвод» праводзіць пэўную работу па санітарна-рыбнаглядным надзорам на вадаёмах рэспублікі. На сённяшні дзень намі ўзята на ўлік больш за 3 тысячы прамысловых і камунальных прадпрыемстваў рэспублікі.

Толькі ў 1981 годзе інспекцыямі рыбааховы зроблена амаль паўтары тысячы праверак прадпрыемстваў, у тым ліку дзвесце п'яцьдзсят праверак сельскагаспадарчых аб'ектаў. Пры гэтым выяўлена больш як 430 парушэнняў, звязаных з забруджваннем рыбагаспадарчых вадаёмаў, у тым ліку каля 100 — па сельскай гаспадарцы. Органамі рыбааховы ў 1981 годзе да адміністрацыйнай адказнасці прыцягнута 576 службовых асоб, з іх 453 чалавекі аштрафаваны. У пяці выпадках супраць службовых асоб, якія дапусцілі найбольш грубыя парушэнні, былі ўзбуджаны крымінальныя справы.

Так і хочацца ўсклікнуць: дайце рыбе чыстай вады! Кожная, нават маленькая рачулка, кожнае азярцо — неацэннае наша багацце. За яго мы ўсе ў адказе.

В. СТОМА,
намеснік начальніка
«Белрыбвода».

ПАТРЭБНЫ МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ

Артыкул Віктара Карамазова «Твары... як у людзей» вельмі актуальны, у ім гучыць клопат і хваляванне за будучае нашай прыроды. Гэтак жа перажываюць за яе і тыя, хто на старонках газеты адгукнуўся на публікацыю пісьменніка. Значыць, праблема ёсць, і немалая. А дзе ж выйсце?

Ніхто не скажа: «Я супраць прыроды», усе хочуць бачыць яе прыгожай, светлай, шматфарбнай. Чаму ж тады рэчак, з якіх можна наліцца вады, ужо, здаецца, няма? Чаму ж тады лясы забруджваюцца бытавымі адходамі, а яшчэ горш — злівамі ядавітых рэчываў?

Мы ведалі некалі прыгожы мемарыяльны парк кампазітара М. Агінскага ў Залессі на Смаргоншчыне. А што з яго стала? Дрэвы хварэюць, штучныя азеці зарастаюць, сюды механізатары зліваюць адпрацаванае масла.

Занушчаны старыя паркі — помнікі прыроды ў Калісбергу (Мінскі раён), дзе некалі быў Я. Купала, у Маладоўшчыне (Маладзечанскі раён), у Асцюковічах (Вілейскі раён), у Старым Мядзелі і інш. Няма ахоўных знакаў, памятных алтазнаў у месцах, дзе пачынаюцца вытокі Нёмана, Віліі, Шчыры, Бярэзіны, Ясельды, Свіслачы... А ці разумна там, дзе бруццяць крывіцы, весці сельгасработы, рэзаць наля іх плугамі спрадвечныя мядовыя лугі, уздыбляць снібы?

А ці ўсё добра ў нас з прапагандай вадаў аб роднай прыродзе? Мы маем бюлетэнь «Родная прырода». Есць рэспубліканскае таварыства па ахове прыроды. Пры абласных краязнаўчых музеях ёсць аддзелы прыроды з адным-двума навуковымі супрацоўнікамі, ёсць і запаведнікі прыроды. Але, як гэта ні дзіўна, здаецца, толькі ў нашай рэспубліцы няма музеяў прыроды, які б аб'ядноўваў і накіроўваў усю навукова-метадычную работу па ахове аналячых асяроддзя.

Г. КАХАНОУСКИ.

«ПОМНІКІ ГІСТОРЫІ І КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСІ» № 2

Выйшаў чарговы нумар што-квартальніка «Помнікі гісторыі і культуры Беларусі».

Адкрываецца ён раздзелам «З летапісу народнай славы». У. Сазановіч у артыкуле «Адсюль ішлі весткі пра сына» расказвае пра знаходжанне сына Ф. Э. Дзяржынскага Яна ў Клецу. Пра помнікі гісторыі і культуры Брэсцкага раёна можна даведацца з артыкула Т. Чарняўскага, В. Семенюка і Т. Каробушкінай «На паўднёвым захадзе рэспублікі».

Заканчваецца публікацыя «Спіса памятных мясцін у БССР, звязаных з жыццём і творчасцю Янкі Купалы і Якуба Коласа, а таксама аб'ектаў, якім прысвоена іх імя».

«Бой пад Кучынам» — яшчэ адну старонку з гісторыі Вялікай Айчыннай вайны ўзнаўляе І. Саўчанка. Настаўнік Слонімскай сярэдняй школы № 4 А. Жукоўскі дзеляцца вопытам работы мясцовага краязнаўчага музея — «Народны музей». Журналіст У. Ярошык расказвае пра калгас імя П. І. Дзен-

шчыкава Гродзенскага раёна — «Калгас названы імем...»

«У свеце працы і красы» — наступны раздзел нумара. У ім змешчаны артыкулы У. Чантурыя «Архітэктурная спадчына на вёсцы», Я. Бравер «Новае з біяграфіі Ядвігіна Ш.» Я. Сахуты «Абрадавая пластыка», А. Ахвердавай «Таленавітая піяністка» (расказ пра Іду Генько), І. Ягровавай «Русалля» з «Радзівілаўскага летапісу», В. Вінакурава і Я. Рунца «Берагчы валуны», В. Жучкевіча «Геаграфічныя назвы».

Пад рубрыкай «Гісторыя фабрык і заводаў» гаворыцца пра Скідальскі цукровы завод — нарыс М. Дзелянкоўскага «Першынец цукраварэння».

Артыкулы Л. Аляксеева «Берасцяная грамата», А. Трусавы «Археалагічныя даследаванні», Л. Дучыц «Аб чым гавораць курганы», Ш. Бекцінеева «Гіркі-развагі», М. Лашанкова «Бронзавыя люстэркі» аб'яднаны ў раздзеле «Весткі з экспедыцый».

Есць у нумары раздзел «Жыццё таварыства», падборка інфармацый, шмат ілюстрацыйнага матэрыялу.

ГОЛКА ў руках таленавітай майстрыхі адновіць на палатне фарбы, якімі квітнее летам луг, перанясе ўзоры кволых сняжынак, што зіхацяць пад промяні зімовага сонца. Простыя прыстасаванні — іголка, матэрыял (кавалак палатна, сунна або скуры) зрабілі гэты від рамяства даступным і дэмакратычным.

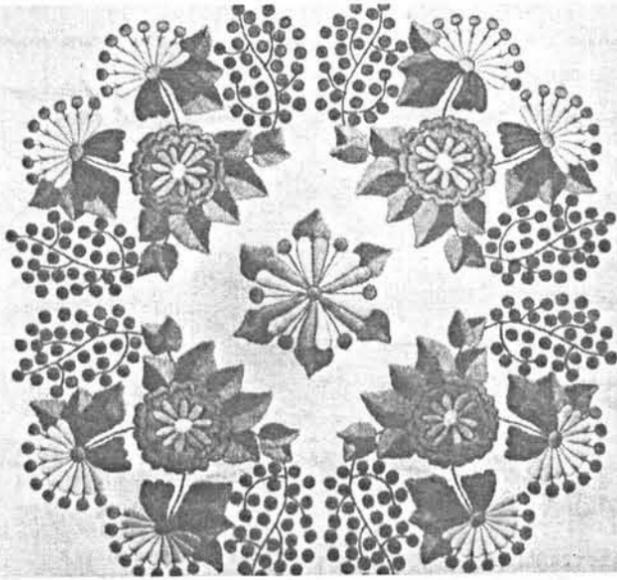
У наш час вышыўка развіваецца ў творчасці асобных майстрых і дасягнула пэўнага ўзроўню ў вырабах прадпрыемстваў мастацкіх промыслаў.

Вышыўка адна з першых пачала актыўна адроджвацца ў сістэме мясцовых промыслаў яшчэ ў трыццатыя гады. Тады ўпершыню пачалі ствараць арцелі. Сюды прыходзілі працаваць народныя майстрыхі з наванольных вё-

сабе рысы сапраўднага мастацтва. Сёння вышыўка аздабляе ручнікі, абрус, сурвэткі, дыванкі, пасцельную бялізну, жаночае, дзіцячае, мужчынскае адзенне.

Дасягненні промыслаў становяцца відавочнымі, калі параўнаць вышыўку першых пасляваенных гадоў з сучаснай. Напрыклад, раней па тэхніцы яна была больш аднастайнай. Сёння ўзор аднаго вырабу вышываецца некалькімі швамі, што надае дэкору багацце. На асобных прадпрыемствах перавага аддаецца якой-небудзь адной тэхніцы. У 1976—1978 гадах вырабы Маладзечанскай фабрыкі (мастачка Р. Брысюк), выкананыя ў тэхніцы «гладзі», не мелі сабе роўных сярод аналагічных прадпрыемстваў.

Вышыўка беларускіх промыслаў знайшла пакупніка не толькі ў нашай краіне, але і за яе межамі. Вырабы

Абрус. Фрагмент. Мастачка Н. Мядвечкая.

фальклоры. Якія формы ўзораў прапаноўваюць нам промыслы? Васымінутная зорчка — нібы на ёй свет клінам сышоўся — на ручніку і на сурвэтцы, на жаночым, дзіцячым, мужчынскім адзенні. Гэты прыклад сведчыць: мастакі без усялякага разумення семантыкі арнамента, нягледзячы на прызначэнне вырабу, малююць адзін і той жа арнаментальны матыў. А народны фальклор сведчыць: кожны матыў, кожны вобраз мае свой пэўны сэнс. Вянок, зяблюшка, зорка, галубок, дрэва жыцця зусім не выпадковыя ў дэкоры народных тканін. Напрыклад, арнаментальны вянок мае цесную сувязь з фальклорным абрадам, калі ў ноч на Івана Купалу дзяўчаты варажылі і кідалі вянікі ў ваду. Калі б мастакі звязвалі ўзор з прызначэннем рэчы, то ў продаж паступалі б больш разнастайныя вырабы. Тады пакупнік меў бы магчымасць набыць ручнік, які можна павязаць свату на вяселлі — на ім быў бы, безумоўна, узор дрэва жыцця. Ён ведаў бы, што ручнік, на якім цалуюцца галубкі, пажадана падараваць каханай, а для жалобных дзён купіў бы той, дзе ўзор — самотны вобраз зяблюшкі — гаворыць сам за сябе.

Вялікую надзею ў адраджэнні гэтага віду рамяства Міністэрства мясцовай прамысловасці ўскладае на навукова-даследчыцу мастацка-эксперыментальную лабараторыю Міністэрства мясцовай прамысловасці, якую ўзначальвае С. Асіпаўкі. І не могуць ужо не радаваць дасягненні, якія тут маюцца. Напрыклад, калекцыя жаночага і дзіцячага адзення маюць дакладныя рысы беларускай вышыўкі і з пэлекам могуць экспанавана на любой міжнароднай выстаўцы ці кірмашы. Даследавана народнае мастацтва Віцебшчыны, Магілёўшчыны. Дзейнасць лабараторыі сведчыць — мастакі промыслаў ўпершыню пачалі вывучаць спадчыну, каб працаваць на яе аснове.

М. ЖАБІНСКАЯ, ст. навуковы супрацоўнік Рэспубліканскага навукова-метадычнага цэнтру народнай творчасці і культасветработы.

ДБАЦЬ АБ ТРАДЫЦЫЯХ

сак. Напрыклад, у Слуцку ў 1936 годзе пры арцелі «1 Мая» былі створаны тры брыгады вышывальшчыц. У летні час майстры працавалі на прадпрыемстве, зімой — надомнікамі.

Асартымент вышыўкі мясцовых промыслаў — гэта не толькі рэчы, неабходныя ў паўсядзённым побыце чалавека. Яны маюць пэўныя эстэтычныя вартасці, нясуць у

многіх прадпрыемстваў ідуць на экспарт. Але калі параўнаем пачатак і канец 70-х гадоў, дык прыкмецім — у апошнія гады экспарт прадукцыі промыслаў зменшыўся. Гэты факт не можа не турбаваць як работнікаў Міністэрства мясцовай прамысловасці, так і даследчыкаў народнага мастацтва.

Адна з сур'ёзных прычын гэтай з'явы — тое, што на кірмашах вышыўка беларускіх промыслаў не прыцягвае ўвагу работнікаў гандлю, бо ў параўнанні з суседнімі рэспублікамі ў яе няма яркай выяўленчай адметнасці. Гэты недахоп абумоўлены тым, што фабрыкі мастацкіх вырабаў пакуль не клапацяцца, каб іх прадукцыя была не толькі моднай, але і не мела аналогіяў з суседнімі прадпрыемствамі. Узнікне нешта новае на адной фабрыцы, праз некаторы час паўторыць другая, потым ідуць вышывальшчыцы і ў іншых. Пытанне лакалізацыі прадукцыі кожнага прадпрыемства промыслаў вельмі сур'ёзнае — ад яго залежыць попыт на рэчы. Бо сучасны пакупнік набывае не толькі неабходнае, але і шукае прыгожае. Каму ж, як не мясцовым промыслам з іх ручной працай, пастаўляць гандлю не толькі дабротныя, але і высокамастацкія рэчы.

Акрамя таго, час патрабуе ад мастакоў прадпрыемстваў мясцовай прамысловасці дасканала ведаць не толькі сусветныя дасягненні, смажам, у галіне моды, тэхнікі. Добрае веданне нацыянальных асаблівасцей вышыўкі надае непарушнае аблічча вырабам мясцовых прадпрыемстваў і вылучыць іх на фоне аналагічнай прадукцыі лёгкай прамысловасці. І, бяспрэчна, адной з крыніц для мастакоў мясцовых промыслаў з'яўляецца народнае мастацтва. Паўназвычайна таксама спадчыну,

якую пакінулі нам мануфактуры, а іх шмат існавала ў XVIII — пачатку XIX стагоддзя на Беларусі. Вывучэнне рэгіянальных асаблівасцей народнай мануфактурнай вышыўкі ўзбагаціць арнаментыку, тэхніку, колеравае вырашэнне вырабаў промыслаў.

Пакуль што тэхніка вышыўкі на ўсіх прадпрыемствах стандартная. Яшчэ не знайшлі адлюстравання ў вырабах прамысловасці разнавіднасці вышыўкі, якая распаўсюджана на тэрыторыі рэспублікі. Напрыклад, да адной з найбольш старажытных адносіцца двухбаковае шво. Даследаванні дэвалююць меркаваць, што рэчы, вышытыя ёю, былі распаўсюджаны на Палессі, Магілёўшчыне, Гродзеншчыне, Віцебшчыне. Сёння старадаўняя вышыўка найлепш захавалася ў Шарноўшчына-Міёрскім рэгіёне, дык каму ж, як не Верхнядзвінскай фабрыцы мастацкіх вырабаў, выпускаць рэчы, аздабленыя ёю? Чаму б не падумаць і аб тэхніцы «паўкрыжык», якой шырока карыстаюцца на Гродзеншчыне і Магілёўшчыне? Яна менш працаёмкая, чым «крыжык». Вось тут і трэба падумаць, на якім прадпрыемстве яе мэтазгодна асвоіць.

Не могуць не цешыць пошукі некаторых мастакоў, якія імкнуцца ў сваёй творчасці зыходзіць з народнага мастацтва. Так, на Магілёўшчыне вядома «перавіць». Зусім не выпадкова бачыш яе на рэчах Бабруйскай фабрыкі мастацкіх вырабаў (мастачка Л. Белавіна).

Для росту мастацкіх якасцей вышыўкі мастакам промыслаў пакуль што не хапае ведаў аб беларускім

Дзіцячая сукенка. Мастачка С. Паўловіч.

Вышыўка на рукаве жаночага плацця. Мастачка І. Шуберт.

3 26 ліпеня па 1 жніўня 1982 года
26 ліпеня, 19.50
Спявае салістка Беларускага тэлебачання і радзіў Тамара Пачынская.
У праграме беларускія народныя песні.

27 ліпеня, 20.15
«ТВОРЧЫЯ ПАРТРЭТЫ».
Перадача прысвечана заснавальніку беларускай сцэнаграфіі народнаму мастаку БССР А. Марыску. Аб сумеснай рабоце з ім гавораць лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР В. Галубовіч, народная артыстка БССР С. Станюта. Вядучы — мастацтвазнавец У. Бойка.

28 ліпеня, 20.15
«РОДНАЕ СЛОВА».
Пра Янку Купалу, як заснавальнік сучаснай беларускай літаратурнай мовы, пойдзе гаворка ў чарговым выпуску тэлечасопіса. Вы пачуеце успаміны людзей, што ведалі паэта. Пра мову паэта гавораць кандыдат філалагічных навук П. Садоўскі, доктар філалагічных навук, прафесар А. Лойка.

28 ліпеня, 21.40
«У ТЭЛЕВІЗІЙНЫХ ТЭАТРАХ КРАІНЫ».
Л. Сімельнікаў. «Паядынак». Спектакль Украінскага тэлебачання.
30 ліпеня, 20.35
Канцэрт Дзяржаўнага ансамбля танца «Расія».

31 ліпеня, 10.35
ТЭЛЕВІЗІЙНЫ КЛУБ САМАДЗЕЙНАЙ МАСТАЦКАЙ ТВОРЧАСЦІ.
Кожнае лета ў Пінску праходзіць фестываль мастацтваў «Зоры над Піннай». Адна з самых цікавых і малюнічых падзей свята — Дзень тэатра. Вы і пазнаёміцеся з калектывам народнага тэатра Пінскага гарадскога Дома культуры.

31 ліпеня, 13.20
«СЛОВА—ПАЗІІ».
Прагучаць новыя вершы Юрася Свіркі.

31 ліпеня, 19.25
КАНЦЭРТ ХОРУ БЕЛАРУСКАГА ТЭЛЕБАЧАННЯ І РАДЫЁ.
Вы пачуеце песні беларускіх кампазітараў на словы Я. Купалы і Я. Коласа. Мастакі кіраўнік і дырыжор народны артыст рэспублікі, прафесар В. Роўда.

31 ліпеня, 23.05
«СУСТРЭМЕСЯ ПАСЛЯ АДЗІНАЦАЦІ».
Музычная праграма з удзелам італьянскай спявачкі Рафаэлы Кара.
1 жніўня, 12.25
А. КАЛАМІЕЦ. «ДЗІКІ АНЕЛ».
Спектакль Украінскага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя І. Франка.
1 жніўня, 15.55
«ТЭЛЕБІБЛІЯТЭКА».

Намеснік галоўнага рэдактара выдавецтва «Мастацкая літаратура» В. Бечыц пазнаёміць з кнігамі, выпушчанымі да юбілею Я. Купалы. Выкладчык БДУ І. Чарота раскажа аб перакладах Я. Купалы і Я. Коласа ў Югаславіі. Затым вы ўбачыце інсцэніроўку па апавяданні А. Жука «Прочкі». Вядучая — пісьменніца В. Іпатава.

1 жніўня, 20.15
«ПА ВАШЫХ ПРОСЬБАХ».
Музычная праграма, прысвечаная Дню чыгуначніка.

КНИГАРНЯ № 41 «МАСТАЦТВА»

ПРЫМАЕ ПАПЯРЭДНІЯ ЗАКАЗЫ НА НАСТУПНЫЯ ВИДАННІ, ЯКІЯ РЫХТУЮЦА ДА ВИПУСКУ У 1983 ГОДЗЕ ВИДАВЕЦТВА «НАВУКА І ТЭХНІКА»

ПОМНІКІ СТАРАЖЫТНАБЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ. НОВЫЯ АДКРЫЦЦІ. На беларускай мове. Ц. 1 р. 70 к.
Т. ЧАРНЯУСКАЯ, Е. ПЯТРОСАВА. Архітэктурна Мінска. Помнікі данастрычніцкага перыяду. Ц. 1 р. 40 к.
В. ШМАТАУ. Беларуская кніжная гравюра XVI—XVIII стст. На беларускай мове. Ц. 1 р. 20 к.
М. ЯНІЦКАЯ. Беларускія мастацкія шкло XIX — пачатку XX ст. На беларускай мове. Ц. 1 р. 30 к.
Д. ПОБАЛЬ. Археалагічныя помнікі Беларусі. Жалезны век. Ц. 4 р. 60 к.
ІНСТЫТУТ БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ. Ц. 1 р. 30 к.
Іншагароднім пакупнікам заказы высілаюцца накладным плацямом.
Адрас магазіна: 220101, Мінск, Парыжанскі пр., 32, кніжны магазін «Мастацтва».

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі

Індэкс 63856 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
АТ 02408 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП. Мінск, вул. Захарва, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-19-85, аддзела публіцыстыкі — 33-19-65, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва — 33-22-04, аддзела культуры — 33-19-65, аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04, фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65, карэктарскай — 32-20-64.

Рэдакцыя прымае і разглядае апавяданні, нарысы, артыкулы — да 12 старонак, рэцэнзіі, інтэрв'ю, карэспандэнцыі, нататкі — да 6 старонак, вершаваныя творы — не больш як 150 радкоў. Матэрыялы прымаюцца надрукаваныя на машыцы ў двух экзэмплярах. Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей ЖУК.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Аляксей АСІПЕНКА, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Ігар ЛУЧАНОК, Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА.

Адказны сакратар Пятро СУШКО.